

Ənvər ƏHMƏD

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

III

BAKI - YAZIÇI - 2013

POEMALAR

TƏRƏKƏMƏ

XARI-BÜLBÜL

ŞƏHRİYARA SALAM

DAŞ QANI

BU YARA KÖZ BAĞLAMAZ

İTTİHAM

VƏTƏN

QOBUSTAN MÖCÜZƏSİ

TORPAĞIN İŞİĞİ

SÜLEYMAN VƏ BİLQEYİS

DASTANI VƏ YAXUD

QUŞ SÜMÜYÜNDƏN SARAY

Az2
2013
Ə 63

Ənvər Əhməd, “Seçilmiş əsərləri” III cild.

Bakı, “Yazıçı” nəşriyyatı - 2013, 243 səh.

BBKC 63

Kitaba müəllifin son illərdə mətbuat səhifələrində çap olunan poemaları daxil edilmişdir. Ə.Əhmədin əsərlərində müxtəlif taleli insanı bir amal yaşadır - vətən, torpaq, ailə qarşısında mənəvi dəyərlərimizə, əxlaqi keyfiyyətlərimizə sadıq qalmaq, onu gələcək nəsillərə xeyirxah nümunələrlə aşılamaq.

Müəllifin toxunduğu mövzular olduqca rəngarəngdir. Qələmə aldığı poemalarda Ə.Əhməd nəinki tariximizi, mədəniyyətimizi eləcə də ibrətəməz düşüncələri bədii boyalarla, dərin təhlillərlə, incə yumorla oxucunu özünə cəlb edir.

Nəşriyyatın direktoru
Şəmsi VƏFADAR

Redaktoru
Sərvaz HÜSEYNOĞLU

Kompyuter dizaynı Ələsgər HÜSEYNOĞLU

Korrektor Aynur ŞİRİNOVA

Operatorlar Zərifə BAĞIROVA
Kəmalə HACIZADƏ

Ə 5204000221 - (017) qrifli nəşr
M - 656 - 2013

© YAZIÇI

TƏRƏKƏMƏ

TƏRƏKƏMƏ (poema)

Dünyanın bir yaz günündə həyata göz açmışam. Aqlım kəsər-kəsməz, 16 yaşına qədər çomaq götürüb qoyun-quzu otarmışam. At çapmışam, dana-buzov qovmuşam, dəvə saxlamışam. Atam Misir Zaloğlunun 24 yan keçəsindən tikdirdiyi muxuru mənim ilk mərmər sarayım, ilk möhtəşəm həyat beşiyim olub.

Uşaqılıq xəyalımda dərin izlər buraxan o gözəl, unudulmaz günlər yadıma düşdükcə sinəm çoban ocağı kimi qorlanır. O illərin dadı, ləzzəti, şirin xatirələri məni rahat buraxmır. Bax, elə bu gün də zoğal çomağım, qamçım, yəhərim və yorğa kəhər atım var. Ürəyim kövrələndə kəhər atımı minib Haramıda, Şah təpəsində, Küdrüdə, Çatalda, Nərgiztəpədə, Erkiqarışanda doyunca gəzirəm. Yorulanda çoban qardaşım Şəmilin evinə düşüb köhnə motal pendiri ilə acıtmalı əppəkdən iştahla yeyirəm, savorar çayı içirəm. Uzun müddət nəşə özümdə bir rahatlıq, gümrahlıq hiss edirəm. Bir sözlə, təpədən dırnağadək zoğ tərəkəməyəm, hətta, tez-tez bəzi dostlarım mənə zarafatla "tərəkəmə balası" deyər müraciət edirlər.

Günlərin bir günü xalqımızın görkəmli alimi, böyük insan mənim kimi uzun müddət çomaq götürüb, çarıq geyib, dağda - aranda, qoyun-quzu otaran, sapand atan, bəlgə tutan, at çapan, süd sağan, suluq tutan, bulama bişirən dostum Xudu Məmmədov dedi:

- Ənvər, sən xalis tərəkəməsən. Çobanlıq həyatını yaxşı bilirsən. Onların həyatından, xalqımızın ulu adət və ənənələrindən, ümumən köçəriilik həyatından bir etnoqrafik poema yazsan pis olmaz. Məncə, gücün çatır.

Fikirləşib (bir az “şəhəriləşsəm də”), "gücümü sınıyaram", - dedim.

Bundan sonra fikrən o çılğın, şirin anlara qayıtdım. Hətta, kəhər atı minib səfalı yaylaqlardan sayılan Çalbayırdan, Muradtəpəsindən, Sarıyerdən, Ceyran bulağından, Qırxquzdan, Qaraarxaccan, Yüzbulaqdan, Əyriqayadan, İşıqlıdan keçdim, Qarabağın tərəkəmə obalarını gəzdim, vanaya, küzə, göyəbaxana baxdım. Göy otun üstünə xali-palaz saldırdım. Anam əvəzi bibim Gülsümün dəmlədiyi kəklikotu çayından içdim. Sürüyə sərdən vurdum. Qalaylı gümüş qavlamanı götürüb qoyunları ovşarladım, sərnic-sərnic süd sağdım. Dələmə tutdum, bulama, suluq bişirdim. Zoğal çomağımı, bəlgəmi götürüb zarafat xatirinə çobanlarla qabaqlaşdım. Qıyxırıq qopardım. Mirvari kimi həna qabarına düzülüb xali-gəbə, nişan xurcunu, yun corab, örkən, çatı toxuyan qızların çaldıqları ilmələrə, vurduqları allı-güllü naxışlara, oxuduqları qədim el mahnılarına heyran kəsildim.

Nəhayət, tərəkəməçilik ruhumu bir az təzələdim. Bu sadə, poetik misraları yana-yana düzüb, başlıq seçdim: "Tərəkəmə". Bu dörd hecalı sözdə ulu bir şirinlik tapdım:

"Tərəkəmə" çalındı,
qanım coşdu, qaynadı,
Qollarını qaldırıb
elim, obam oynadı.
"Tərəkəmə" çalındı,
igidlər bəlgələndi,
Çomaqlar şaqquldadı,
torpağa od ələndi.
Qırat aşdı gədikdən,
od yağırdı nalından.
Bıgıburma bir oğul
yapışmışdı yalından.

Qırat qalxmışdı şahə -
at yerişi - ildırım.
Qıratın dırnağında
yer oldu şırım-şırım.
"Tərəkəmə" çalındı...
Babək andım içildi.
Həsətimin nöqtəsi
Gözlərimdə kiçildi.
Dırnaq-dırnaq oyulub
Külüng-külüng qazıldım.
Qayaların üstündə
Göz yaşım ilə yazıldım.
Zirvə-zirvə ucaldım,
Dərə-dərə böyüdüm,
Anamın südü kimi
Təmiz, axdı sinəmə
Nəsihətim, öyüdüm.
"Tərəkəmə" çalındı,
Əriş-əriş çalındım,
Arğac-arğac söküldüm,
Yumaq-yumaq açıldım.
Xurcun-xurçun gözəndim.,
Naxış-naxış saçıldım.
"Tərəkəmə" çalındı,
Gəbə-gəbə toxundum.
Uçuqlardan tapılan
Kərpic-kərpic oxundum.
Əsrlər arxasından
Boylandı Qorqud babam.
Qırxquzın gədiyindən
Köç edib aşdı obam.
Var-dövlət yer üzünə

Sürü-sürü yayıldı.
Hay-həşirdən elə bil
Lal əsrlər ayıldı.
"Tərəkəmə" çalındı,
Tez muxurlar quruldu,
Ağ erkəklər soyuldu,
Cəngi səsi ucaldı,
Yağı bağı oyuldu...
"Tərəkəmə" çalındı
Köç yolu haçalandı.
İlmə-ilmə calandı
Könlümün Vətən andı.
Qılinc-qılinc doğuldum,
Qala-qala ucaldım.
Həyat-həyat yaşadım,
Dünya-dünya qocaldım...

***

Ay babalar, ay atalar, ay köküm,
Qarşınızda baş endirib, diz çöküm,
Qəbrinizə dünya-dünya nur töküm.
Bu Vətəni bəxş etdiniz adıma,
Adınızla çox çatdınız dadıma.

Ay atamın Ənvər adlı balası,
Ömür keçir, dünya kimə qalası,
Bu xoş həyat kimə mehr salası?
Qoca dünya-mənim köhnə tanışım,
Möhlət versin, azdan-çoxdan danışım..

Tarixlərdən çox qədimdir söz yaşım,
Qılıncları ovxaladı yaddaşım.
Bir ovuc torpağım, bir qıxmıq daşım,
Elim, obam ucalardan ucaymış,
Ulu xalqım dünyalardan qocaymış.

Fikirlərim köhlən-köhlən çapışdı,
Babəkimlə, Nəsimimlə tapışdı,
Odlu sözdən, sərt qılıncdan yapışdı.
Gördüm bunlar lap dünənin işidi,
Könlüm yandı, baxışlarım üşüdü.

Elim, obam karvan-karvan yeriyib,
Taleyimiz ağlayıb, gah kiriyib.
Sərt yoxuşlar dırnaqlarda əriyib,
Qeyrətimiz günəş-günəş qaynayıb,
Çomağımız ildırım tək oynayıb.

Qorqud ata, qorxu düşməz əyninə,
Qara çoban dəri geyib əyninə.
Dəli Domrul dağ götürüb çiyinə,
Sal qayalar buynuz-buynuz oyulub,
Ağ erkəklər soyum-soyum soyulub.

Qobustanın daş izləri közərdi,
Daş tarixli ulu xalqın nə dərdi?
Qaya üstədən köç yüklənib gedərdi,
Fərməş yüklü nər dəvələr xıxmamış,
Mərd babamız namərd əli sıxmamış.

Bu dünyada kim doğuldu, kim köçdü,
Atam oğlu, ayrı gəzmə - gün keçdi.
Tərəkəmə çubuq sancdı, yurd seçdi,
Baxıb gördü qala-qala ucalıb,
Yollar yorub, at belində qocalıb.

Bir söz deyim qalsın sənin yadında -
Əriyərəm söz közündə, odunda...
Nə tapdım mən "tərəkəmə" adında?!
Bu dünyadan qarış-qarış köçənlər,
Uca dağlar, sapa yurdlar seçənlər.

Daş dəridən çarıq tapıb geyindim,
Bəlgə tutdum, çomaq vurub öyündüm.
Dağa çıxdım, örüş tapdım, söyündüm,
Keçdim bir-bir tərəkəmə elindən,
O ellərin adı düşməz dilimdən.

Qaravəlli, Kələbədin, Sarvanlar,
Harda qaldı o zamanlar, o anlar...
Bu ellərin öz adəti, zövqü var,
Kəbirliylə köç salanda Şahsevən,
Yer titrədi çomaqların səsindən.

Eyvazlılar, Sarıcalı, Arazbar,
Aman Allah, yaram üstə Araz var.
Əlnəzərli, Xəsiliblər, Qazaxlar,
Təhlə, Ovşar, Muğanlılar, Aşıqlı,
Qaradolaq - qəlbi geniş, işıqlı.

Kəbirililər qırx tirədi, bir mahal,
Köç yolunda başlanardı qalmaqal.

Soy-kökünün kimliyinə nəzər sal -
Oğuz köklü, hay-haraylı oğullar,
Həm o taylı, həm bu taylı oğullar.

Bu ellərin hayqırığı qopanda,
Qoç igidlər köhlənini çapanda.
Dağlar aşıb gen dərələr tapanda
Ovxarlanar oğulların inadı,
Qırılardı sərhədlərin qanadı.

Göz açmamış saçımıza düşdü dən,
Baş açmadıq bu fələyin felindən.
Vaxt qoparıb taleyimin əlindən
Azdan, çoxdan uydurmağa çalışdım,
Qəlbimdəki oda-közə alışıdım.

Kim deyər ki, bu duyğular heç nədi,
Ömrüm ötən günlər üçün təşnədi.
Cavanlığın köhlən atı kişnədi,
Yollar-yoxuş, həyat-şirin, söz-qəti,
Yada düşdü xan elimin adəti.

Novruz ayı gələndə şad olardıq,
Yığılıb bir alaçığa dolardıq.
Bəxtimizə gözmuncuğu salardıq,
Ay doğardı, gecə gəlib keçərdi,
Saçlı Mələk üzükləri seçərdi.

Niyyət edib bəxtimizi sınırdıq,
Bəd danışan gözəlləri qınardıq.
Pərt olardıq, alışardıq, yanardıq.

Qaş-göz edib sayaçı söz deyənə.
Gözümüzü dikərdik ağ ləyənə.

"Gözümün nuru gəlir,
Könlüm qüruru gəlir,
Bu kəhrizi kim qazıb,
Suyu nə duru gəlir".

Bu sözləri deyən dodaq ballanar,
Nişanlı qız lalə kimi allanar,
Bəxtikəmlər umsulanıb, aldanar,
Gözləyərdi bəxtinə xoş söz çıxar,
Qüssə, kədər, ürəyini az sıxar.

Bəxt sınınar, qızlar deyib-gülərdi,
"Bəxti kəmlər" göz yaşını silərdi,
Çox sirləri bilməyən də bilərdi,
Sevən kəslər öyünərdi gizlicə,
Sevən ürək döyünərdi gizlicə.

"Boz at gəlir enişdən,
Sinəbəndi gümüşdən,
Bizə də qismət olsun,
Tərkindəki yemişdən".

Tez baxardıq, onun, bunun gözünə,
Qonşu qızı bal qatardı sözünə,
Ürəklərdə yer tapardı özünə.
Çoban Xanlar söz atardı Xanıma:
- Ay qız, vallah od salırsan canıma...

Muncux çıxsa Həsən baxıb yanardı,
Dili, ağzı elə bil bağlanardı.

Xəyalında "yad budağa" qonardı.
Sevdin, ala bilmədin sən, ay Həsən,
Çarə yoxdur, ayrı gözəl gözlə sən...

"Arpa biçdim, dərz oldu,
Sözüm sizə ərz oldu,
Sevdim, ala bilmədim,
Ölüm mənə fərz oldu..."

Hər ağ günün öz adı var, sözü var,
Gözəllərdə igidlərin gözü var,
Ürəklərdə məhəbbətin gözü var
-Deyən qızın dili şirin-şəkərdir,
Yar yolunda yar cəfası çəkərdi.

"Ay doğdu qəlbiləndi,
Gün doğdu qəlbiləndi,
Nəyə desən and içim -
Bu qəlb o qəlbiləndi".

Muncux çıxsa kal Bayramın baxtına,
Qalxardı o sanki şahlıq taxtına.
"Ay özünü oda-közə yaxdın ha..."
- Deyən qızlar ona da söz atardı,
Nazlı Şəhla yenə də naz satardı...

Bax, beləcə qızıl anlar ötərdi,
Çox Məcnunlar Leylisinə yetərdi...
Gözəl qızlar tapılandı, itərdi,
Səhər durub su üstünə qaçardıq,
Könlümüzü buz bulağa açardıq.

Çöp yığardıq hərəmişə bir qucaq,
Gün batmamış çatardıq bir gur ocaq,
Deyərdik ki, çəkil, üstün yanacaq,
Səngiməmiş alov bir az, köz bir az,
Dartışardıq, mən tullanım, döz bir az.

Sonra bir-bir ocaq üstən atılar,
İlan dilli alovlara qatılar.
Deyərdik ki, bu ocaqda sehr var,
Nə üşüyüm, nə sozalım, bozarım,
Burda qalsın hər azarım-bezarım...

Səhərədək yatışmazdıq qəti biz,
Ümidlərdən nur alardı qəlbimiz,
Xoş keçərdi niyyətimiz, çiləmiş,
"Çilə çıxdı, hər dərd çıxdı", deyərdik,
Qovurğadan şirin-şirin yeyərdik.

Yüngülləşib bir quş kimi uçardıq,
Dost-tanışı təbrik edib qucardıq.
Qonşuların qapısını açardıq,
Qanlı olsa barışardı kəsənlər.
Qaynayırdı, qarışardı kəsənlər.

Qızmar Günəş örüşlərə baxmasa,
Ot göyərüb dizə qədər çıxmasa,
Göy çəmənələr düymələrin taxmasa
Qaçışardıq, uzun yollar boyunca,
Gün mahnısının oxuyardıq boyunca:

"Gün çıx, gün çıx!
Kəhər atı min çıx!

Oğlun qayadan uçdu,
Qızın təndirə düşdü,
Keçəl qızı qoy evdə,
Saçlı qızı götür, çıx!
Gün getdi su içməyə,
Qırmızı don biçməyə.
Gün özünü yetirəcək,
Qarı yerdən götürəcək,
Keçəl qızı aparacaq,
Saçlı qızı gətirəcək,
Günəş, şəfəq saç,
Duman, qaç, qaç, qaç!
Səni qayadan asarlar!
Buduna damğa basarlar!"

***

Toy-düynlə qarşılardıq biz yazı,
Ucalardı el-obanın avazı.
Göy ot üstə gəbə, kilim, palazı
Nənəm sərrib təmiz-təmiz yuyardı,
Qat-qat edib yük üstünə qoyardı.

Min-min ilmə düzülərdi arğaca,
Bənzəyərdi allı-güllü yamaca.
Yeləninə buta-buta tapmaca
Gəbə bizi aparardı keçmişə,
Boylanardıq çeşnilərə köçmüşə...

Sona xalam əyirərdi cəhrəni,
Əhməd babam itilərdi dəhrəni,
Bacım Şərəf çalxayardı nehrəni,

Deyərdilər bu gün-sabah köçərik,
Uzun Yalda sapa yurdu seçərik.

Mərd oğullar gözəllərə uyardı,
Bu duyğunu nə dağ, nə daş duyardı.
Ağbirçəklər gedib nişan qoyardı,
Allanardı lalə kimi yanaqlar,
Ballanardı qaymaq kimi dodaqlar.

Ellər bir-bir iməcilik edərdi,
Qız-gəlinlər yun darayıb didərdi.
Göyçəklərin, gözəllərin nə dərdi,
Yellənərdi hörük gərdən boyunca,
Həsətlilər baxışardı doyunca.

İşə salıb kirkirəni, həvəni,
Kəsərdilər ayda bir cut gəbəni,
Sayrışardı naxışların "çəməni"
Gün altında güney kimi yanardı,
Hər kölünə bir yaşılbaş qonardı...

Toxunardı örkən-çatı, cejimplər,
Közərərdi barmaqlarda çeşnilər.
- Quzu balam, al bu çulu günə sər,
Deyib, nənəm tovlayardı qızları,
Sital olsa qovlayardı qızları.

Farmaş-palaz, çubuq bağı, keçələr,
Hazır olsa el yığışib köç elər...
Aydın günlər, o aydınlıq gecələr
Bizim üçün bəyaz yollar "doğardı",
Çaylar daşıb dərələri boğardı.

Köç yeri yib, yol salardı dağlardan,
Uzaq düşdük gül-çiçəkli çağlardan...
Gün doğmamış, sökülməmiş hələ dan
Sal daşlara söykənərdi çobanlar,
Əllərini ovxalardı çobanlar.

Ayaqyalın şəh üstündə gəzərdik,
Ağ çiçəkdən dəstə-dəstə üzərdik.
Qonşu qızın saçlarına düzərdik...
Xalçamızdı, gəbəmizdi göy çəmən,
Günlərimiz ötüşərdi gözəl, şəh.

Gəzişərdik çayların qırağında -
Nə şəh idik ömrün uşaq çağında...
Mürgülərdik qızların qucağında,
Töhmətlərdik bəzən tısb-küsəni,
Gülmək üçün qıdıqlardıq Həsəni.

El köçəndə dağlar yalnız qalardı,
Duman gəlib zirvələri alardı.
Bu həsrətdən gözlərimiz dolardı.
Arxamızca ağlayardı bulaqlar,
Sinəməzə dağ çəkərdi o dağlar...

Kim unudar ömrün uşaq çağını -
Qaşığı-qaşığı içib kərə yağını,
Bərkidərdik çarıqların bağını,
Lilpar ilə buz bulaqdan sorardıq,
Xam atları yoxuşlarda yorardıq.

Badya-badya içərdik biz koramaz,
Yaz günündə atlama heç pis olmaz...
Ağuz sağıb bişirərdik kətamaz,

Ərik rəngdə yağ çıxardı tuluqdan,
Qor altında bişirərdik suluqdan.

Ucalardı el-obamın harayı,
Tikilərdi ağ muxuru, sarayı.
Kəlbəcərdən göndərilən bal payı,
Ağzımızda dadlanardı, xoşlardıq,
Balçılarla zarafata başlardıq.

Köç çıxanda Sarı yerin dağına,
Bal qatardıq diş-diş qarın yağına.
Sərdən vurub sürü gəlcək sağına,
Qoyunları arxaclara yığardıq.
Sağmalları ovşarlayıb sağardıq.

Çətən-çətən yığıldı motallar,
Gün vuranda dərisindən yağ damar,
Pendirində dağ çiçəyi tamı var...
Dəstə-dəstə arançılar gələrdi,
Pay verərdik, kefləri kökələrdi.

Sürü gəlib çatan kimi qalağa,
Birin tutub yıxardıq tez yalağa.
Közə atıb çöp taxardıq dalağa,
Uruz əmi cızdıq içi xoşlardı,
Doyan kimi oxumağa başlardı.

Tez yüyürüb çuvalları götürər,
Təzək yığar, püş toplayar, götürər,
İt hürdürər, dana qovar,ötürər,
Sonra gedib çöl-çəməndə oynardıq,
Od seli tək hey daşardıq, qaynardıq.

Sapand atıb yad çobanı daşlardıq,
Çay yuxarı oxumağa başlardıq,
Təzə gönü günə sərrib aşırdıq,
Qaranlığı dərələrdə boğardıq,
Kal armuddan xurcun-xurcun yığardıq.

Aftafada qaynayırdı çayımız,
Küsüşərdik az olanda payımız.
Nadinclikdə məgər vardı tayımız?!
Süpürləşib yıxılırdıq, yıxardıq,
Arabir də quzulara baxardıq.

Sacayağı üstündə sac-fətirli,
Bir qara sac dünya qədər xətirli,
Sac üstdəki çörək çiçək ətirli,
Pendir ilə dürmək büküb doyardıq,
Mis səhəngi yanımıza qoyardıq.

Səriştəli olardıq biz hər işdə,
Bişirərdik xəngəl, xaşıl, əriştə.
İç piyini doldurardıq mis teştə,
Əmlik ətə buğlanardı aş üstə,
Samovarlar qaynayırdı daş üstə.

Oba üstə gün şaxıyıb doğardı,
Üç-dörd çoban bir sürünü sağardı.
Nəmilərə süd yağışı yağardı,
Çətən üstə döşənərdi motallar,
Damağımda o günlərin dadı var.

Ulağımız soncuqlayıb qaçardı,
Yük əyilib qarnı altda aşardı,

Qəhqəhəməiz sel-sel olub daşardı,
Çırpı yoxsa, nənəm töhmət edərdi,
Xəmirimiz təndirə küt gedərdi.

Dağ suyu tək duru idi qanımız,
Buz salı tək möhkəm idi canımız.
Nağıl idi ötüşən hər anımız,
Gün doğmamış yağlı yaxmac yeyərdik,
Nənəmizə "sağ ol, sağ ol" - deyərdik.

***

Oba yurda düşən tək,
Püş yığıb ətək-ətək,
Gur ocaqlar çatardıq.
Ocağa püş atardıq.
Nənəm salardı fətir,
Babam deyərdi, gətir.
Cızdıq içi cızdanar,
Çoban yeyər qazdanar,
Heç kimə qoymaz məhəl,
Bir də gördün əlbəəl
Papaqaldı başladı.
Tutaşdılar çobanlar.
Həddin aşdı çobanlar
Kim yıxdı, kim yıxıldı,
Kim güldü, kim sıxıldı,
Qəfil düşdü pərxaşlıq -
Oğulsan, təkbətək çıx!
- Deyib, təkləndi Həsən,
Kərim dedi, sən nəsən?

Hacı İbiş yetişdi,
Dedi: - Qadam, nə işdi?!..
Duman gəldi, qovuşdu,
Külək əsdi sovuşdu,
Yad köçü yaldan aşdı,
Bu nə dava-dalaşdı?!
Haydı, haydı oğullar,
Baş yurda hələ çox var!
"Qararxaçı" tez aşın,
Dağı, daşı dolaşın.
Yoxlayın yurdu, xamı,
Yurdda toxtayıb hamı.
Qadam, belə iş olmaz,
Yox, belə köç-düş olmaz,
Açın, bükün keçəni,
Əlinizə keçəni,
Yükləyin tez nərlərə.
Dolu tökər dağ, dərə -
Dəlidağın döşüdü,
Təbiətin işidi.
Bir də gördün çağladı,
Bənd-bərəni bağladı.
Əlli olun, tez barı
Cilovlayın atları,
Nallarını saz edin
Öküz yükün az edin.
Haydı, haydı oğullar,
Havaya bax - yağış var.

Dağ günləri elin ən xoş günüydü,
Hər səs-səda çobanların ünüydü.
Bayram günü Toğrul özün çox öydü,
El yığışdı, köhlən atlar çapıldı,
İtən dövə "Ağ qaya"da tapıldı.

At qaçanda mıx özünə dəyərdi,
Qoduq qaçsa başın yana əyərdi,
Musa kişi sumsük iti döyərdi,
Ağ danamız böyürərdi qarnaxda,
Boz buğalar helləşərdi yarnaxda.

Köhlənlərin yalmanına yatardıq,
Bulaq üstə gur ocaqlar çatardıq,
Səhər-səhər qaymağa bal qatardıq,
Saz olardı əhvalımız, halımız,
Sərnice-sərnice yığılardı balımız.

Yağış kəsər, yaylağa gün düşərdi,
Bircə anda dağlara ün düşərdi.
Yenə birdən yadına "Cin" düşərdi -
Çoban Paşa "dəliliyə" başlardı,
Sapand atıb qonşuları daşlardı.

Qulun salan at çullanar, bağlanar,
Yamanlanan atın şişi dağlanar.
Qotur dövə gühənindən yağlanar,
Cidov öküz soncuqlayıb getməzdi,
Alıq aşar, mənzil başa yetməzdi.

Şiş dağların zirvəsinə çıxardıq,
Qurşaqlaşıb tay-tuşları yıxardıq,
Hellan edib arxasınca baxardıq,
Dar dərələr, sel-suları udardı,
İldırımlar qayaları budadı.

Qatar-qatar tikilərdi alaçıq,
Çobanlarda - ürək geniş, əl açıq.
- Sacı gətir, ələyi ver, çölə çıx,
Ehey, qonşu, əllərini hovxurma
O qoçu kəs, yeyək bir az qovurma...

Yadımdadır el yaylağa çıxanda,
Ağ buludlar gözlərini sıxanda,
Dəli sellər köpüklənib axanda,
Muxtökəndən yüklü öküz uçardı,
Atam gedib alığını açardı.

Sürüləri dolu pərən salardı,
Qurd erkəyi boğazından çalardı...
Bir keçəyə neçə adam dolardı,
Səhərisi sürüləri tapardıq,
Xam atları cilovsuz da çapardıq.

Mir Ələkbər söyləyərdi: ay Sarı,
Tərpən, yeri qara nəri tut, sarı.
Ehtiyatla başına sal ovsarı,
Çox kinlidir, sonra çətin olacaq,
Beş-altı ay yüklənməmiş qalacaq.

Balxı dəvə yoxuşda löhləyərdi,
Arabir də öz yükünü əyərdi,

Gədiklərdə dizi yerə dəyərdi,
Onda biz də dillənərdik bir səsle,
Birağızdan oxuyardıq həvəslə:

"Ağ dəvə alçaq gedər,
Qolunda qolçaq gedər.
Ağ dəvə düzdə qaldı,
Yükü Təbrizdə qaldı.
Oğlanı hal apardı
Dərmanı qızda qaldı.
Ağ dəvənin gözləri,
Yerə dəyər dizləri.
Əlimi bıçaq kəsibdir,
Dəstə bıçaq kəsibdir,
Yağ gətirin, yağlayaq,
Dəsmal verin, bağlayaq.
Dəsmal dəvə boynunda,
Dəvə Şirvan yolunda.
Şirvan yolu buz bağlar,
Dəstə-dəstə gül bağlar.
O gülün birin üzəydim,
Saçlarıma düzəydim.
Qardaşımın toyunda
Sındıra-sındıra süzəydim..."

***

Yolumuza dağlar çiçək ələrdi,
Göyçəlidən saz aşığı gələrdi.
Qurban qoçu qapımızda mələrdi,
Gözləyərdik dəvələri, sarvanı,
Gecikərdi arabir duz karvanı.

Bax, beləcə qanıq elim köçərdi,
Ən səfalı yaylaqları seçərdi.
Kabab üstən bulaq suyu içərdik.
Qılınc kəsməz kəməndləri atardıq,
Köhlənlərin yalmanına yatardıq.

Gün şaxıyıb yer quraqlıq olanda,
Göy çəmənlər yanıb-yanıb solanda.
Dağa, daşa haray salıb bir anda,
Tay-tuşları toplayardıq, yığardıq,
Dəstə-dəstə "gün" ovuna çıxardıq.

Ağzımızda xoş günlərin dadı var,
Çömçələrə muncuq qoyub oynadar,
Mis qazanda qoç kəlləsi qaynadar,
Sonra çıxıb qodunu axtarardıq,
Oba-oba hey qodunu sorardıq:

Qodu qodunu gördünmü?
Qoduya salam verdinmi?
Qodu burdan ötəndə
Qırmızı gün gördünmü?
Qodu gülmək istəyir,
Qoymayın ağlamağa.
Qodu gün çıxarmasa
Gözlərin oymaq gərək!"
Dərisin soymaq gərək!

Neçə-neçə xülyalara uüardıq,
Cal eşşəyin baş-qulağın yuyardıq,

Ah, bu işdən necə ləzzət duyardıq,
Soraqlardıq oba-oba qodunu.
Közərdərdik nənəmizin odunu.

***

Yaddan çıxmaz el-obanın ağ günü,
Başlayardı dağların toy-düyünü.
Dərman idi bulaq suyu, dağ günü,
Kəklikotu, çay çiçəyi, qantəpər,
Hər çiçək də ürək üçün bir təpər...

Xalı, gəbə sərilərdi döşlərə,
Erkək əti taxılardı şişlərə,
Köks ötürüb bəzi-bəzi işlərə,
Xatın nənəm yuxasını yayardı.
Vallah, adam yeməmişdən doyardı...

Ağ yuxaya qanlı quyruq bükərdik,
Zirvələrin yaxasına çökərdik.
Boz buludun zəhləsini tökərdik -
Uğruna gün çıxardı obamın,
Bədöy atı kişnəyərdi babamın.

Kəsən kimi ildırımlar səsini.
Çağırardıq Lal Musanı, Pəsini,
Güneylərin, göbələk düyməsini,
Açıb sonra başlayardıq gizlənpaç,
Səsləyərdik: "durma, gəldim, tez ol, qaç",

Sirrimizi gizləyərdi göy meşə,
Yığılırdıq gül-çiçəkli bir döşə.

Oynayardıq "çilingağac", "bənövşə".
"Sümbəsülük", "dirədöymə", "qıgmərə"
Səsimizə səs verərdi dağ-dərə.

"Bənövşə,
Bəndə düşə,
Bizdən sizə kim düşə,
Adı gözəl, özü gözəl qız düşə..."

"Motala-motal
Dərzi motal
Ellər yatar,
Qaymaq tutar,
Mərciməyim,
Gül-çiçəyim,
Çiləmə çilik,
Yeddi milik.
Səhər səkkiz,
Durna doqquz.
Ovçu gəldi,
Maral, qaç.
Gələn ayın,
Nərgiz ayın
Vur nağara.
Çıx qırağa".

***

Çobanların hər bir işi oyundu,
Otardığı kərə-kürə qoyundu.
Bir də gördün sual-cavab başladı,
Çox sualdan çoxları baş açmadı:

- Qoyun-quzu gündə neçə baş otlar?..
Şəmil deyir: Burda çətin işmi var?!"

Dayan deyim, a qardaş,
Qoyun otlar iki baş.
Biri kərə, biri kürə otlayar,
Bir sürüsü otlaqları qatlayar...
...Çoban bilməz süd-qatıqdan doymağı,
Səhər yeyib bıçaqkəsməz qaymağı
Başlardılar qoyunları saymağı:

- Qumral qoyun, boyun görüm,
Qara kürə, tayın görüm,
Qış gəlməmiş küzün hörüm.
...Sarı kürə, tayın gördüm,
Qara kərə, tayın görmədim,

Çal kürə, tayın gördüm,
Boz kərə tayın görmədim.
Qumral kərə, tayın gördüm,
Çil kəlin, tayın görmədim,
Sarı kərə, tayın gördüm,
Övrəş gəlin, tayın görmədim.
Biri yoxsa, ağılı yaxşı hörmədim,
Yatıb qalıb, ya teylənib görmədim.

Görünməsə bircə qoyun çobana,
Hay salardı, ün salardı hər yana.
Sərdəni vur, tezdən yoxla, düz sana,
Sayılmamış yaylıma getməz qoyun,
Hər çobanın gözündən itməz qoyun.

Gözgörəti qoyun-quzu teylənər,
Ac yalquzaq qarnaxlarda əylənər,
Qorxaq çoban hey üşünər, eymənər,
Gəmirərdi zülmət çölün bağrını,
Dağ çəkməzdi çoban çəkən ağrını.

Yozdaq qoyun mürgülərdi çalada,
Azan toğlu hey mələrdi talada.
Çölçü ömrü hər vaxt xata-bələda -
Quzu salan qoyun yaman mələrdi,
Çobanların başına od ələrdi.

Göy gurlayıb ağ yağışlar yağanda,
Dar dərələr buludları sağanda,
Sərt keçidlər sel-suları boğanda,
Çobanların qıyxırığı qopardı:
- Ayə, qoyma, sel sürünü apardı.

Oğru qaçar, sürüşərdi ayağı,
Yox olardı qara kölgə sayağı...
Yetişməzdi qanıq itin caynağı,
Çovğun vurub, çaşdırardı çobanı,
Qəzəbini daşdırardı çobanın.

İl pis gəlib örüş örən olanda,
Qar qalağı qobulara dolanda,
Sürü birdən talalarda qalanda,
Bıqlı Boran danlayardı bizləri,
Gecə vaxtı axtarardıq düzləri.

Boran durub çarığını geyərdi,
Çomağını hirslə yerə döyərdi.
Çobanlara acıqlanar, söyərdi.
Qışqırardı: "hara gedək, yer qardı...
Sonra qalxıb bir qurdağzı bağlardı:

"Ayı gördüm ağladım,
Günün yerin dağladım,
Əlinin bıçağıyla
Qurdun ağızın bağladım".

Yer donardı, qar aşardı həddini,
Yel əyməzdi çobanların qəddini.
Sürü keçsə gədiyin buz səddini,
Çoban oğlan boz təkəni öyərdi,
"Yol bilənsən, dil bilənsən" - deyərdi.

Canavarlar vahiməylə ulardı,
Yalquzaqlar yurd yerinə dolardı.
Qanıq itlər hürə-hürə qalardı,
İtən sürü qarışardı dumana,
Yazıq çoban düşərdi yüz gümana.

Zülmət gələr, göydə ulduz batardı,
Çoban Boran yuxusunu qatardı.
Ala köpək əldən düşüb yatardı,
Ac yalquzaq atıladı ağıla,
Zülmət gecə bənzəyərdi nağıla...

Səhər-səhər sürü çəhlim salardı,
Murğuz Alı tütəyini çalardı.
Şişək toğlu quzu salıb yalardı,
Deyərdik ki, höyrü qalın, ay Alı,
Dəyişərdi tez Alının əhvalı.

İt yalağı isti yalla dolardı,
Boz küçüklər yalaqları yalardı.
İt boğuşar, bir-birini boğardı,
Üstlərinə səhənglə su çalardıq,
Başlarına beş-on çomaq çalardıq.

Şimşək çaxar, leysan yağış yağardı,
Sel gücüylə sal qayalar axardı...
Qoyun-quzu hay-haraydan qorxardı,
Təntiyərdi, yorulardı çobanlar,
Selavlarda burulardı çobanlar.

Dağlar oğlu itirməzdi özünü,
Rəhmə gəlib gün açardı gözünü.
Tükənməzdi məğrur çoban dözüümü...
Müşkül işi qoyardı öz yoluna,
Bəlgəsini dolayardı qoluna.

***

Salam olsun o illərə adımdan,
Tüstü çıxsın ocağımdan, odumdan...
Ter Əhmədin toyu çıxmaz yadımdan:
Göy çəməndə toy mağarı quruldu,
Aşırq çaldı, keflər yaman duruldu,

Toy başladı, Xan şikəstə oxudu,
Zalım özün oda-közə toxudu.
Toy adamı üç-dörd yüzdən çoxudu,
Qoç kəsildi, kabab bişdi, ye ha, ye!
Bəy şəninə sağlıqlardan de ha, de!

Xan oxudu, yerə qoydu qavalı,
Sarı Kərim qalxdı yerdən havalı,
Dedi: Tez ol, ayağa dur, ay Alı,
"Tərəkəmə" axı sənin havandır,
Gəl oynayaq, ürəyimiz cavandır.

Oğulların hər birisi bir qala,
Zal duranda dağ qalxardı az qala,
Kim oxuya, kim oynaya, kim çala,
Dünya baxa, ömür gülə, söz dinə,
Kim doğula, kim ucala, kim enə.

Bir tərəfdə Bığ Əkbərin dəstəsi,
Əkbər özü sazın, sözün xəstəsi.
Zaman oğlu Mustafanın gur səsi,
Alov kimi şaxələndi, qaynadı,
O da durub Kərəm ilə oynadı.

Cibindən bir qızıl onluq çıxartdı.
Yaxınlaşıb Xana doğru uzatdı.
Sonra durub Qəhrəmana əl atdı,
Dedi dur gəl, Alı sənsiz oynamaz,
Oynamasan, qanım coşub qaynamaz

Qollar qalxdı, "Tərəkəmə" çalındı,
Gözlər güldü, qəlblərə od salındı,
Oğulların könül mülkü alındı,
Bir cüt gözün sözü düşdü sinəmə,
Odu düşdü, közü düşdü sinəmə!

Toy bəyinin səsi qalxdı, ucaldı,
Bu şadlıqdan kədər, qüssə qocaldı.

Aman dünya, kimlər getdi, kim qaldı,
İndi hanı, dağ ürəkli oğullar,
Çinar boylu, şir biləkli oğullar...

Höhrör Şəmil, Dönməz Əliş, Nər Vəli,
Dağ yıxırdı nər Vəlinin hər əli.
Dönməz Əliş Domrul kimi bir dəli -
Çomaq çalsa tufan qopar, yel əsər,
Şəmil isə geri dönməz, kəlpeysər...

Xrom çəkmə, zərli çuxa, gül papaq,
Boy-buxuna, qədd-qamətə, şəstə bax.
Yumruqları qaya boyda, gövdə - dağ,
İgidlərin gözündən od yağırdı,
O günləri unutmaq çox ağırdı...

Toy günündə nər cavanlar güləşdi,
Birdən Əli Babaş ilə dirəşdi,
Gözlər qızdı, dizlər sanki yer eşdi,
Bir pərxaşlıq düşdü qəfil araya,
Çopur Mirzə tez yüyüdü haraya.

Az qaldı ki, düşsün tirə davası,
Sel-su kimi axdı Qərvənd obası.
Haya gəldi elin müdrək babası,
Atdan düşüb cavanları yanladı.
Sərt baxışla günahkarı danladı.

Ağ günlərin iradəsi dəmirdi,
Şahə qalxıb atlar cilov gəmiri.
At nalından cığırlar od əmirdi.
At dolandı qız evinin başına,
Yüyən keçdi yəhərlərin qaşına.

Qaynı qızın əlin, belin bağladı,
Qız anası xıslın-xıslın ağladı.
Oğlan evi coşdu-daşdı, çağladı,
Qız baxışı bir ömürlük söz idi,
Hər yanağı bir ocaqlıq köz idi.

Sevinc, şadlıq bənzəyirdi gur çaya,
Təzə gəlin oxşayırdı lap aya.
Bər-bəzəkli ağ at gəldi ortaya,
Gəlin minib yalmanından yapışdı,
At səyridib bəy eviylə tapışdı.

Yengə dedi: - "Anam-bacım qız gəlin,
Qəlbi geniş, əl-ayağı düz gəlin,
Xoşbəxt olub nur gölündə üz, gəlin,
Yeddi oğul, bir qız olsun qismətin,
El-obada uca olsun hörmətin.

Fələk keçməz xoşbəxtlərin barısın...
Hamı dedi: -Allah, qoşa qarısın.
Oğul doğub, qız böyüdüb yarisın,
Belə gözəl sevən oğul qocalmaz,
Qüssə, kədər hər ürəkdən öc almaz.

Gətirdilər zil qara bir qoyunu.
Bəzərdilər yaylıqlara boynunu.
Gəlin gəlcək ayaq altda tez onu,
Səfi kəsdi, qan bir metr çiləndi,
Dedilər ki, qız ev qədri biləndi.

Atalardan qalib gözəl bir misal,
Haydı igid, hünər göstər, sən ad al,
Sonra sev-seç, maya budlu arvad al,
Bir nər budlu oğul doğsun elinə,
At oynadıb, qılınc alsın əlinə.

Elim, obam, qurban olum adına,
Varlığını baxdım ömrün dadına,
Xoş günlərin daim düşər yadıma,
Hər adətin bir dünyalıq nağıldı,
Ağ buludlar dərə-dərə sağıldı.

* * *

Daş-qaş ilə bəzənərdi zənənlər,
Papaq-qızıl, kəmər-gümüş, yaxa-zər.
Əndamların zərxaşalar hey bəzər,
Başlarında yaraşılıq tirmə şal,
Vaqif demiş: bas bağrına, könlün al.

Gözlənərdi ismət, abır, həya, ar,
Gec yatardı, tez durardı xanımlar.
Odumuza, közümüzə yanımlar,
Evlənənlər təzə yurda daşınar,
Təzə gəlin yaşmaq tutar, yaşınar.

Hanı bizim o nurani qocalar -
Başı qarlı zirvə kimi ucalar..
Ayrılıqlar bizdən yaman bac alar,
Ürəyimiz kədər yükü daşıyar,
Ümidimiz dünya-dünya yaşıyar.

Namərd vurdu, gölə düşdü sonamız,
Hanı bizim qızıl əlli anamız.
Yumaqları açılmayan hanamız,
İlmələri döyəcləmir həvəmiz,
Nəril-nəril nərildəmir dövəmiz.

...Səhər tezdən yüklənərdi arvana,
Qara nərlər seçilərdi karvana.
Karvan gedər gah Təbrizə, Şirvana,
Çuval-xurcun xüştəbərlə dolardı,
Onda bizim kefirmiz kök olardı.

Çiçək dərdim, behişt kimi qoxusu,
Şirin oldu həyatın gül yuxusu.
Çobanlıqda keçdi ömrün çoxusu,
O günlərin damağında dadı var,
Gör kimlərin yaddaşımda adı var.

Mirzə babam el dərdinə yarardı,
Dost-tanışı axtarardı, arardı.
Hər görəndə halımızı sorardı,
Deyərdi ki, Təbriz düşdü aralı,
Aman allah, könlüm ağır yaralı.

Molla Mehdi dərs almışdı Təbrizdə,
Söhbətiylə can qoymazdı o bizdə.
Keçmişləri xatırlardı hər sözdə,
Yaxşıları yamanlardan seçərdi,
Bir xahişlə qanlıq işdən keçərdi.

O ağbirçək Gülsüm bibim de, hanı,
Geyinərdi on iki taxta tumanı.
Bu dünyadan böyük idi gümanı,
Parlayırdı qızıl pullu kürdüsü,
Eşitməzdik dilindən bir um-küsü.

Sanki onun əlindəydi hər bir iş,
Bu dünyanı özü doğub bələmiş.
Kədərini iri un tək ələmiş,
Qara Şəki yaylığını örtərdi,
Qoca vaxtı bir söz desən pörtərdi.

Hacı Musa daş üstə duz səpərdi,
Sürü özün duzlaqlara təpərdi.
Çoban Səfər daşa dəyib səbərdir,
Dedilər ki, qan soğulub boşuna,
Yağ dağ edib gərək çəksin başına.

Hacı İbiş hər bir şeyi anlardı,
Ərkiyana bizləri çox danlardı.
Adamları bircə-bircə yanlardı,
Deyərdi ki, yağlı yeyin, az yatın,
Dadın-tamın yaxşı bilin həyatın.

Hacı İbiş - mərd, ağıllı bir qoca,
El yanında başı dağlardan uca,
O, müdriki danışdırıb doyunca
Özümüzdən gedənədək gülərdik,
Ona xoş gün, uzun ömür dilərdik.

Dəli dağdan köç aşırıdı Çilkəzə
Elə bil ki, el-oba gəldi gözə.
Gödək Mahmud sürünü yaydı düzə,
Yoldan aşıb bir çobanı söydü o,
Söz deməmiş budarlayıb döydü o.

Mərziliylə dava düşdü yer üstə,
Qıyxırıqla çoban gəldi bir dəstə.
Yürüşdülər, doluşdular lap qəsdə.
Qabaqlaşdı Bədəl Dızıq Qarayla,
Mahmud dedi: ə, obanı tez hayla.

Dızıq Qara lap qızmışdı nər kimi,
Sühsünündən vursa idi, hər kimi.
Sərilərdi torpaq üstə çul kimi,
Dolayaraq qoluna bir keçəni,
Şil-küt etdi qarşısına keçəni.

Dızıq Qara eynən halay pozanmış,
Dara düşsə el onu arxa sanmış.
Burub-tutub o dızıqlıq qazanmış.
Bir nəfəsə bir erkəyi yeyərdi,
Təkbaşına əlli adam döyərdi.

Mərd igidlər heç vaxt hissə qapılmaz,
Hər at mənzil başınadək çapılmaz.
Kəbirlidə bir harayçı tapılmaz,
Biri deyər: ə, qorxma, ha vur gəldim,
Biri deyər: kişisənsə dur, gəldim.

Dızıq Qara eynən Bədəl duruşda,
Dov gəldilər bir-birinə vuruşda.
Belə dava görməmişdim bu yaşda,
Qol qırıldı, baş yarıldı nə qədər,
Oğulları sardı qüssə, qəm-kədər,

Ağac dəydi, at finxırdı, vurhavur,
Bir nəfər də demədi ki, kənar dur.
Bir də baxdıq Ceyhun kişi qan udur,
Qolu çıxıb, başı yaman yarılıb,
İlan kimi çomağına sarılıb.

At sürüşdü, Çopur Vəli yıxıldı,
Daşa dəydi, rəngi qaçdı sıxıldı.
Bu iş onun başına çox qaxıldı,
Söz düşəndə uşaqlar lağ edərdi
Qönum-qonşu hey uğunub gedərdi.

Bir ağbirçək tez özünü yetirdi,
Yıxılanın başın yerdən götürdü.
Gözlərini qırıp köksün ötürdü,
Dəsmalını bağladı tez yaraya.
Dost-tanışlar yetişdilər haraya.

Başbilənlər ayrıldılar dəstədən,
Biri dedi: Xanım anam, bu gün sən,
Bu işinlə qan üstə su tökürsən,
Mindirdilər ehtiramla atına,
Bənzətdilər onu Burla Xatuna.

Çox çəkmədi el qaynadı, qarışdı,
Kəbirliylə Mərzililər barışdı.

Dızıq Qara Bədəl ilə yarışdı,
Bulaq üstə qara qoçlar kəsildi,
Kim doymasa o igiddi, əsildi.

Belə gördüm igidlərin cəngini,
Ürəklərdə yox nifrəti, yox kini.
Bədəl bu vaxt basdırıb üzəngini,
Qara ilə pəncələşdi, öpüşdü,
Çobanları haylayıb yola düşdü.

***

Qeyzlənib Bədəl çıxsa çuxadan,
Qan süzərdi başdan, gözdən, yaxadan,
Bükülərdi dürməyi on yuxadan,
Nərə çəksə, yağı bağı yanardı,
Hamı onu qoç Koroğlu sanardı.

Sağ əlində daşı un tək sıxardı,
Qızmış nəri paçalayıb yıxardı.
Çox igidin axırına çıxardı,
Para göndən tikilərdi çarığı,
Az olmazdı, patavası, sarığı.

Hər addımı bir cığırın yaşıydı,
Gen üfüqlər sanki qara qaşıydı.
Qoçaq adam ürəyinin başıydı,
Əsnəyəndə alaçıqlar əsərdi,
Sərt baxışı qılınc kimi kəsərdi.

Əl uzatsa dağları da çəkərdi,
Yeriyəndə yolun beli çökərdi.

Pay-piyada mənzil bağı sökərdi,
Bir saz qoçu kabab etsə doymazdı,
Bir tikə də başqasına qıymazdı.

Deyərdi ki, qadam, qadam südü sağ,
Axça pendir, tər ələmə, kərə yağ,
Kim doyunca yesə olar canı sağ,
Qarlı gündə daş üstündə yatardı,
Yapıncını döşü üstə atardı.

***

Xatirələr yurduna salmışam ün,
Tale, sənin hara düşüb də, çöskün.
Yumaq kimi çözlənir ömür-gün,
Ömrün köçü dağdan aşdı, qayıtmaz,
Kal duyğunu bir dünya səs ayıltmaz.

Min fikir var qayaların qaşında,
Daş əriyər uşağın yaddaşında.
Körpə idim, altı-yeddi yaşında,
Atam ilə Qulalıya gedirdik,
Eldən-gündən şirin söhbət edirdik.

Pərən-pərən dağılmışdı buludlar,
Qoyun kimi sağılmışdı buludlar.
Dərə-geniş, dağlar-uca, keçid dar,
Bu yerlərin qaya dişi dəmirdi,
Yol getdikcə atlar cilov gəmirdi.

Atam dedi: bu yerlər sal qayadı,
Tarix özün burda qana boyadı,

Demə ömrün çeşnisi çox sayadı,
Dünya bizi, biz dünyanı qovmuşuq,
Yorğunluğu bu yerlərdə sovmuşuq.

Bu daşların hər biri bir bəlgədi,
Bu zirvələr yurdumuza kölgədi.
Gözümüzdü, könlümüzdü, hər nədi...
Bu sərt yallar gümüş nallı kəhərdi,
Bu tərələr kəhər üstə yəhərdi.

Bu torpaqda su yerinə qan axdı,
Bu sal daşlar top kəsərli çomaxdı.
Düşmən üstə ildırım tək hey çaxdı,
Hər daş üstə babaların adı var,
Hər daş altı qəlbimizin odu var.

Bu dərələr dünya boyda səngərdir,
Bu şiş dağlar qanadını çox gərdir,
Bu çınqıllar ocaq kimi közərdir,
Bu yoxuşlar yağdı dizin qatlayıb,
Bu gədəkdə namərd bağı çatlayıb.

Bu daşların hər biri bir oğuldu,
Atam, babam bu daş üstə doğuldu,
Bu sellərdə xain kəslər boğuldu,
Milyon ildir köhlənləri çapmışıq,
Bu torpağı qarış-qarış tapmışıq.

Babamızın ətini, qanı burdadı,
Ümidimiz bu torpağa, yurdadı,
Belə məğrur, ulu torpaq hardadı,
Hər qayanın ömrü Vətən yaşadı,
Hər qıxmıq daş bir dünya dərd daşadı.

Hər muxuru ən ulu bir saraydı,
Coşğun sellər hansı sədi, haraydı.
Babaların şöhrətini kim yaydı?..
Bu torpaqlar məğrurluğa bələndi,
Mərd oğullar el qədrini biləndi.

Bu dünyada oğul, kişi kimi gəz,
Ömrün köçü hara düşər, bilinməz.
Bir ürəyə ləkə düşsə silinməz,
Vətən ömrü Savalandan ucadı,
Elin ömrü dünya qədər qocadı.

Oba köçər; ocaq yeri qaralar,
Qəfil gürşad zirvələri yaralar,
Namərd əli eli eldən aralar,
Taleyimiz ayrı-ayrı yazılar,
Məzarımız orda-burda qazılar...

...Atam susdu, bir səs gəldi qayadan,
Kimdir, oğlan, dünyaları oyadan,
Atını sür sökülməmiş hələ dan,
Könlümüzdə dərd yatır, qubar yatır,
Tər lan uçub, oylağında sar yatır.

Bu dünyada kim sevdi, kim yaradı,
Diləyimiz ömür-ömür qaradı.
Şair demiş: Araz su yox, barıdı.
Ağlar gözün tutulmaqdır peşəsi,
Sərhəd üstə sındı könlüm şüşəsi.

Biz keçərik, bu dağ, bu daş yaşayar,
Lal dərələr qəzəb selin daşıyar.

Xudafərin körpüsündən naşılar,
Keçə bilməz həsrət-həsrət boğular,
Köksümdə dərd toxumu doğular.

Boz kəkliklər daş dibində büzüşər,
Körpə cıdır sel döşündə sürüşər.
Dağ çayları dar dərədə görüşər,
Sazaq döyər gədiklərin qaşını,
Tanrı bilməz bu yerlərin yaşını.

Bulaqların bal dodağı öpülməz,
Ağ çiçəklər dəstə-dəstə səpilməz.
Qoyun-quzu duzlaqlara təpilməz,
Güneylərin yaşıl donu saralar,
Caynağıyla qartal qaya yaralar.

Bir yol doğar ürəyimin başından,
Keçər yurdun torpağından, daşından.
Silinmərik dünyanın yaddaşından.
Qayalarda bitib qalar səsimiz,
Bircə qəbir torpaq olar bəsimiz.

Qanlı əllər bağrıma ox toxudu,
Tarixləri kim yazdı, kim oxudu.
Taleyimiz yozulmamış yuxudu,
Zirvəsinə haray çatmaz gümanam,
Dünya, səndən bütöv Vətən umanam.

Ayrılıqdan sızıldama canım, hey...
Qoyma məni qəm oduna yanım, hey...
Babam Qorqud, ulu köküm, xanım hey...
Qızıl dəvən köç yolunda xıxıbdı,
Fani dünya bizi yaman sıxıbdı.

Babam Qorqud, hər yan elin, obandı,
Ağ sürülü o Qaraca çobandı,
Dünya onun qəbri üstə yubandı.
Dırmaşdım ki, bu dünyanın damına -
Yaxşı baxım örən qalmış xamına.

Qaraçuxda qəbrini çox görmüşəm,
Ətrafını göz yaşımlla hörmüşəm,
Uzun-uzun boynuna and içmişəm,
"Əcəl aldı, yer gizlədi" dünyanı,
"Dünya mənim" deyənlərin de, hanı?!

Bir at gətir yalmanına yatım mən,
Yağlıları bir qol-qola çatım mən,
Ya dağ olum, ya dərə tək batım mən,
Qoy çomağım ıldırım tək çaxılsın,
Şaqqıltıdan dünya yanıb, yaxılsın.

Namərdləri daşa basıb qayıtdım,
Yatan mərđi dümsükləyib ayıltım.
Bu torpaqda çinar-çinar boy atdım,
Yurdumuzun yıxılmayan dağı var,
Allı-güllü aranı, yaylağı var.

Sərhəd üstə yatan hansı çomaxdı,
Ayrılığım tariximə yamaxdı,
Babam Qorqud, ruhumdan al qan axdı,
Hanı Domrul, Əzraili qovlasın,
Dadımıza yetib bizi hovlasın?!

"Ömrümün Vətən andı
Arazım lil axandı

Öluncə, ay nisgidim,
Bir əlim, bir yaxamdı"

Göz açmamış ömür keçdi yarıdan,
Hiylə gördük dünya adlı qarıdan,
Kim keçməyib fələk çəkən barıdan,
El köç edər, dünya qalar qarıyar,
De kim sevər, kim sevilər, yarıyar?!

Dağlar uçar, sərt dərələr ağlamaz,
Göy gurlamaz, çaylar coşub çağlamaz.
Mərdin əli keçidləri bağlamaz,
Köhnə cığır quzu kimi mələyər,
Görən gözə küləklər toz ələyər...

Ömürün köçü üz tutanda arana,
Ağ dumanlar külək kimi darana,
Bizdən sonra kim ölə, kim yarana,
Coşğun sellər burul-burul burulsun,
Lilli sular axıb-axıb durulsun.

Lal dərələr qayaların gözüdü,
Sellər, sular gədiklərin sözüdü,
İldırımlar buludların özüdü,
Nə pıçıldar ağ yağışlar düzlərə,
Bir daş ömrü veriləydi bizlərə...

Bu dünyanı tapan kimi itirdik,
Çiyimizə ağır yüklər götürdük.
El deyib ki, gül əkdik, qəm bitirdik,
Dərdimizdən ucasınız, a dağlar,
Qocalardan qocasınız, a dağlar!

"Dolaylarda bulağam,
Suyu zolaq, zolağam.
Tökmə qan-yaşı dağlar,
Mən gedəri qonağam".

Nisgil-nisgil yaşamaqdan doymadıq,
Ayrılığın gözlərini oymadıq.
Dərdimizi gözümüzə qoymadıq,
Od götürdük Şəhriyarın sözündən,
Qan töküldü yaramızın gözündən.

"Bu nə kədər, nə ələm,
Arzular çox, ömür kəm,
Fələk bir qala tikdi,
Suvağı qan, daşı qəm!"

Yurdumuzun var Şəkisi, Şirvanı,
Borçalı tək igid yurdu de, hanı?!
Damarımın sakit axan Kür qanı,
Muğan-Muğan gəlib keçər qayıtmaz,
Yatan mərdi namərd səsi ayıltmaz.

Yurdumuzun var Qazaxı, Gəncəsi,
Naxçıvanın yenilməz şir pəncəsi,
Lənkəranın dağı, düzü, nəğməsi,
Yaddaşıma qızıl xətlə yazıldı,
Bu yerlərdə yağı qəbri qazıldı.

Yurdumuzun Qarabağı var, atam,
Qarabağın xoş növrağı var atam.
Ömrümüzün oğlan çağı var, atam,
Bu həyatın ağlar günü yamandı,
Soyuq gəzib dolanmayaq, amandı.

Qarabağın sinəsi bağ-bağatdı,
Kür üstündə şamamalar tağ atdı,
Ulu köküm, qanıx elim Bayatdı,
Füzulinin qərib qəbri ağlasın,
Yaramızı dost əlləri bağlasın.

"Əzizinəm Qarabağ,
Şəki Şirvan, Qarabağ,
Dünya cənnətə dönsə,
Yaddan çıxmaz Qarabağ!"

Qarabağın zümrüd tacı Şuşadır,
Zirvələrlə Şuşamız tuş-tuşadır,
Gödək ömrü bu yerlər çox yaşadır,
Cıdır düzü tarixlərin sözüdür,
Bu dağ, bu daş torpağımın gözüdür.

Babamızın Qarabağda qəbri var,
Qəbrimizin dünya-dünya səbri var,
Qarşımızda ucalmasın daş-divar.
Kəsik qolun ağrısı var canımda,
Araz çağlar, Kür hayqırar qanımda.

Tərəkəmə, yurdunu tərək eləmə,
Bu dağları bu sükuta bələmə.
Ay həsrətim, üstümə od ələmə,
Ağlar gözün tutulmaqdır peşəsi,
Dünyamızın ərisin buz zirvəsi .

Hoydu, igidlər, hoydu,
Bu dünyadan kim doydı.
Kişnəsin kəhər atlar,
Atlar mənzili qatlar.
Maya gəlməz karvana.
Yükləyək nər, arvana.
Yaylımdadır çobanlar,
Çobanlar bizi danlar.
Qoyun çıxmayıb döldən,
Naxır gəlməyib çöldən.
Sürü gələr sağına,
Baxın südün yağına.
Mayalayın pendiri,
Tez qalayın təndiri.
Bir qoç yıxın yalağa,
Çöp batıraq dalağa.
Naxır gəlir örüşdən,
Yapışalım hər işdən.
Qoyun doğar, qurd ular,
Küçük quyruğun bular,
Qor altda bişər suluq,
Ayrılanla dolar tuluq.
Çobana şor yaraşmaz,
Çoban içər koramaz.
Sərinlədər düşünü,
Çoban bilir işini.
Qavlamadan aşar süd,
Köpüklənib daşar süd.
Çoban baxmaz yaşına,
Çəkər südü başına.

Yağ süzülər bığından
Yığar qoyun qığından,
Başlayar "Qıgmərə" yə,
Bir söz atar hərəyə.
Cavanlar hey güləşər
Əl-ayaqlar yer eşər.
Bəlkə tutar baş çoban,
Tökülüb gələr hər yan.
Qanlar qaynayar, coşar
Uşaqlar sapandlaşar,
Hazır olar vana, küz,
Quzu doğular ekiz.
Çal şişək quzu salar,
Balasını hey yalar.
Ənik itlər hürüşər,
Dayça qaçıb sürüşər.
Nənəm yunun darayar,
Bacım yumaq sarıyar,
Qonşu kilim toxuyar,
Qızlar bir-bir oxuyar,
Dil-ağıza ad düşər,
Ürəklərə od düşər,
Toxunar örkən, çatı,
Tutub bağlarıq atı.
Palazlar naxış-naxış
Doymaz nə göz, nə baxış.
...Gələr bir atlı qonaq -
Verər elatdan soraq.
Başında qıllı papaq,
Əlində zağlı çomaq,
Belində iti xəncər,
Atı quş kimi səkər,

Yanaqları nar kimi,
Boy-buxun çinar kimi.
Dünya gözündə gülər,
Ağzından od tökülər.
Atdan qanrılıb düşər.
Dost-tanışla görüşər,
Muxuruya sığışmaz...
Yağdan, pendirdən bir az
Qəlyanaltı eyləyər,
Kababdan "gətir" deyər,
Gecə yarıdan keçər,
Düz bir səhəng su içər,
Toqqasını boşaldar,
Deyər daha gör nə var,
Soyutma da pis olmaz,
Gətirin, yeyək bir az.
Ortaya gələr qazan,
Çalib, oxuyar ozan.
Qara zurna dillənər,
Sədəfli saz güllənər.
Adətliyik çox dəbə.
Nənəm toxuyan gəbə
Salınardı ot üstə,
Gözəllər dəstə-dəstə
Yun didməyə gələrdi,
Qurban qoçu mələrdi.
Tikilərdi gen mağar,
İçinə dünya sığar...
Oğul-uşaq oynayar,
Mis samavar qaynayar,
İgidlər çarpışardı.
Sevənlər tapışardı.

Nələr olar həyatda,
Gəlin ayağı altda,
Kəsərdik qara qoyun,
"Mübarək olsun toyun"-
Deyib anamız gülər,
Gəlinə ağ gün dilər...
Biz də ilham alarıq,
"Ömürdən kam alarıq".
Kədər qaçar, təklənər,
Nər dəvələr yüklənər.
Köç yolu dağdan aşar,
Sular kükrəyər, daşar.
Zirvələr gəl,gəl deyər,
Yurd yerləri əsnəyər..

***

Dərdin əli saçımızı yolarmış,
Ağ çiçəklər dərilərmiş, solarmış.
Ağlar gözlər bulud kimi dolarmış,
Ömrün kökü bərkiməmiş laxladı,
Kim doğuldu, əcəl kimi haxladı...

"Sel gələr axar gedər,
Dağ-daşı yaxar gedər.
Dünya bir pəncərədir
Hər gələn baxar gedər..."

Quzey susdu, güneylərə gün düşdü,
Elim, obam bir-birindən gen düşdü.
Həsərimdən sahillərə ün düşdü:
Ah ünümüz göy üzünə ucaldı
Zalım dünya Araz üstə qocaldı

"Tərəkəmə" çalındı,
Köç yolu haçalandı.
İlmə-ilmə çalındı
Könlümün həyat andı.
"Tərəkəmə" çalındı,
Qol qaldırıb oynadıq,
Od selitək qaynadıq.
Tərəkəmə"çalınar,
Köhlən atlar kişnəşər,
Oğullar qurşaq tutub
dizləriylə yer eşər.
Bu oyunun qanında
qəm susduran işıq var,
Bir dünya yaraşığı var.
"Tərəkəmə" çalınar,
oynayar bütün elat,
Olmaz belə bir sevinc,
olmaz belə bir büsat!
Arzular gör nə qədər,
ömür şirin həvəsdə,
Səhəngləri götürüb
gözəllər dəstə-dəstə,
Şaqqanaq çəkə-çəkə
bulaq üstə - gəldilər.
Küləklə darandılar,
suyla güzgüləndilər,
İgidlərin səsindən
qayalara səs düşdü.
Gözəllərin könlünə
gözəl bir həvəs düşdü.

"Tərəkəmə" çalındı,
ulular düşdü yada.
Bu havanın eşqinə
durub süzdü dünya da.
Dağ seli axıb-axıb
bu havaya qarışdı,
Buludlar itkin düşdü,
Dağ-dərələr barışdı.
Misri qılınc sıyrılıb
çəkildi bir sal daşa.
Qoç Koroğlu hardasa
çıxdı qanlı savaşa.
Qobustanın üstündən
baxdı Qorqud babamız.
Baş yurddan köç başladı
ağır elli obamız!
Domrul qatıb döşünə,
yağının bağrın yarar.
Qalxıb oğuz bəyləri
dostu düşməndən arar.
Köç aşdı gədikləri,
muxurular tikildi.
Baxıb bu çal-çağıra
namərd dizi büküldü.
Nənəm zərli xalını
toy gününə saxladı
Ellər çaldı-çağırdı,
yar yarını haxladı.
Çomaqlar şaqqıldadı,
torpağa od ələndi,
"Tərəkəmə" çalındı,
igidlər bəlgələndi.

Minib köhlən atımı
çapdım, çapdım, ha çapdım!
Harda atım dayandı,
Orda yurdumu tapdım!
Tapdım, ulu babamın
ulusu düşdü yada.
Çomağım sancılmamış
yer yoxumuş dünyada!

*Qarabağ: Şuşa-Ağdam -Ağcəbədi
1985-ci il*

XARI-BÜLBÜL

XARI - BÜLBÜL

(poema)

Ya Rəbim, sən məni içimə sıxma
Kiçilib, kiçilib zərrəyə dönnəm.
Ya Rəbim, sən mənə gözucu baxma
Zülmətin odu tək közərib sönnəm.

Bir yara hakimdir indi canıma,
Nə verib dünyanın gözünə girsin.
Allah güc mələyin göndər yanıma,
Dərdimi çiyimdən çəkib düşürsün!

Ümidim Şuşada çırpıldı daşa
Ayağım quruyub, yolum, izim yox!
Verib bir daş ilə orda baş-başa
Dərdimi sinəmə çəkəydim, ox, ox!

Bir dəli küləyə dönə bilmirəm,
Əlim nə tanrıya, nə haqqa çatar.
Gözü yaşlı qalan Xarı-Bülbüləm,
Yolumda zəhərli gürzələr yatar.

Qəfləki daş yağdı, xalqın başına,
Tarixin hökmünü anlamaq çətin.
Qayıt soykökünə, qan yaddaşına
Qardaş, ağrısın çək məmləkətin!

Şuşasız bağrımız, ruhumuz al-qan
Hər çadır dünyanın qəbir sarayı.
Bəlkə kar olmusan, bizi yaradan,
Çatmır qulağına şair harayı.

Diriykən bu xalqa kəfən biçildi,
Belimiz öyilib yumağa döndü.
Heyif, bu millətə zəhər içildi,
Qeyrət ocağımız Şuşada söndü!

Uşaq tək millətin başını qatdıq
Yaman dönük çıxdıq o doğma yurda.
Şuşanı daş kimi götürüb atdıq
Gərək səngər-səngər öləydik orda.

Deyirlər dünyada bir həqiqət var -
Qanımda boğurlar tarix yazanı.
Orda - Qarabağda itdi cığırlar,
Pozuldu tarixin qızıl mizanı!

Dənubdur vətənin qanı, iliyi,
Düşmən qəddimizi yamanca əydi.
Şuşa bu millətin bakirəliyi -
Şuşa bu millətin göz bəbəyiidi.

Asılıb qalmışam dərd kəndirindən
Allah durub baxar əlin uzatmaz.
Ölüb ayaqlarım, yollarsızam mən,
Ölmüşəm, əllərim qəbrimə çatmaz.

Kimsəyə yetmədi harayım, ahım,
Yandıq diri-diri, külümüz hanı?!
Yox, yuya bilməzsən, cənab Allahım,
Millətin gözündən tökülən qanı!!!

Torpaqsız kişinin qeyrəti puçdu
Millətin Şuşada kəsildi başı.
Orda başımıza dünyalar uçdu
Səngər eyləmədik torpağı, daşı.

Ya Rəbim, uçuram arzuma sarı
Nöqtə qoy sən mənim sinə dağıma -
Geyib ayağıma dərdli yolları,
Yetişə biləydim Qarabağıma.

XARI-BÜLBÜLÜM, BÜLBÜLÜM!..

Sığınıb bir qara daşa,
Verib dərdiylə baş-başa,
Batır gözündəki yaşa
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Saçına gül düzən əllər,
Bu ağrıya dözən əllər
Hanı Şuşalı gözəllər?!
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Daş qəfəsdə düşdün xəstə,
Gəl, bit mənim yaram üstə,
Düzülərdin dəstə-dəstə,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Qanadına qısılaydım,
Ayağından asılaydım
Sənsiz ötən günü saydım,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Sən əsirsən, mən də əsir,
Ruhum sönür, əlim əsir,
Dərd bağrımı oyur, kəsir,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Hər çiçəyin üstü zərdi
Daş da gül kimi bitərdi
Hansı əllər səni dərdi?
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Şuşamıza gözmü dəydi
Düşməninə başın əydi,
Ürəyinə güllə dəydi,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Təbiətin məsum qızı,
Torpağımın gül ulduzu,
Zimistandı ömrün yazı
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Əlim çatmır, ünüm yetmir,
Canımdan bu ağrı getmir,
Gözlərimdən əksin itmir,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Şuşalı o gözəl qızın,
Eşidərsən sızıltısın,
Gəl bağrıma, sığın, qızın,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Ağabəyim sənsiz öldü,
Ağrısını sənə böldü,
Mənim bəxtim qanlı göldü
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Şeirmizin şah sətəri,
Bütöv Şuşanın ətəri,
Ölürəm səndən ötürü,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Sən daş altda, mən dərd altda,
Zülüm çəkdik bu həyatda
Asılaydım yeddiqatda,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Sən-şuşalı, mən-şuşalı,
Cıdır düzü canlı xalı.
İtirdik o cah-cəlalı
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Şuşam yoxdu, yoxam mən də,
Kirsədə azdım duman-çəndə
Gözlə məni, gözlə sən də
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Əlim göydə, dizim yerdə,
Necə dözüüm mən bu dərdə?

Şuşa kimi bir şəhərdə,
Hey ağlarsan zarı-zarı,
Yol keçilməz, qara barı
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Boynu bükük, özü məsum,
Necə ölüm, necə susum.
Özümü göydənmi asım?
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Canım ağrımdan asılıb,
Ürəyinə dağ basılıb,
Soyuq bir küncə qısılib,
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Torpağında möcüzəsən,
İndi bilməm, sən necəsən?
Yuxumdasan hər gecə sən
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

Yoluma dərd, qəm süzüldü
Əlim haqdan tez üzüldü,
Dimdiyindən qan süzüldü
Xarı-Bülbülüm, Bülbülüm!..

MƏN ŞUŞAYA NECƏ GEDİM?!

Tanrım, zülmün nə ağırdı
Məni əcəl tez çağırıdı,
Taqətim yox, yol ağırdı,
Mən Şuşaya necə gedim?!

Tanrım, düş gəl, söhbət edək,
Sinəm üstü pətək-pətək,
Ruhum ölüb, əlimdən çək,
Mən Şuşaya necə gedim?!

Fələk mənə hördü qəfəs,
Ömür sürrəm, qaranəfəs
Niyə gəldi taleyim nəş,
Mən Şuşaya necə gedim?!

Xarı-Bülbülün yasıdı,
Dünya zülm dünyasıdı,
Ölüm-itim dünyasıdı,
Mən Şuşaya necə gedim?!

Natəvanım ağı deyir
Çək sinəmdən dağı, deyir,
Hanı o gül bağı - deyir
Mən Şuşaya necə gedim?!

O şairin üz-gözü qan,
Aman Allah, aman, aman!
Təkcə sənə qalıb güman
Mən Şuşaya necə gedim?!

Bir səs ölüb qaya üstə,
Ta oxumaz Xan şikəstə,
"Bağrıqan"da düşdüm xəstə
Mən Şuşaya necə gedim?!

Əlacsızam Cabbar əmi,
Dağ götürməz bu dərd, qəmi,
Hanı ömrün o xoş dəmi?
Mən Şuşaya necə gedim?!

Təzdən ölür Vaqif orda,
Əsir şəhrim qalıb darda
Yata bilmir Bülbül gorda
Mən Şuşaya necə gedim?!

Cıdır düzü, qalıb ören
Gorgahımız durur görən?!
Vaxtsiz düşdü saçıma dən
Mən Şuşaya necə gedim?!

"Ərimgəldi" sinə dağlı
Çaşdımı millətin ağılı?
Yolum bağlı, qolum bağlı
Mən Şuşaya necə gedim?!

Ömrüm dərdimə bələnib
Başıma odlar ələnib,
Yollarıma qan çilənib,
Mən Şuşaya necə gedim?!

Hər kiçik daş bir qalamdı
Oba köçdü, yurd talandı,
Şuşam birdən oda yandı
Mən Şuşaya necə gedim?!

Ruhum susub, dönüb daşa,
Qalmışam dərdlə baş-başa,
Batdım gözümdəki yaşa,
Mən Şuşaya necə gedim?!

MƏN ŞUŞAYA QAYIDACAM!

Canım, qanım dilim yandı
Başıma yer-göy dolandı
Gəl, gəl içək quran andı
Mən Şuşaya qayıdacam!

Şuşa qallam, taxtı-tacım,
Xoş avazım, səs paytaxtım,
Sənə bilməz Şuşa bəxtim
Mən Şuşaya qayıdacam!

Bulut, bulut burulacam,
Sel-sel olub durulacam,
Şuşam, sənə mən möhtacam,
Şuşam, sənə qayıdacam!

Daş yuxuda döndüm daşa
Tanrıyla verdim baş-başa
Dedi:- get-get, hələ yaşa
Şuşam, sənə qayıdacam!

Su tək içirəm ağrımı
Dərdim doğrayır bağrımı
Bu ayrılıq de, doğrumu?
Şuşam, sənə qayıdacam!

Bu, xülya yox, bu, inamdı,
Bu, arzudu, bu, bir kamdı
Ürəyimə bir his damdı
Mən Şuşaya qayıdacam!

Döyüş cəngi çalınacaq
Qəsri-qalam alınacaq,
Yağı "taxtdan" salınacaq
Mən Şuşaya qayıdacam!

Allah, mənim nə günahım
Ərşə çıxıb ünüm, ahım,
Ora mənim qibləgahım,
Mən Şuşaya qayıdacam!

QAYA BABAM, DAŞ BABAM!

Dəmir çeynəyəcəm, qaya babam, daş babam!
Didir-sökür, göynədir, ruhumu tələş, babam!
Ordan daş tək atıldım, ömrümün yarısında,
Nolar, məni dəfn edin Şuşanın yarasında.
Cığır olum, sinəmi ayaqlar yesin, yesin,
Şuşa çıxırıb mənə niyə gecikdin desin
Boylandıqca gözümün ağı-qarası itdi
Şuşa boyda bir şəhər, dərdimin üstə bitdi.
Tutqun şair xəyalı məni tir-tir fırladır
Tarix mənim yaramı, əzir, sıxır, qanadır
Bu millətin Ağdamı, Xocalısı bəs hamı?
Şuşada yağan yağış hansı şəhidin qanı?
Bəlkə bu yer yoxumuş, bəlkə göylər yoxumuş.
Güc fələyi Şuşada bizə quran oxumuş

Bu ağrının içində ölməmək çox çətindi
Qardaş, Şuşa yarası bütün məmləkətindi
Bir qızıl test içində Şuşanı verdik bada
Bəlkə yaradan özü yoxumuş bu dünyada.
Bağışla, ey Allahım yanıb-yanıb yaxıldım
O qalanın önündə yüz min ordu çökdü diz
Bəs nə oldu Şuşanı itirdik bir anda biz.
Biz Ağdamdan keçəndə Şuşa qucaq açardı
Ərşi-fərşi nurladan Günəş ordan saçardı.
Yuxumda gecə-gündüz görürəm o şəhəri
Öldürə bilmir məni bu ağrılar qəhəri.
Şərəf sayılırdı şuşalı olmaq
Şuşa millətinə açırdı qucaq.
Səsdən yoğrulmuşdu Şuşanın daşı
O daşın min illik ruhu, yaddaşı,
Hopmuşdu torpağa, hər yola, rizə
Şuşanın yoxluğu dağ çəkir bizə.

***

Ey Vətən övladı, dön geriyə, bax
Şuşanın tarixin sən vərəq-vərəq
Oxu, yaddaşını ovxarla təzdən
Şuşa qeyrət, kəsər gözləyir bizdən!
Göbələk papaqlı, binamus kəslər,
Qeyrətsiz, dələduz, nakişi kəslər
Minadan yolları təmizlədilər
Boşaldı keçidlər, cıdırlar, izlər
Sən demə, içimiz irinləyirmiş
Sən demə, idbarlar qəddin əyirmiş.

Vallah, bu ulu xalqın taxtı-tacı Şuşaydı,
Biz sayanlar puç oldu fələk görün nə saydı?!
Şuşa mərmər daş üstə daşlaşan tariximiz
O müqəddəs tarixi birgə vərəqləyək biz.
...Dayandılar üz bəüz, Qacarla, İbrahimxan
Qan sızır vətənin yaralarından!
Döyüş cəngi çalınır öldürən türk
Ölən türk!
Məni öz yarama bük!
Sızıldasın sümüyüm, əriyim gilə-gilə,
Dönüm bir ovuc külə!

***

Şuşa, sənın qaralmış külünə qurban olum,
Xarı-Bülbül ismətli gülünə qurban olum.
Şuşa, sənın hər daşın, qızıl, gümüş ləlidi.
Şuşa, hər qayan, daşın əlçatmaz heykəlidi.
Sızıldayır ürəyim, dözmək çətin, çox çətin!
Qədrini bilmədik biz sənın kimi cənnətin!
Şuşa, yeddiqatında fələk qəddimi əydi
Sənə atılan güllə mənim sinəmə dəydi!
Külə döndü ev-eşiyim!
Solub getdi gül beşiyim!
Xəzan oldu bağça, bağım,
Getməz vallah, sinə dağım
Gözümdə yaş, könlümdə qəm,
Qorxuram ki, qəfil öləm.
Ruhum, cismim yana-yana
Mənlə birgə dəfn oluna,
Qarabağım, qibləgahım!

Anam, bir plov bişir, ətiri çiçək-çiçək
 Mən bilməzdim əllərin özündən tez öləcək!
 Anam, mən bilməz idim, Şuşan külə dönəcək.
 Bu millətin çırağı "Topxana"da sönəcək!
 Anam, mən bilməz idim, ölər, laylan, bayatın.
 Perik düşər, dağılar doğma elin, elatın!
 Mənim şuşalı anam, öldü Şuşada izin
 Nə yaman solub sənin, gül üzlü bət-bənizin!
 Kirsdən əsən küləklər, öpərdi yanaqları
 Küləyə qısqanardı orda sevən yar-yarı
 Allah, o gül şəhərin
 Xarı-Bülbül şəhərin
 Xoşbəxt günləri vardı.
 Əsən səhər küləyi bir məhəbbət simidi
 Qəh-qəhə çəkən qızın gülüşü bal kimidi.
 Nazlı xanımsayağı nazlanardı
 Ürəyimiz sevgidən alışardı, yanardı.
 Mənim şuşalı anam, o gözəllik de hanı?
 Ömrümüz tapa bilməz, elə gözəl dünyanı.
 Evin bir muzeyidi, aynası ay parçası
 Şuşanı bəzəmişdi tanrının zər fırçası
 Gecələr ərşə çıxır, vallah şair yuxusu
 Məst edirdi insanı Şuşanın gül qoxusu
 Gözəlləri incəbel, yanaq çiyələk kimi
 Hamısı mələk kimi.
 Qıyqacı bir baxışdan, könül vəcdə gələrdi
 Onların gözlərində ömür güzgülənərdi.
 Yerislər incə-incə, gülüşlər şirin-şirin.
 Qəmzəsi can alardı şuşalı gözəllərin
 Soldu elə gözəllik, soldu odlu baxışlar,

Yudu o baxışları, qəm çiləyən yağışlar,
Onları ana doğub, təbiət bələmişdi
Günəş zərrin şüasın yollara ələmişdi.

***

Mən ölmədim o torpaqda,
Səngər-səngər qazılmadım -
Şuşada!
Öldüm, öldüm o torpaqda.
Tarix-tarix yazılmadım -
Şuşada!

Mən doğrandım o torpaqda,
Ruhum itdi, çıxdı canım
Şuşada!
Mən kül oldum o torpaqda,
Yandı-yandı xanımanım -
Şuşada!

Mən yağmadım bulut-bulut,
Su olmadım o torpaqda -
Şuşada!
Mən bitmədim çiçək-çiçək,
Gül olmadım o torpaqda -
Şuşada!

Mən dönmədim bir dərəyə -
Qanla dolam o torpaqda -
Şuşada!
Mən dönmədim sal qayaya,
Sipər olam o torpaqda -
Şuşada!

Canım çıxsın, gözüm çıxsın,
Səbrə dönüm o torpaqda -
Şuşada!
Qəbul etsə Qarabağım
Bircə ovuc toraq olum
Qəbrə dönüm o torpaqda -
ŞU...ŞA...DA!

***

Torpağı sıxarsan şeir qoxuyur,
Daşa əl vurursan, zildən oxuyur.
Zirvələr başında, bulud kəlağay,
Göyün sinəsində covlan edir ay.
Dərələr qolunu açıb dağlara,
Yollar gərdiklərdə çəkilir dara.
Daşların gözündən çeşmə süzülür,
Çeşmələr üstünə qızlar düzülür.
Müğənni oxuyur, segah, şikəstə,
Bu səsdən bülbüllər düşürlər xəstə...
Meşələr susardı, yağış çilərdi
Yağış kəsən kimi Günəş gülərdi,
Mərmər səkiləri sellər yuyardı,
Həzin meh səpərdi, gül uyuyardı
Kirsdən yel əsəndə, duman qaçardı,
Yamaclar küləyə döşün açardı.
Cığırlar yorulub, tökərdi qan-tər
Çəkib ətəyini dizinə qədər
Duman yoxuşlarda yorğun yatardı
Sonra zirvələrə əlin atardı.

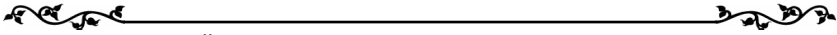
Çıxardıq dünyanın Şuşa damına
Baxardıq səhərin ehtişamına!
Hər gülün gözündə bir şəh damlası
Hər çiçək üstündə bir meh laylası
Çalınar təbiət, hey güllənərdi
Şəhərə səhərlər nur ələnərdi
Hər yamac döşündə otlar xəliydi
Səhər başdan-başa gül heykəliidi...
O şəhər Şuşaydı, indi yaramdı
Şuşasız bu həyat mənə haramdı.
Şuşasız həyat sənə haramdı.
Şuşanın nə yaxşı xoş günü vardı
Uşaqlar bülbültək cəh-cəh vurardı
Gözünü açanda hər aydın səhər,
Səslər muzeyinə dönərdi şəhər!
...Orda hər bir oğul, sal bir qayaydı,
Onlar saydıqların fələklər saydı.
Kəsildi əlimiz, qolumuz birdən
Zireh geyinmişdik daşdan, dəmirdən.
Satıldı mərdlərin qaya səngəri,
Pozuldu Şuşanın polad ləngəri.
Arxadan vuruldu o mərd oğullar,
Qəhr olsun zülmətə namərd oğullar.
Hər insan sinəsin sipər edərdi,
Atılıb döyüşə zəncir didərdi.
Xəyanət toruna düşdük qəflətən
Balıq tək çırpındı səngərdə Vətən.
Döyüşdük, vuruşduq ölənə qədər
Sən demə, bu vuruş hədərmiş, hədər.
Çevirdik torpağı qan yuvasına
Axı, necə dözümlü Vətən yasına?!

***

Ah, nələr görmədik bu yer üzündə
Xəyalən gəzirəm Cıdır düzündə.
Qarşıda topxana, topu çürüyüb,
Qayalar başını duman bürüyüb.
Şuşayla durmuşam yenə üz-üzə
Ay Allah, bir nəfər görünmür gözə.
Diksindir arabir səs-söz dünyası
Susub Üzeyirin Uverturası.
Tutulur Şuşada tarixin yası.
Göy otlar, çiçəklər "Sənsiz" oxuyur.
Günəş zər telindən çələng toxuyur.
Qarabağ! Torpağın qara geyindi
Ağdamım nə kökə düşübdür indi?!
Laylasın nə "Qarqar", nə "Kötəl" çalır
Odumun tüstüsü göyə ucalır
İtib İmarətdə dahilər dəbri
Qara bir daşmıdır bu xalqın səbri?
Əsgəran-aranın əski deməkdi
Düşmən qala üstə zəhərin əkdi.
Ordan boylananda Şuşa gülürdü
Yolların saçından nur tökülürdü
Yoxdu Şuşa yolu, daşlaşb yollar
Millətdə nə qədər səbr, dözümlü var?!
Pənah tikən qala bizə göz dağı
Şuşa ulu xalqın qala dustağı.
Hanı barıt, xırman, hanı topxana?
Hirsimdən deyirəm: sənə "gopxana!"
Bağışla, Topxanam, bağışla qalam!
Allah izin versin könlünü alam!

Mən söz vulkanıyam, bir qələm, bir söz,
Ürəyim sızlayıb, qışqırır döz, döz!
...Dözmək çox çətindi, gorgahım itir -
Yaramın üstündə tikanlar bitir.
Bir damla yağışla ruhum dincəlidir
Elə bil göylərlə Qarabağ gəlir.
Sözə bax, şairim əlacın nədir?
Qarabağ hələlik bir əfsanədir.
Dəmir çarığ geyin, yürüş et ora,
Qartal caynağımla, sərt qayalara
Dırmaşmaq məqamı yetişib, qalx, qalx!
Bu millət yeni bir tarix yazacaq!
Sən get, Qarabağa, yollar ərisin.
Kirsin zirvəsində - hirsin kirisin
Kül olmuş torpağın ağrısını çək
O torpaq üstündə daş göyərəcək!
Dikilir gözlərim Şuşaya sarı
Gedişsiz, gəlişsiz xəstə yolları
Canıma sarıyıb Şuşaya dönəm!
Mən orda alışıam, mən orda sönəm!
Hanı "Batman qılınc" Şuşası çöküb
Bu kədər millətin belini büküb
Pənah çox gecikdi Şuşa hayına
Qovuşduq vətənin qəm dünyasına.
...Bunlar yetər, yetər, ey ulu millət
Bir döyüş cənginə qalxarıq, əlbət.
Tutub silkələrək haqsız dünyanı
Mən ölməz bir əfi - türk yatağanı.
Quru xülyalarla başımı qatdım
Mən özüm-özümü yaman aldatdım
Doğulmaq asandı, ölmək çox çətin
Kimləri məhv oldu ulu millətin?

Ürəyi buz, ağılı kəm, mürdəşir sifətlilər.
Bizə qaçqın dedilər, bizə köçkün dedilər.
Canımıza od vurub, ruhumuzu çeynədilər.
Namusu olan hər kəs bizə didərgin desin.
Bizə qaçqın deməsin!
Bizi köklü ağac tək, doğrayıb dağıtdılar,
Daşa, kəsəyə döndük, hara gəldi atdılar,
Bu mətləbə toxundum, barı hirsim soyusun.
Ağrım ömrüm üstündə bircə anlıq uyusun.
Hansı kişi evindən, ocağından qaçardı?
Hansı kişi düşməyə qarısını açardı?

***

İçimdə, çölümdə Şuşa da öldü
Çırpıldım sal daşa, sındım şüşə tək
Fələk öz dərđini mənimlə böldü
Çəkib ürəyimi məşəl edəcək!

Yüz il mürgü döydük daş yuxularda,
Başımız altında qaya balıncı.
Mənim yaradanım, qalmışığı darda
Pas atdı, qaraldı misri qılıncı!

Bir dünya ölümdü hər çəkilən ah,
Bəlkə mənim xalqım haqsız doğulub.
Mən çəkən ağrını çəkməzsən Allah,
Nə sənin şəhərin, evin dağılıb!

Düşünək millətin taleyin hərdən
Hamımız bir gündə qocaldıq dərddən
Ay qanı qanımdan rəng alan qardaş
Hamımız bir gündə yox olaydıq kaş!

Ucalmaq şərəfdi, əyilmək ölüm
Qoy atın dördnala çapsın bu həyat!
Tanrımı tapmadım dərdimi bölüm
Çəkib sinəm üstə ağrımı qat-qat!

Kim bilir bu dünya nə vaxt sönəcək,
Zaman bizə deyir: bir haqqı qanın.
Nəsli, nəcabəti zülm çəkəcək,
Qanı torpağına qarışmayanın!

Bir qara daş kimi atıldıq, vallah,
Keçdi şah şəhərim düşmən əlinə
Əridib cismimi qatın siz allah,
Şuşanın, Ağdamın soyuq külünə!

O şəhər deyildi tanrı ləliydi,
Yağmışdı dünyanın sinəsi üstə
O səs heykəliydi, söz heykəliydi
Əlimiz yetişmir, düşmüşük xəstə!

Hanı bu dünyanın tarixi, andı,
Bu xalqın Şuşada beli büküldü
Orda tüğyan edib ruhumuz yandı
Göylər mehrabından uçdu, söküldü.

Göyçədə gül soldu, ora dönmədik,
Öldü Ələsgərin sazı əlində.
Bu oddan, alvodan yandıq, sönmədik,
Qəbrimiz ağladı Oğuz elində!

Kimsə kömək əlin bizə atmadı
Çığırdıq göylərin yuxusu qaçdı.
Səsimiz Allaha gedib çatmadı,
Millət pərən-pərən gədikdən aşdı.

Allah, bizləri də sən yaratmışan,
Yurdumuz, yuvamız kəfəndi bizə.
Bizə sitəm etdi bu dövrən, zaman
Cəhənnəm oduyla durduq üz-üzə.

Başımdan tüstülər, dumanlar çıxır
Mən kiməm, kimlərin nəvəsiyəm mən,
Məni məngənə tək sıxdı bu zaman
Axı, Zal babamın dəvəsiyəm mən!

Yüküm nə qızıldı, nə gümüş, nə zər,
Yüklə Murov boyda dərdi aparım!
Döyüldüm, əzildim min il sərəsər,
Çəkildim gözündən mən tarım-tarım!

Elə bil bu yerlər, bu göylər köçür
Sırtılmış dünyanın üzü yuyulur!
Keçir əlçim-əlçim buludlar keçir,
Havadan Şuşanın ətri duyulur.

Sinəmdə nə qədər yaram dincəlib
Dünyanın dərd-qəmi gözümdə yaşar.
Könlüm elə sınıb, elə incəlib,
Ağlasam dəryalar, dənizlər daşar.

Qana hamilədir hər qarış torpaq,
Dünyanı haqsızlıq çəni bürüdü.
Tanrının işinə nə deyim ax, ax!
Misri qılıncımız sındı, çürüdü!

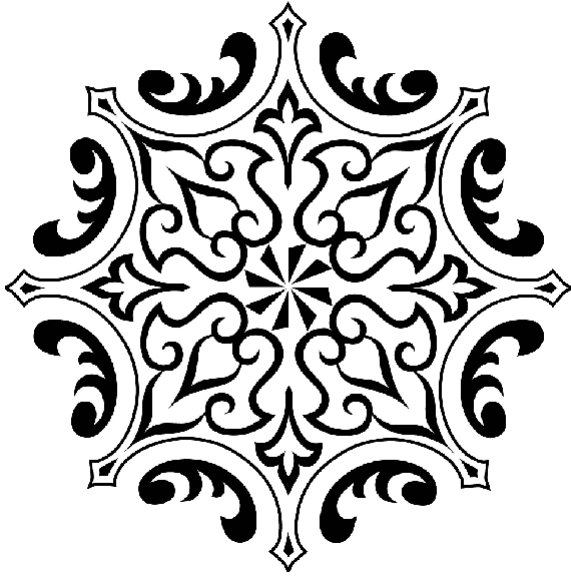
Soydaşım, zülümlər qırdı belini
Köç eylə, zamanla diz-dizə durma.
Allah dərgahına açıb əlini
Bir quş yuvasını belə uçurma!

Şuşada millətin uçdu qalası
Diriykən qəbrimiz qazıldı orda.
Eşit şairini atam balası,
Biganə yanaşdıq o doğma yurda!

Atlanaq, yetişib hazırdır hücum,
Qardaş, döyüş cəngi çalınmalıdır.
Özgədən nə inci, nə küs, nə də um,
Şuşa gücümüzlə alınmalıdır!

Əlacım olsaydı əlimdə mənəm,
Düşmənin qanını çəkib içərdim.
Şuşanın bir qara daşının üstə
Dünyanın başını kəsib keçərdim!

*Baki,
aprel-2011-ci il*

ŞƏHRİYARA SALAM

ŞƏHRİYARA SALAM

(poema)

*Qüdrətli şairimiz Məhəmməd Hüseyn Şəhriyarın
"Heydər babaya salam" poemasını oxudum.
Yaralarım göynədi. Böyük şairin uşaqlıq, gənclik illəri
mənim kövrək xatirələrimi oynatdı. Bu kiçik poemanı
Şəhriyara bir növ cavab kimi ipə-sapa düzdüm.*

Ustad şair, dastanını oxudum,
Elə bildim bir dəstə gül qoxudum.
Sən olanda mən dünyada yoxudum,
Əyilməz ol, qalınlaşıb kürkümüz
Ekiz-ekiz doğulmurmu türkümüz!

Sən böyüksən, bir yad elə bizləri.
Könlüm çoxdan arzulayır sizləri.
Gəl, cüt gözək dərələri, düzləri,
Qarabağda quzu kəsim adına,
Süfrə üstə dastan salım yadına.

Nə müddətdir soraqdayam, səsdəyəm,
Bilirsənmi indi hansı qəsdəyəm?
Zil uzaqdır, hələ bəmin üstəyəm,
İstəmirəm orda-burda korlanam
İstəyirəm ocaq kimi qorlanam,

Gec oyandım, öz-özümü danladım,
Neçə-neçə dərdbiləni yanladım,
Azdan-çoxdan nə dedilər, anladım,
Anladım ki, mən də adlı-sanlıyam,
Anladım ki, mən də Vətəncanlıyam.

Kimdir közü görmək üstdə oyulan?
Kimdir orda soğan kimi soyulan?
Göynərtisi ürəyimdə duyulan
Anam, bacım, qardaşımdır, Şəhriyar,
Bu həsrətə, bu möhnətə kim qıyar?

Kim unudub əcdadının adını,
Kim bilməyib nemətinin dadını,
Kim seçməyib qohumunu, yadını,
Yox, yox, qardaş, demə qanım soyuqdu,
Soyuq dedim sanki canım buyuqdu.

Necə oldu əlim səndən üzüldü,
Dərd sinəmə sədəf kimi düzüldü,
Yola baxdım, yaş gözümdən süzüldü,
Qəribliklər niyə bizə yar oldu,
Dünya bizim başımıza dar oldu.

Şəhriyarım! Çox uludur elimiz,
Nə şirindir, nə gözəldir dilimiz.
Çiçək açıb Muğanımız, Milimiz,
Bir qonaq gəl, bu yerləri dolan, get,
Araz üstə onun kimi dolan get.

Fikir məni barmağında hərləyir,
Baxışından ana torpaq tərləyir,
Ömür bizi addım-addım girləyir,
Qucaqlaşaq, Vətən oğlu, amandı,
Kövrəlmişəm, zaman da bir zamandı.

Buxarımız bağlamayıb hələ his,
Külək əsər, əsir düşər duman, sis,

Süd veribdir əcdadına Tomris
Ağzımızda yaşamağın dadı var,
Xalqımızın dünya boyda adı var.

Şəhriyarım! Bir cavanam, yaşım az,
Necə deyim, hayqırtımdan kar aşmaz,
Yox, yazıqlıq sənə, mənə yaraşmaz,
Qurban olum Səhəndinə, özünə,
Necə olsa görünəcəm gözünə!

Söylə, kimin öküzünə hiş dedik?
Söylə, kimin toyuğuna kiş dedik?
Söylə, kimə öz taxtından düş dedik?
Sona yetsin ayrılığın axırı,
Qalaylansın acizliyin paxırı!

Ağlı olan bilməlidir hər çəmi,
Bir gülüşlə məhv eləyər yüz qəmi.
Alqışladıq məhəbbətlə Rüstəmi¹,
O, Səhənddən, səndən xəbər gətirdi,
Qəlbimizdə sevinc gülü bitirdi.

Şəhriyarım! Yurd-yuvanla barışdın,
Ayrı düşən elimizə qarışdın,
Dadlı-dadlı xatirələr danışdım,
Xatirələr ömürlərin sözüymüş,
Uşaqlığın mənimkinin özüymüş!

Gör bir nələr gəlib düşdü yadıma,
Dəcəl Ənvər deyərdilər adıma,

---

1 Şərqsünas alim Rüstəm Əliyev nəzərdə tutulur.

Bir gün axşam Hatəm çatdı dadıma,
Yıxıb yerə Məhəmmədi budadıq,
Dedik gücün bu deyilmi, a qoduq.

Evə gəldik, lap qaranlıq düşürdü,
Ocaq üstə ət qazanı bişirdi.
Bığ Əkbəri¹ atam atdan düşürdü,
Dedi, bala, muğayat ol kəhərdən,
At yorğundur, yol gəlibdi səhərdən.

Yedik-içdik, gecə keçdi yarıdan,
Söhbət etdik ordakı el sarıdan.
Yaman küsdüm nənəm Gülsüm qarıdan,
Çünki mənə bəsdir, dur yat, demişdi,
Höcətliyın daşını at, demişdi.

O vaxt nənəm nələr, nələr deyərdi,
Danışdıqca ağırı onu əyərdi,
Yazıq arvad keçmişlərə söyərdi,
Deyərdi ki, döşək edib sal daşı,
Yorğan kimi işlətmişik farmaşı.

Dəstə-dəstə yığışdıq biz döşə,
Oynayırdıq qızlar ilə "Bənövşə",
Deyərdilər: "bizdən sizə kim düşə",
Tez yüyürüb birin tutub qaçardıq,
Yolda ona qəlbimizi açardıq.

İrtməkləyib, danaları qovardıq,
Ovuc-ovuc quzqulağı ovardıq,
Bulaq üstə yorğunluğu sovardıq,
Sonra bir az dürmək büküb yuxadan
Gedib yalda çıxardıq biz çuxadan.

---

¹ Bığ Əkbər eldə-obada sayılan qeyrətli bir kişi.

Bərkidərdik çarıqların bağıını,
Qucaqlardıq quzuların ağını,
Dolanardıq Sarıyerin dağıını,
Papaq-papaq göbələklər yığardıq,
Qoyunları ovşarlayıb sağardıq.

Çoban qardaş, çal tütəyin çatdasın,
Qoyun-quzu güneylərdə otdasın,
On fətiri Şəmil birdən qatdasın, -
Deyib, quştək vallah dil-dil ötərdik,
O hirsləncək qaçıb gözdən itirdik.

Dingildəyə-dingildəyə qaçardıq,
Kəpənəktək çiçəkliyə uçardıq,
Xoşallanıb çəmənliyi qucardıq,
Dağı-daşı məst edərdi sümsümüz,
Yornuq-arnıq qayıdardıq evə biz.

Ləzzətliydi nənəmizin qaymağı,
Yaxmac edib ötürərdik ağ yağı.
Ələk-vələk eləyərdik çaylağı,
Oynayardıq axşamacan gizlənpac,
Səsləşərdik ehey... ehey... gəldim, qaç.

Bayram günü qızlar üzük salardı,
Gülüşlərlə həyəət-baca dolardı,
Kənd qızları necə gözəl olardı,
Səhərədək yığışmazdıq biz, düzü,
Tökülərdi sinələrdən el sözü.

Qara günün arxasınca daş atdıq,
Köksümüzdə xatirələr yaşatdıq,
Demə daha sinəmizi boşaltdıq,

Həç kimsəyə küsənmədik biz qəti,
Nə gözəldir xalqımızın adəti.

Bədəl oğlu Əliyə toy olurdu,
El marağa dəstə-dəstə dolurdu.
Atam məni qəfil işə buyurdu,
Ay doğanda Hüsülüdən qayıtdım,
Yatanları dümsükləyib oyatdım.

Qız evində oğlan qıza qarışdı,
Bizimkilər gizli evə darışdı,
Sabir mənə bu hay-küydə yarışdı,
Dedi gərək yolda sənə ötüşəm,
Hamıdan tez qarımıza mən düşəm.

Bu vaxt evdən çıxartdılar gəlini,
Tökmüşdülər gərdəninə telini,
Ağ yaylıqla qurşadılar belini,
Əllərinə pul qoydular, sarındı,
Bu pullarla yengə xanım "barındı".

Şəhriyarım! Atlandılar oğullar,
Xoş günlərin ayrı sayaq hüsnü var,
Oğurlayıb gərdəyi tez Zərnigar,
Mənə verdi, cövlan etdi kəhərim,
Evə sarı süzüb getdi kəhərim.

Çağırtdılar... ay... gərdəyi apardı,
Kəbirlidə kim belə at çapardı?
Kəhər qaçsa mənzil bağı qapardı,
At dolandı toy evinin başına,
Yüyən keçdi yəhərimin qaşına.

Atdan düşüb xələt aldım o ki var,
Qucaqladı məni qoca Zülfüqar.
Sonra dedi: - Ədə, çalın, aşıqlar,
Bir də baxdım şabaş qızıl, gümüşdü,
...Bir gözələ gözüm düşdü, nə düşdü.

Deyə-gülə bəy evinə ötürdük,
Şad-şalayın gəlnimizi gətirdik.
Zəhra xala nəmər tökdü, götürdük,
Qurban¹ çaldı, Xan² şikəstə oxudu,
Elə bilmə danışıdığım yuxudu.

***

Bu dünyada haqsız qanlar görmüşük,
Ağlamış, sıtqımış, gülmüşük,
Vətən nədir, millət nədir, bilmişik,
Pis züryətin atasına söyərlər
Yıxıb yerə baş-gözünə döyərlər.

Şəhriyarım! Müharibə başladı,
Göz yaşımız üzümüzü yaşladı,
Əyilmədik, qürurumuz yaşadı,
O günləri bircə anlıq sal yada,
Görürsənmi nələr olur dünyada!

Nə görmədik on üç uşaq, bir ana,
Zaman necə qəsd edərmiş insana!
Az qaldı ki, bizə düşsün ianə,
Pencər bitdi yamaclarda, düzlərdə,
Onunla da bolluq oldu bizlərdə.

---

1 Qurban Pirimov.

2 Xan Şuşinski.

Görürsənmi Vətən necə gözəldir,
Qara torpaq insan səhvin düzəldir,
Silahımız qələm tutan bir əldir,
O əllər də onda qabar bağladı,
Yazıq anam gecə-gündüz ağladı.

Qorunmaqçün soyuq qardan, dumandan,
Anam mənə köynək tikdi tumandan,
Çoxu dedi gör nə geyib bu oğlan,
Dinlə, şair, bu, dövlətli işiydi,
Düzün söylə, heç onlar da kişiydi?!

Səhər durub çəmənlərə darışdıq,
Kənd yolunda torpaqlara qarışdıq,
Çöldə küsüb, evə gəlcək barışdıq,
Xorla: atam, gələr, gələr söylədik,
Yaşamaqçün, Allah, nələr eylədik...

Dörd il oldu atamızın gəlməyi,
Nə çox çəkdi qəlbimizin gülməyi,
Hey qarğadıq qan tökəni, fələyi,
Çörək dedik, anam nağıl danışdı,
Ağrı bizim sinəmizə darışdı...

Şəhriyarım! Yurd-yuvamız talandı
Sinəmizdə məhşər oldu qalandı.
Vallah, dünya əzəl gündən yalandı.
Sən o taylı, mən bu taylı dərdə bax.
Araz yenə qanım kimi axacaq?!

Yaman günün deyir ömrü az olur,
Vurğun¹ demiş dünya boşalır, dolur

---

¹ Vurğun - Böyük şairimiz Səməd Vurğun.

“Düşünən bir beyin bir torpaq olur”
Bəli, çox beyinlər torpağa döndü.
Fələyin çırağı gözümdə söndü.

***

Şəhriyarım! Yaş otuzdan keçdi, hey,
Atam-anam bu dünyadan köçdü, hey.
Demə, oğlan, bu dərd, bu sər heçdi hey,
Vətən oğlu, dünya qalan dünyadı,
Lap doğrusu, yalan, yalan dünyadı.

Ömür bizə vəfa etsin, yaşayaq,
Dərd yükünü kişi kimi daşıyaq,
Nəslimizə, kökümüzə oxşayaq...
Həsərət odu bizləri hey qovurur,
Külümüzü Araz üstə sovurur.

Hissim, duyğum demə tamam soyuqdu,
Quzu könlüm təzib harda buyuxdu,
Çevik tərən, düşmən yaman duyuxdu,
Gözəl Vətən niyə o tay, bu taydı,
İmdadına mərd oğullar çataydı.

Səbrimizin daş dözümü yanaydı,
De, Babəki doğan hansı anaydı?
Bu əzabı mərd oğullar qanaydı,
Öpəydilər Səttərxanın qəbrini,
Qıraydılar həsrətimin səbrini.

Araz mənim gözlərimin yaşımı?
Təbriz mənim ürəyimin başımı?

Tarix bilir mənim dünya yaşımı,
Kim qıyar ki, şair vaxtsız qocalsın,
Qoşqar başın zaman-zaman ucalsın.

Mirzə¹ deyir: o xoş günlər gələcək,
Taleyimiz əzəl-axır güləcək,
Tomris anam göz yaşını siləcək,
Çağır məni, gözlərimdə oda bax,
Vaxtdır, qardaş, tanışa bax, yada bax!

Öldük şair, həsrət adlı yaradan,
Daş hasarı kim götürsün aradan?
Qolumuza qüvvət versin yaradan,
Zaman keçir, yaman keçir, Şəhriyar!
Qəlbimizdən al qan keçir, Şəhriyar!

Şəhriyarım! Ömür gedir hey bada,
Ən müqəddəs Vətən qalır dünyada.
Kim salacaq bizi, sizi de, yada,
Ağlamayan uşaq süddən yarımaz,
Yaramazı yadlar gəlib sarımaz!

Süleymanın² gözündəki sel ağlar,
Bir-birinə qarışmayan el ağlar,
Boynu bükük çiçək ağlar, gül ağlar,
İstəyirəm yağış-yağış çilənim,
Günəş kimi torpağına ələnim!

İlyas³ səni unutmayıb haçandır
Mərd oğullar bağlı qapı açandır
Qan qardaşım niyə məndən qaçandır

---

1 Mirzə İbrahimov.

2 Süleyman Rüstəm.

3 İlyas Əfəndiyev.

Könlüm dolu kövrək-kövrək gümandı,
Gedib-gələn qərib-qərib dumandı.

Şəhriyarım, könlüm səni anar, gəl!
Od-ocaqsız gecə-gündüz yanar, gəl!
Abbas¹ səni bir Savalan sanar, gəl!
Öz dilində danış, sözün söz olsun,
Elim-obam üstündə hey göz olsun.

Tarixlərin qan tutubdu gözünü
Mərd namərdə deyə bilmir sözünü.
Haq mələyim asdı göydən özünü
Başqasına Vətən olan babalar
Bizə qızdı Vətən boyda bir məzar.

Yedi varlığını puc olmuş zaman
Əlimə bax, içi qabar, çölü qan.
Dövrünün əlində etdim əl-aman
Qızıl taclı Azərbaycan hanı bəs,
Dünya mənə özüm boyda bir qəfəs.

Gəl ağlayaq bu dünyanı sel yusun
Araz üstə donan qanın uyusun.
Fələk qazdı bu cəhənnəm quyusun
Doğranırıq bu quyunun başında
Bulud ağlar gözümüzün yaşında.

Şəhriyarım, dünya qaldı özünə
Fələk döyür kəndimizdə dizinə
Taleyin barmağı girsin gözünə,
Bu nə ömür, bu nə gündü çəkirik
Bu nə dərddi önündə diz çökürük.

---

¹ Abbas Zamanov.

Şair, sən də mənim kimi alış, yan,
Ürəyimdən çıxmırsan bircə an.
Əyilməyən vüqarımdır Savalan,
Abbas deyər, arxı vurun dərindən,
El bir olsa dağ oynadar yerindən.

Şəhriyarım, gecən dönsün gündüzə,
Kəpəz durub Savalanla üz-üzə,
Vətən köhnə, şeir təzə, söz təzə,
Sağlıq olsun, meydanlara çıxarıq,
Yağları bir-bir yerə yıxarıq.

Qəmli-qəmli layla deyir bir ana,
Göl quruyub, susuz qalıb bir sona,
Neçə vaxtdır otsuz qalıb ağ dana,
Yağış yağsın, çöllərimiz sulansın,
Daş atılsın, göllərimiz bulansın!

Şəhriyarım, demə balan naşdır,
Zaman mənə dərd yükünü daşdır,
Of! Ağrıyan ürəyimin başdır,
Bu ayrılıq zəhər kimi acıymış,
Ey insanlar, dərd könüllər tacıymış!

Şəhriyarım, yerlər-göylər sayrışar,
Şadlığından balan sənle yarışar,
Ellərimiz bir-birinə qarışar,
Bu toy-düyün tərək eləmöz bizləri,
Ömrüm boyu xoşbəxt görüm sizləri.

Bəlkə məni qınayırsan, Şəhriyar,
Qollarında Səttar xanın gücü var,
Səsin gurdur, zaman isə deyil kar,
Sirli-sirli hekayətim var mənim,
Səndən sənə şikayətim var mənim.

Laylasıyla dincəlib xurt düşdüyün,
Köks ötürüb qəbrinə and içdiyün,
Yolunda lap öz canından keçdiyün,
Anamızın o müqəddəs dilindən
Şərbət kimi dadaydın hər zaman sən!..

***

Heydərbaba, bir ah çəkim, əri sən,
Nə çəkirsən əsrlərdən bəri sən?
Əlim çatmır, nə olar, gəl bəri sən,
Həs-rət-həs-rət boynuna qol dolayım,
Güllərini göz yaşımıla sulayım.

Heydərbaba, qarın diş-diş olubdur,
Bilirsənmi heç necə iş olubdur?
Yazın dönüb soyuq sərt qış olubdur,
Bir nə-rə çək, duman qaçsın başından,
Nur çilənsin torpağından, daşından.

Heydərbaba, igidləri haylarıq,
Yayımızı köksün üstə yaylarıq,
Çiçək dərib dost-tanışa paylarıq,
Çölün, düzün gülüslərə bürünər,
Duman qaçıb uzaqlarda sürünər!

Heydərbaba, tariximiz uludur,
Bu tozlu yol hansı elin yoludur?!

Gözügözüdü dünyə bizi hey udu,
Yetim quzu dağda-daşda mələyir,
Görən gözə küləklər toz ələyir.

Oğlun-qızın vəfalıdır əzəldən,
Keçmək olmaz Vətən adlı gözəldən,
Dərman olmaz dərdimizə qəzəldən,
Başqa ruhda şeir yazmaq, öyünək,
Bir ürəyik, bir sinədə döyünək!

Ömür keçir gah dərinədən, dayazdan,
Qanım coşur damarımda bu yazdan,
Bir keçəydim sirli axan Arazdan,
Qızılquştək qanad açıb süzəydim,
O yerləri qarış-qarış gəzəydim.

Heydərbaba, Babəkımız necoldu,
Arzularım birər-birər heç oldu,
Fağır olduq, yaği düşmən bic oldu,
Şair demiş "qeyrətimiz kəm" oldu,
Sirdaşımız kədər oldu, qəm oldu.

Heydərbaba, Koroğlumuz hardadır,
O bilmir ki, sənin başın dardadır?
Tərən yatıb, göy ovlağı sardadır,
Bir nəərə çək, mən də gələn hayına,
Tufan salım Arazın o tayında.

Nə görməyib bu dünyada gözümüz,
Odlu çıxır ağızımızdan sözümüz,
Heydərbaba, günahkarıq özümüz,
Giley-güzar qoyaq qalsın bir yana,
Mən istərəm yatmış bəxtin oyana.

Bir qaragöz sevgilim var, ordadır,
Onun eşqi, məhəbbəti burdadır,
De, ey könül, bəs qeyrətin hardadır?!
Qoyma onun əsir düşə gülüşü,
Bayram olar elimizin görüşü.

Odun yanır, tüstü çıxır ocaqdan,
Səhər-axşam bir səs gəlir uzaqdan,
Biz dözürük bu həsrətə nə vaxtdan,
Yurdumuzun sərt qışı var, yazı var,
Məzarımız orda-burda qazılar...

Ustad şair, gəl bağrımı parala,
İncimərəm, ruhu candan arala...
Vətən deyən ürəyimi yarala,
Bir gör orda yuva salmış nələr var,
Şəhriyarım, Şəhriyarım, Şəhriyar!

Şuşa-Ağcabədi
1968-ci il

DAŞ QANI

DAŞ QANI

(*poema*)

Qara fikirlərlə qurulan oyun
Güllə tək tuşlandı bağrımız üstə.
Götürün Murovu, götürün, qoyun,
Çəkə bilmədiyim ağrımın üstə.

İnsan əzəl gündən fitnəyə uymuş,
Başına düşən daş dilindən düşüb.
Dünya özü boyda qara qutuymuş,
Açarı Tanrının əlindən düşüb.

Eşidək tanrının müqəddəs səsin,
Tale, belə gəlib, belə yazıldı.
Torpağı yolunda ölən hər kəsin
Qəbri durna kimi göydə qazıldı.

Sənin qəbir-qəbir tökülən qanın,
Qara əllər ilə içildi, Vətən!
Qeyrətsiz soydaşım, qoy çıxsın canın,
Qara qutu boyda kiçildi Vətən!

Ağ günə əlləri çatmayan bir kəs
Qara günlərini hər gün sayacaq.
Bax, o qara qutu - o qara qəfəs
Açılmır, bəlkə də açılmayacaq.

Ovlandıq balıq tək, biz dəniz-dəniz,
Tutdu dilimizdən ölüm qarmağı.
Bacara bilmədik kəsib ataq biz,
Qara tətikləri çəkən barmağı.

Vətən, gör başında nə qovğalar var,
Düşmənin içində pusquda yatmış.
Qara qutu imiş qara adamlar,
Əlləri millətin qanına batmış.

Mələmdür millətin qanını içən,
Bu millət tanrının yükünü çəkdi.
Özü-öz əliylə kəfənin biçən
Milləti gözündən asmaq gərəkdi.

Getməz qulaqlardan o səs, nalə, ün,
Hər düşmən hiyləsi düyünlü bir iş.
Bir qara qutudan bir millət üçün,
Milyon qara tabut düzələcəkmiş.

Xalqım, sən müdriksən, yanılma, gəl sən,
Düşmən içindədir, axtar, ara, gəz.
Toprağı uğrunda başı kəsilən,
Millət cücərsə də boy ata bilməz!

İçim-qara qutu, çölüm-dərd saçı,
Açılsam qovrulub töküləcəm mən.
Qoyulub başıma ağrımın tacı
Yaramın sapı tək söküləcəm mən.

İndi öz dərdimə qəfəs kimiyəm,
Qəfəsdir insanın əzəl dünyası.
Bu qara dərdimin qırıq simiyəm
Çalsalar dünyanın başlayar yası.

Qara eynəklərin qara gözündən
Yağdı üstümüzə ağrı zilləti.

Qara qutuların qorxusu hərdən
Çəkəcək məhşərə bütöv milləti.

O qara qutunun qara yaddaşı
Ölümlər saxlayan qara yalandı.
Töküldü qanımız hər addım başı,
Dərd üstə dərd yağdı, Allah, amandı.

Düşmən içimizə od vurdu qəsdən,
Öldük, dərd yükünü biz çəkə-çəkə.
Min il Araz axsa sinəmiz üstən
Yuyulan deyildir o qanlı ləkə.

Millət bilmirdi ki, dərddən doyacaq,
Bu dərdi cücərdən kimdir, nəçidir?
Dünyaya gələcək hər məsum uşaq,
Vətən ağrısına abunəçidir.

Ey vətən, başını kəsdilər qəsdən,
Satıldı torpağın hey damar-damar.
Xalqın ağrısını duymayan kəsdən
Gözləmək çətindir namus, ismət, ar!

Dolaşdı millətin milli yaddaşı,
Xalq çıxma bilmədi qan çanağından.
O millət başıydı, o hiylə daşı,
Yağdı fələklərin mancanağından.

Ağardı saçımız fikirdən dən-dən,
Ölüm yaşamaqdan asanmış, asan.
Ay ana, qəbrinə qurban olum mən,
Dərdimi özümdən əvvəl doğmusan!

***

Kəsiblər bərə-bəndi,
Elim pərən-pərəndi.
İstədim yurda dönəm -
Yoluma qan ələndi.

Sındır dərdin belini,
Ağla itkin elini.
Üz-gözün al qanlıdır,
Ay elimin gəlini.

Gülüm dəstə-dəstədi,
Xarı bülbül xəstədi.
Kəsildi gediş-gəliş,
Yollarım can üstədi.

Ağdam ağlar. Şuşa yox,
Çırp yaramı daşa, ox!
Şair, şəhrin dağılıb,
Döz bu dərdə, yaşa, ox!

O Ağdam ağ qaladı,
Onu düşmən taladı.
Külə dönmüş evlərim
Bağrıma od qaladı.

Dərbənd-Təbriz arası,
Oldu gözüm qarası.
Qövr etdi Qarabağda
Allah, bağrım yarası.

Bu nə kədər, nə ündü?
Yaram düyün-düyündü.
Ürəyimi qəm yedi,
Dərdim un tək üyündü.

Mən nə daş, nə dəmirəm,
Boğur məni dərd, ələm,
Ana deyib sevdiyim
Torpaqdan qan əmirəm!

Oxudum Arazbarı,
Yolum keçilməz barı.
Dərdimi nərdivan et,
Çıxım Allaha sarı.

Göz yaşım gölmə-gölmə
Yox, dərdim gəlmə-gəlmə.
Bağrımdan bir ah qopur,
Mən dərdəm kəlmə-kəlmə.

Uçdu elin sərkəri,
O Zabux, o Həkəri.
Yaman döndü geriyə
Ömrümüzün təkəri.

Göyçə gölüm, gözümdü,
Ələsgərim sözümdü.
Evin yırılsın yağı,
Bu necə bir dözümdü?

Ömür sizlər səbri, yox!
Fələklərin cəbri çox!
Gözüm, kor ol, baxmaqdan
Evim ölüb, qəbri yox!

O görünən Murovdu,
Qaşındakı qırovdu.
Namərd kəsib yolumu -
Korgahımız girovdu.

Dünya acı zəhərdir.
Xoş olar, içə bilsəm.
Yolum qanlı dəryadı,
Gələrdim keçə bilsəm.

Demə ağrım heç nədi,
Göy uçdu, yer kişnədi.
Şuşada uçdu qalam
Bağrım təşnə-təşnədi.

Göz yaşım Kür, Xaçındı,
Kül olanım Laçındı.
O göy qurşağı deyil,
Anam, qanlı saçındı...

SİYASƏT

Hər yerdən qalxanın adı siyasət,
Ağzının tikəsi, dadı siyasət,
Arvadı yanında sözü keçməyən
Əyyaşlıq ocağı, gözü keçməyən,
Nakəs, nadanların siyasət andı
Dolaşiq kələfdi, sirdi, gümandı.
Elə bil siyasət doğub onları,
Bəzzat vücudları, xarab qanları,
Saxta gülüşləri, soyuq sözləri,

Sərt-sərt baxışları, bom-boz üzləri,
Hamısı siyasət, hamısı-yalan
Xalqı ac-yalavac, o evi kalan
Didir yaxasını: deyir: "siyasət",
Milləti içindən yeyir siyasət.
Riyakar, dələduz, yaltaq, binamus,
Qanı çamır kimi, mənliyi bumbuz.
Elə adamlar var, anlamaq çətin.
Bəxtində nələr var bu məmləkətin?
Eynəyi - siyasət, gözü - siyasət
Duruşu - siyasət, sözü - siyasət
Olan boşboğazlar özünü öyür,
Qalxıb kürsülərə döşünə döyür.
Maşını - siyasət, atı - siyasət,
Atası, anası, zətı - siyasət,
Arvadı, bacısı, qızı - siyasət,
Çörəyi, təhnəsi, duzu - siyasət.
Qonşusu, qohumu, məşuqələri
Pulları, dolları, hələ nələri...
Qəzeti, kitabı, şalvarı, cibi,
Şestsot mercedesi, buynuzlu cipi
İşi, kabinetı, yeri, yatağı
Hamamı, kafesi, evi, otağı.
Şəhərdə sarayı, bağda villası,
Sevinci, şadlığı, kədəri, yası.
Əyyaş qiyafəsi, zərli şəkili,
Darağı, güzgüsü, qaşığı, kəkili.
Ədası, gülüşü, sözü, kəlamı.
Yerişi, duruşu, soyuq salamı.
Sandığı, boğçası, içi-eşiyi,
Xalısı, gəbəsi, iti, pişiyi.
Corabı, köynəyi, ayaqqabısı,

Qoyunu, keçisi, şortdaq yabısı.
Sabunu, şampunu, suyu, darağı,
Vəzifə iştahı, dünya marağı...
Hamısı siyasət, - baş aç a bilsən
Fil oğlu, filsən".
Bəli, bu siyasətin sonu gedir qırğına
"Siyasət"çi soydaşlar anlayıb qana-qana,
Az qalırlar vətəni lap dənizə atalar,
Bu millətin başını min oyunla qatalar!
Bu siyasət torunda Vətən bir quş kimidir,
Kal siyasət vətəni içindən sökür, didir.
Siyasət dəllələri gündə yüz yol satılır,
Qarabağ əldən gedir, Bakıda baş qatılır.
Siyasət yabıları köhlən yeriş arayı,
Naşı əllər vətəni kirli yun tək darayı.
...Siyasət qara daşdı, ha qaynatsan əriməz,
Siyasətdə çağadır, süd verməsən kırıməz!
Yüzə qədər partiya, adam məhəttəl qalır,
Hərə bir fikrə dalır...
Hər partiya içində var qırx beş-əlli kişi,
Qardaş, çoban-çoluqla partiynın nə işi?
Doqquz milyonluq xalqa yüz partiya nə gərək?
Partiya olar tək-tək!
Üçü-beşi, lap onu!
Hər siyasi oyununun əvvəl-axır var sonu!..
Siyasət fəlsəfədir, dərrakəsi, dərki var,
Siyasət at deyil ki, deyək rahat tərki var.
Deyək rahat yerışı, deyək rahat yorğası.
Hər siyasət dərğası,
Elə başa düşür ki, siyasət yağdı, baldı,
Ya restoran, ya ofis, ya ipəkdi, ya şaldı.
Başın soxur hər yerə, dişi dəyir sal daşa,

Siyasət dərsi keçir, indi qardaş-qardaşa...
Gündə dəyişir donun
İstəyinə bax onun:
Samballı bir vəzifə, dörd nömrəli telefon.
Cangüdəni nə az-çox, ya dörd, ya beş, ya da on!..
Bər-bəzəkli kabinet, katibələr yarı lüt,
İmkan oldu, olmadı, sürhayla ciblərin üt!
Ancaq millət arzusu yoxdu dildə, ağızda...
Qarabağın ölümü nömrələnib kağızda.
Moskva başsızlara him-cim edir, dəm tutur
Xalq ağrıdan çıxırır, gözlərini qəm tutur.
Çağırılar tez gəlin, xalq bizi asdı-kəsdi
Meydandakı vurhavur bu dövlətə bir qəsdı...
Yazov* dişin qıcayır, tətii çəkir ordu
Qalır tanklar altında, zavallı odlar yurdu.
“Rəhbər” girir tunelə, hara qaçır bilinmir,
Bu ağrılar bu xalqın yaddaşından silinmir.
Bəli, siyasət budur,
Köpək balığı kimi, siyasət xalqı udur.
Qatışır birdən aləm, hərənin öz dəstəsi,
Hər siyasət xəstəsi.
Milləti başdan edir, el kökündən oynayır
Siyasət qazanları ölkə boyda qaynayır.
Daş dönür siyasətə, yol dönür siyasətə.
Siyasətəbaz "kişi"lər dola bilmir qeyrətə.
Birləşə bilmir onlar
Tökülür yurda qanlar.
Anla, siyasət oğlan, mən - vətənəm, mən varam
Qövr eləyir sinəmdə Qarabağ boyda yaram.
Siyasət qurbanıdır, Xocalıda axan qan,
Kor olmazmı bu millət, siyasət dumanından?!

---

* Yazov - SSRİ - generalı

Siyasət - top gülləsi, siyasət bir - buz dağı,
Siyasətin içində ərİtdik Qarabağı!..
Siyasət bir oyundu, siyasət bir alətđi,
20 yanvar"1 da kal siyasət törətđi.

DÖRDÜNCÜ MİKROFON

Millət oğlu danışır, bu millətin adından
Onun çoxdan çıxıbdır öz milləti yadından.
O hibrid, çal oğlanın
O namərd kal oğlanın
Sözlər ölür dilində, danışdığı küy-qara,
Səs dəyir divarlara.
Haray qopur səhnədən: İstəyir ki başlasın,
Sözlə çoxun daşlasın!
Millətdən, xalqdan deyir,
Bir az da vaxt istəyir.
"Reqlament" deyirlər,
Onu silkələyirlər...
...Mikrofonu əlindən yerə qoymur, danışır.
Alovlanıb alışır.
Rabitəsiz sözlərdən üfürdükcə üfürür.
Elə bil yer sümürür.
Sözü çiy tikə kimi uda bilmir, çeynəyir.
Ah-uf edir, göynəyir!
Yox, yox, onun içində millət çinqısı yoxdu.
Onun özü millətə yönəldilmiş bir oxdu.
Guya xalqını sevir, vətən qeydinə qalır.
Hiylə toruna düşmüş balıq tək nəfəs alır.
Qarabağdan danışır, tanımır Qarabağı,
Bu əprimiş riyakar millətimə - göz dağı.
Guya nitqin qurtarır, eşələnir, gərnəşir,
Zalda düşür hay-həşir!..

Hərə bir söz danışır, biri durub fit çalır.
Biri qəsdən səs salır.
Biri cumur irəli
Uzana qalır əli...
Nər dəvə ağzı kimi köpüklənir ağızı.
Didib çırpır stola cızmaqara kağızı.
Sonra biri yetişir, dördüncü mikrofonu.
Diqqət kəsilir ona.
"Öyüd-nəsihət" verir, milyon illik millətə.
Hamı heyrət kəsilir, bu qəribə xilqətə.
O da balabançı tək züü tutur kimlərəsə
Danışır əsə-əsə!
Guya torpaqçanıdır, Qarabağ dərdi çəkir.
Fəqət, bu dələduz da nifaq toxumu səpir.
Bir çoxu da söz alıb, kişilikdən dəm vurur,
Biri lap qəzəblənib, dərhal ayağa durur...
Mikrafonsuz, filansız birdən-birə bağırır.
Millət vəkillərini Qarabağa çağırır!..
Danışır yana-yana:
- Hüquqi qiymət verək Xocalı qırğınına
Ona məhəl qoyan yox, hərə öz işindədir.
Biri siqaret çəkir, biri gərdisindədir.
Bir-birinə göz vurur, nə millət, nə Xocalı?
- Ə, onu çək otursun, o kal oğlu, zır kalı.
Eyham ilə başa sal, yormasın qoy özünü
Ayrı maşa götürsün, qurdalasın közünü.
O palan içi tökür, siyasət cüllütüdür.
Yamaqçılıq eyləyir, yalnız xeyrini güdür.
"Natiqlər" kələf kimi mikrafona daraşır,
Arxada haray qopur, kimsə kimlə dalaşır.
Sədr qoyur əlini mikrafonun başına,
Daş düşəydi onun tək mütinin yaddaşına.
Deputat finxıranda o qınına çəkilir

Durub tez-tez əkilir!..
Həqiqəti anlayıb dərk edə bilmir o da,
Anlamır ki, vətənin yarısı düşüb oda...
O da qorxur nədənsə, o da qulağın qısır,
Yumruqlar qalxan kimi yerində donur, susur.
Tamam ara qatışır, söyüş, hədə, tüpürcək
Ey dərd bilən dərddeşim, oğulsan gəl, çarə çək.
Eh, millət vəkilləri bir-birin sökülür, didir,
Qarabağ əldəy gedir!..
Şuşa düşür tələyə, Ağdam içindən çökür,
Düşmən Laçının üstə yüz yerdən mərmə tökülür.
Hərə çəkir bir yana,
Vətən boyanır qana...
Bu eybəcər səhnəni görmək nə qədər çətin,
Şərəfini qorumaq çətindir məmləkətin.
Bax, beləcə vətənin adı çəkilmir burda,
Unudulur qırğınlar "oğullar" vurhəvurda...
Nə Xocalı anılır, nə Vətən düşür yada,
Onlara təsir etmir bu fəlakət, qan-qada.
Yüz yerə parçalanır bu millət vəkilləri.
Bu zillət vəkilləri, bu illət vəkilləri
Düşündürmür onları millət namusu, arı,
Aldadırlar o kütlər minləri, milyonları...
Hərəsi bir züyy tutur, dördüncü mikrofonda.
Millət, xalq deyənə bax, millət qanı yox onda.
Bir səs gəlir içimdən: millətə yamaq vəkil,
Sən millətin canında ağır yarasan, çəkil!..
Qoy yerə mandatını, üzr istə bu xalqdan,
Vicdanını suya çək, təmizlə bu günahdan.
Bu millətin çörəyin yeyib, ona "xox" demə,
Bu xalqın istəyinə damğa vurub, yox demə!
Milli məclis bənzəyir bir şeytan yuvasına,
Məhəl qoyanı yoxdur, xalqın milli yasına.

Ömür dərdlərdən dayaz,
Yox, bizi bağışlamaz.
Söndürülən ocaqlar, ölən igid ərənlər...
Ey milləti qurudub, qaxaca döndərənlər.
Köydələn sarayların bir gün sütunu laxlar,
Tarixin yarasını xarabalıqlar saxlar.
Qızıl teştin içinə teşt sahibi qan qusar,
Mənim vətən ağrımı görüb Allahlar susar...
Biri uçup daxmada, biri şah sarayında.
Varlı "quş adası"nda, qaçqın yurd harayında.
Hərəsi bir ocağın kösövünü bulayır,
Düşmənlər Qarabağda bayquş kimi ulayır!..
Dayan, millət vəkili,
Karsız, zillət vəkili,
Nala-mıxa döyürsən,
Öz-özünü söyürsən!..
Qardaşını söyürsən, yurddaşını söyürsən.
Dərddaşını söyürsən, yoldaşını söyürsən.
Anla mənim həməsrim, gorgah dərdi ağırdı,
Başımıza od-alov, min dərd, bəla yağdı.
İndi də məşhər odu bizi yandırır yaxır,
Xalq ulu Gorgahına acı həsrətlə baxır.
Bu fəlakət, bu bəla yeyir milləti qurd tək
Bu dəhşətli ağrını xalq illərcə çəkəcək!..
Düşmən əfi ilan tək yatıb Şuşada, odur.
Xalq yığılıb boğaza, qəhərindən qan udur,
Günahkar baş biləndi, xalq qırıldı, o qaçdı.
Xalqı tanımayan kəs düşməninə qol açdı.
Buxovlandı bu xalqın əli, qolu, ayağı,
İçimizdən qırdılar qeyrət adlı dayağı.
Düşdü zavallı millət pashı, dəmir qəfəsə,
Biz vermədik səs-səsə,
Tutuşmadıq əl-ələ
Axırı da, bax, belə!..

MEYDAN

Millət axın-axın, gəlir meydana
Meydansa batmayıb hələ al qana.
Millət haray çəkir, zaman işində,
Düşmən didir bizi, qanlı dişində.
Bakı od üstündə qaynar qazandı...
Qovrulur içində millətin andı.
Əllər bayraq kimi qalxır yuxarı,
Dəyişir zamanın axar-baxarı...
"Azadlıq aşığı" didir yaxasın.
Ey millət sevənlər siz qulaq asın, -
Deyərək, gözaltı meydanı süzür.
"Alovlı" sözləri yan-yana düzür:
- Qarabağ od aldı, Göyçə talandı,
Bizim hökumətin sözü yalandı.
Əgər yumruq kimi biz birləşməsək
Millət zaman-zaman ağrı çəkəcək.
Sonra ömr eləyir: - oturun, durun.
Küçədə, meydanda istehkam qurun.
Qanlı imperiya dərşini alsın,
Azadlıq bayrağı daim ucalsın.
"Vətəndaş" natiqlər bir-bir söz alır,
"Ümidli" sözlərdən meydan köz alır
Hamı bir ağızdan Qarabağ deyir,
Düşmənin üstünə cummaq istəyir.
Fəqət, xəyanətkar işini görür
Mərkəz millətinə qanlı tor hörür.
Satqınlar soxulur, xalqın içinə,
Onlar züü tuturlar şeytana, cinə.
Ağılsız hayqırır, ağıllı susur,

Millət sərhad üstə qanını qusur.
Gecələr hərə bir meydan sulayır,
Başımız üstündə bayquş ulayır.
Biri dağa çəkir, biri arana
Biri bilməyir ki, kimə yarına.
Kim kimdir, bilinmir, bilmək çox çətin,
Dolaşır kələfi bütöv millətin.
Bəli, xəyanətdən xalq doyur cana
Fəlakət tökülür Azərbaycana!
Millət tarım-tarım çəkilir dara,
Biri dar ağacı qurur otlara
Qardaş silah çəkir, qardaşın üstə
Bir qan ləkəsi var, hər daşın üstə.
Biri "İran" deyir, birisi - "Turan!"
Birinə əlində müqqədəs "Quran".
Allahı səsləyir, dinə çağırır,
Biri də uzaqdan kal-kal bağırır.
Biri də gizlicə "rus-rus!" deyir.
Biri də astaca "bir az sus", deyir.
Hərə öz-özünə bir ölkə qurur,
Biri xəyalında dövlət uçurur.
Alim susdurulur, ziyalı dinmir,
Qanan mat-mat baxır, həyalı dinmir.
Mikrofon əllərdən əllərə keçir
Meydanda hərə bir vəzifə seçir.
Biri də işləyir, qana-iliyə
Biri də can atır prezidentliyə.
Biri qorxusundan qısılr kola,
Biri can atır ki, baş nazir ola.
Biri aramıza qan salır "qəsdən"
Xalq ümid gözləyir, ümitsiz kəsdən.
Oğulsan bu qanlı hiylədən baş aç.

Sərhədlər sökülür, düşüb qaçhaqaç.
Rəhbər zəng eləyir Moskvasına,
Moskva Bakını qan yuvasına -
Çevirmək andını hey möhürləyir
Məğrur bir millətin qəddini əyir.
Xalqın kəfəni yox, ölümü hazır
Rəhbər öz xalqının qəbrini qazır.
Xalq da azadlığın təşnə qulu tək,
Azadlıq uğrunda haray çəkərək
Öpüb bayrağını bağrına basır,
Satqınlar tinlərdə toyuq tək yasır.
Zəncinin saçı tək qarışıb şəhər,
Vahimə içində göz açır səhər...
Vətənlə vətəndaş qan davasında,
Vətən nalə çəkir xalqın yasında.
O satqın, riyakar, namərd, dələduz,
Qanı şeytan qanı, varlığı bum-buz
Rütbə, şan-şöhrət sevdəsidir.
Hərə bir tərəfdən xalqı aldadır.
Əriyir qar kimi külli-Qarabağ,
Səngərə çevrilib hər qaya, hər dağ.
Erməni qurd kimi torpağı oyur,
Qansızlar vətəni hərraca qoyur.
Yetişir get-gedə sağalmaz yara,
Vətən gözlərindən çəkilir dara!..

***

Meydan cəllad kötüyü, başı kəsilən Vətən
Ey Vətəni, milləti ürəkdən sevənim, sən.
Hələ ayılmamısan, xalqın sənə sözü var,
Meydan alov püskürür, qor altında közü var.

Ora əllər uzanır, qan sızır caynağından
Ayıl ətrafına bax, bu dəhşəti yaxşı qan!
Kəlbəcərdən çıxırlar, Laçında qırhaqırdı
Bu millətin yaddaşı, Xocalı tək çığırdı.
Sən deyirsən vətənəm, o deyir ki, heç nəsen
Vətənin nəşi üstə sən yüz ildə əsnəsən.
Səndən kar aşmayacaq, canlı ölüsən, dədə,
Xalqa ölüm hökmünü yazır hər gədə-güdə.
Ağ saçlı ana vətən, bölünüb əldən gedir
Kimsə kimə züyy tutur, kimsə kimə əl edir.
Şəhər od seli kimi, qaynayır başdan-başa,
Erməni Qarabağda başlayıbdır savaşa.
Göyçə, Vədi kökündən qoparılıb atılır.
"Qara göl" saxta pula şərab kimi satılır.
Bəli, Qarabağ gedir, Zəngəzurun dalınca
Kim bacarır yaşasın bu qisası alınca...
Yumşaq kreslosundan rəhbər qalxır ayağa...
Qarabağ satılan tək o da, o da satıldı.
Xalqın duz-çörəyinə acı zəhər qatıldı...
Yad qoltuğa sığınma, sən sığın öz-özünə,
Bu millət birdən yanar, bu vətənin közünə.
Qürbətdən Vətən olmaz, qayıt, gəl gərgahına,
Od olub sən də alış, bu millətin oduna.
Yanvar qırğını sənə ömrü boyu dağ olsun.
Ay namərd oğlu namərd, üzün necə ağ olsun?!
Sən millətin gözündə qanlı düşmən kimisən
Qatil simasındasan, bu xalqın ah simisən.
Özgənin ətəyindən yapışmaq yetər, yetər.
Ətkəldən yapışmaq ölümdən qat-qat betər!
O qaş-daşlı saraylar dəyməz bir boz yovşana
Dönmüsən yad ölkədə ütölmüş bir dovşana.
...O yurdun ağrısını doğan anamız ağlar,

Gəlinlərin baxışı dərddən sırsıra bağlar
O hönkürən qocanın yurdu xarabazardı.
Bu ağrının yuxusun yalnız fələk yozardı.
Körpə qız balamızın nişangahdır sinəsi
Güllələndi içində millətinin haqq səsi.
Dayan, ey həmvətənlim, ürəyin sal daşdı mı?
Bu millət tarix boyu ağrıya sirdaşdı mı?!
Bu xalq ov quşu kimi Qarabağda tələdə
Bu quşu ovlayan əl kəsilməyib hələ də!..
Bu xalq öz ağrısını çadırdə doğa bilməz,
Bu xalq öz qəhərini heç zaman boğa bilməz.
Ölmür ölümsüz vətən, od tutur cadır-cadır.
Bu nə ömür, bu nə gün, həyat zəhrimar dadır.
Allahmı qarğamışdır, bu haqq sevən millətə?
Zülmün zəhəri hopmuş qana, iliyə, ətə.
Sökək, tökək sərhəddi, deyək nədir, bax, bu, nə?
Qızıl tarixi olan bu xalqın taleyinə
Bir əsrdə üç dəfə ölüm hökmü yazılıb,
Qəbri gorgahlarda yox, göy üzündə yazılıb.

***

Allah bu qansızları, niyə belə yaratdı?
Onlar xalqın başını quruca sözlə qatdı.
Başımızın altına yumşaq balınc qoydular,
Millətdən utanmayıb, haqsız candan doydular.
Hərəsi bir millətin bayrağını qoxladı
Düşmən millət bağrını Qarabağda oxladı.
İrəvandan köç etdi qədim, ulu bir millət,
Çırtdaq-çırtdaq elədi bizi bu köç, bu zillət,
Nadanlar "mən, mən" dedi, yaddan çıxdı yurd-Vətən,
Onlar biçdi millətə vətən boyda bir kəfən.
Tarix belə oxunmaz, tarix belə yazılmaz,

Bir millətin məzarı Xocalıda qazılmaz.
Niyə əldən tutmayan, niyə soyuq qanlıyıq
Niyə qəlbi yumuşaq, niyə unutqanlıyıq?
İçimizdən satıldıq, içimizdən yeyildik,
Biz ki, belə deyildik.
Biz idik şahlar şahı, dünyalara hökm edən
Əridi varlığımız, əridi zədən-zədən.
Doğrandı qıyma-qıyma, Vətən un tək ələndi
Məğrur, igid ərənlər öz qanına bələndi.
Göyçənin göy gözləri yaş töküb, yasda qaldı
Yerişindən yer çökən millət birdən qocaldı.
Bir qeyrət qalasıydı orda Laçın dəhlizi,
O sərhədin üstündə, çökdü bir xalqın dizi.
Qansız, namərd gədələr çoxaldı köbələk tək,
Sərhədlərin üstündə millət nalə çəkərək.
Göz dikdilər Bakıya, Bakı başı hayında,
Rəhbər mürgü vururdu prezident sarayında.
Ona elə gəldi ki, bu sadə bir həyatdı,
Oturduğu kreslo qızıl yəhərli atdı.
Minib çapa biləcək, mənzili uzaq-yaxın,
Millət ayaq üstündə, insanlar axın-axın.
Dırmaşırlar saraya, "rəhbər" qalxmır ayağa,
Belə "millət" oğlunun taleyinə qan-yağa.
Moskva göz ağardır, ixtiyar yox əlində,
Dili hey topuq çalır, nə kəsər var dilində.
Toplar döyür Şuşanı, yollar qədəli-qanlı,
O bu xalqın gözündə özü tək ölü canlı.
Erməni at oynadır dünya öz gərdisində
Biri diqtə eləyir, o biri öz işində.
Qarabağ boyda yurdun üstə bayquş ulayır,
O, Moskva önündə hələ quyruq bulayır.
Xalq ümidlə yaşayır, ümitsizdir o namərd.
Dərd doğulur sinəmdə, Vətən boyda, böyük dərd.

***

Şaqqıldadı göy üzü, mən eşitdim o səsi,
İnsanı sinəsində saxlamaz göy qübbəsi.
Kim vurdu, kim vuruldu harda, niyə, de, necə?
Öldü Vətən sevənlər göy üzündə indicə!
Millət qalxdı ayağa, məmləkət silkələndi.
Xalqın sinəsi üstə od yağdı, qor ələndi.
Qara xəbər qara ox, qara dəmir, qara daş.
Bu ağrımı zəhər tək içməlisən sən, qardaş!

QIRĞIN

Gecə zülmətdən qara, güllələnir ev-eşik
Fəryad yağır yollara, divarlar deşik-deşik.
Bakı əli qoynunda ağlar ana kimidir.
Tabut çiyinli yollar qanlı ölüm simidir.
Ürəklər buz salı tək sinələrdən asılıb.
Qədim, ulu millətin köksünə dağ basılıb.
İnsanlar ağlar-ağlar, millət qırğında, yasda.
Vətən qara libasda...
Bağlanaraq saç-saça, qız-gəlinlər inləyir.
Analar nalə çəkib, hönkür-hönkür ünləyir.
Ölüm hökmü kəsilib tarixi bir millətə
Xalq düşər olub dərddə, ölkə batıb zillətə.
Göydən daşımı ələnilib, ya bir odmu ələnilib,
Bütün şəhər elə bil qızıl qana bələnilib.
...Bu qırğında, ölümdə satqın soydaş əli var,
Millətin nəzərində sanki qan heykəli var.
...O gecə bu millətin tarixin güllə yazdı,
Bu xalqın məzarını tarixin özü qazdı.

O gecə dəniz-dəniz buludlar yağdı, keçdi,
O gecə özü boyda sinəmdə dağdı, keçdi...
O gecə bir ölkənin saçlarına düşdü dən.
O gecə yüz il qədər qocaldın sən, ey Vətən!
O gecə susdu dünya, yaman təkləndik, yaman
Qatillərin qolundan tutub qaldırdı zaman.
O gecə Allah özü, rəhmə gəlmədi, baxdı,
O gecə ömür-ömür günahsız qanlar axdı.
O gecə haqqın-sözün ağzına daş basıldı,
O gecə hər bir şəhid pak ruhundan asıldı...
O gecə özümüz tək, səsimiz də ölüydü,
O gecə Vətən boyda, torpaq leysan gölüydü.
O gecə anam-bacım, ağrı içində itdi,
O gecə yaram üstə, qara tikanlar bitdi.
O gecə yer yarıldı, göy kişnədi qəflətən,
O gecə milyon illik bir ağrı çəkdi Vətən!
O gecə insanları ölümə səsləyən kəs,
Düzəltədin millət üçün dünya boyda bir qəfəs.
O gecə sən ilan tək, süründün, çıxdın düzə!
Qoydun bütöv bir xalqı fəlakətlə üz-üzə.
O gecə siz saldınız xalqı qanlı məhbəsə,
Nəşimizin üstündə bayquş verdi səs-səsə.
O gecə - bu milləti ağlar qoyub ağladan,
Bu millətin başına qara yaylıq bağladan.
O gecə - bu milləti öz qanına bələdən,
O gecə - bu millətin anasını mələdən.
O gecə - bu milləti ölümə atıb qaçan,
O gecə - bu millətin başına oyun açan: -
Papağını yan qoyub gərnəşirsən, hələ sən
Millət sanki bir ovdur, sənə dəmir tələsən.
...O gecə bu millətin kəfənini biçənlər,
O gecə bu millətin qanın su tək içənlər.

Burnunuz qanamadı, bir anda yox oldunuz,
Vətənin ürəyində zəhərli ox oldunuz!
Nə qədər soydaşımız yem oldu balıqlara,
Ax, qeyrətsiz insanlar, siz qaçdınız bəs hara?!
Siz yerəmi girdiniz, siz göyəmi çıxdınız,
Bu xalqın haqq evini əlinizlə yıxdınız.
Bu millətin qanından deyilmiş sizdəki qan.
Bu millətin qisasın yerdə qoymaz yaradan!
Nə qəm, dözüərəm Allah, ağrım dünya biçimdə,
Elə bildim o gecə Vətən öldü içimdə.
Bu milləti öldürüb, kəfənini biçməyən,
Bu millətin başını kəsib qanın içməyən,
Bu millətin taleyin kələf tək dolandıran
Milləti oda salıb, boz qurd tək ulaşıran,
Bu millətin dərđini gözlərindən tökdürən,
Bu millətin Göyçədə dizlərini бүkdürən.
Bu milləti Şuşada qayalardan asdıran,
Xocalı boyda dağı sinəmizə basdıran,
Namərd oğul, hardasan, kəsiləcək nəsilin,
Küllükdən çıxıbdımı, zatın, kökün, əsilin?!
Qaçdın, Vətən yaşayır, ağrısı ürəyində,
Yarası kürəyində...
Qaçdın, qaldı Qarabağ, qaldı, sinəsi dağlı,
Qaçdın, qaldı Bakımız, qaldı qolları bağı...
Sığındın yad qoltuğa, yurda dönmək şərəfdi.
Deyəcəksən qaçmadım, qaçıran naxələfdi...
Kim qaçdı, kim qaçırdı, buna neyləsin Vətən?
Bu torpağın üstündə qara daş kimi bitən!
Ruhu soyuq, qəlbi buz, insanlar qalmayacaq,
Onları qan tutacaq!

...Əsrlərlə ölüm-qan bu xalqı çox izləyib,
Moskva dəvə kimi bu milləti dizləyib.
Burnumuzdan tökülüb, bir ömür həyatımız,
Beşiyində boğulub, nəğməmiz, bayatımız.
Yetər, baş bilənlərim!
Millətin dərya qanın damla yaş bilənlərim.
Tarix belə oxunmaz, tarix belə yazılmaz,
Oğlu ölən Vətənin qəbri belə qazılmaz.
Yumşaq kreslosunda əyləşən o baş oğlan,
Neçə gündür aramsız olubdur çaş-baş oğlan.
Yumruğunu stola döyür-döyür bayaqdan!
Vurnuxur kabinetdə ora-bura zəng edir,
Tutur sorğu-suala çoxlarını dəng edir.
- Cəbhə lap baş qaldırıb, başın əzmək gərəkdi,
Kimsə deyir: yox, canım, bir az dözmək gərəkdi.
Telefonlar susmayı, hər kəs deyir sözünü,
"Baş oğlan" Moskvaya dikir yenə gözünü.
Yox, Moskva qarışsın, indi gərək bu işə,
Moskva əncam çəkib iğtişə həmişə.
Sükut sarır otağı, teleqram yazılır,
Yazıq Bakı bilmir ki, ona qəbr qazılır!..
"Vot-tak" deyir otaqda Vətən tamın bilməyən,
Öz xalqıyla birlikdə ağlamayan, gülməyən.
Atır zülmün qoruna öz əliylə milləti,
Öz qanında boğulan millət çəkir zilləti.
Milləti top ağzına atıb sonra gizlədir,
Millət deyib hayqıran qeyrətlilər izlədir.
Vətən itirir başın, bağlanır yollar, rizlər.
Sahilə baş qoyraq cikkə çəkir dənizlər.
Bakının küçələri qan ləkəsiylə yanır,

Bu dəhşətli qırğından Allah  z  utanır.
Yaramızın üstündən yeriyr qanlı ordu,
Qanına q ltan edir, qədim, m ht  m yurdu.
Qarbaçov yerikl yir bu millətin qanına,
"Bizimkilər"  kilib kirpi kimi qınına.
Elə mənim  erim də indi qanla yazılır
Yazova, Bakatin  fikrən qəbir qazılır.
Onlar zülmət gecədə milləti bi ib-t k r.
Bakının sinəsinə m  h r alovu  k r.
Primakov məst olub, eyn yi altdan baxır
Bakının damarından qanlar sel kimi axır.
T k lm r bir damla da, bu rus, erməni qanı,
Əli silahsız xalqın heç nəyə yox gümanı.
Xalq nahaq qan i ind , onlar  rab içirlər,
 h r fəryad qoparır, ona kəfən bi irl r.
Bizə bu gecə boyda, qara məzar qazılır,
Rijkov  mr eyləyib hökmü belə yazılıb:
Rus d ml nib "vur!" deyir, erməni qırıb keçir,
Millət təlaş i ind  sanki od-alov içir.
D lisov igidləri top ağına atırlar,
Belimizi qırırlar, qolumuzu çatırlar.

***

...Xalqın taleyinə d y n  alınır,
Qədim bir millətdən qisas alınır.
Moskva Bakını hey əzir, sıxır,
Millət oda d   r, cızdığı  xır.
Parisdə toxunur xəyanət toru,
İran  t kl yir k z r n qoru.
Turan-Turan deyib, bağırırız biz!
Türkləri köməyə  ağırırız biz.

Ordan Amerika hökm edir bizə.
Millət ölümüylə durub üz-üzə.
Bu da bir tarixdi, ey ulu millət,
Bu dərdi çəkmək də çətindir, əlbət!..
Xalq bilmir sabahın faciəsini,
Yox, "Rəhbər" eşitmir xalqın səsini.
Əl altdan göz edir Moskvasına,
Çevirir Bakını qan yuvasına!..
...Kim çağırıb onları, bu xalqı susdurmağa?!
Darda qalan Bakını gözündən asdırmağa.
Çağırıblar ordunu Mütəllibov, Vəzirov,
Düşmən yazıq milləti tapdalayıb, əzir, of!
Erməni unudulub, onları qəzəb didir,
Heydər Əlirza oğlu hücum hədəfindədir.
Çörəyi dizinin üstə olanlar,
Beyindən, ağıldan, xəstə olanlar
Qanunu xışlayırlar, hey təhqirlər, hədələr.
At oynadır gədələr!
Əyirlər bilə-bilə bu millətin qəddini
Tullayırlar ortaya arabir yaş həddini.
Əlirza oğlu qalıb, iki od arasında
Düşmən gülləsi yatır Vətənin yarasında.
Onu qoymurlar gələ, millətinin yasına,
O yaman tuş gəlibdir əclaflar dünyasına.
Onun yolu üstündə qara yel tək əsirlər,
Qarşısını kəsirlər!
"Zil" sürən naxələfə divara sıx, deyirlər
Vətəndən çıx deyirlər!!!
O isə çox qətidir, iradəsi mətindir,
Bütün varlığım, canım, yalnız bu millətidir:
- Deyib sinəsin gərir xitabət kürsüsünə.
Allah da qüvvət verir onun məğrur səsine.

Bəli, o gəlməliydi, vaxtında gələydi kaş.
Onda mənfur yağılar düşərdi tamam çaş-baş!
Bəli, o gəlməliydi, bunu zaman deyirdi.
Azərbaycan deyirdi!
Heç kəs bilməz həyatın, nə əvvəlin, nə sonun
Heydər Əlirza oğlunun,
Ayağının altının qarın təmizləyənlər,
Onu bir dahi kimi sevib əzizləyənlər.
Bax, elə o qar kimi əriyib yox oldular.
Özləri özlərinə zəhərli ox oldular!
Zaman bir qasırgadır, hər şeyi silkələyir,
İnsanları üyüdür, sonra un tək ələyir.
Saf-çürük olur hər şey, seçilir yaxşı-yaman
Namərdləri pəlçiq tək tutub xışlayır zaman.
Mərd atılır döyüşə, vətən andı içilir.
Riyakarlar, xəbislər zərrə-zərrə kiçilir.
Bəli, o gəlməliydi, buna çox haqqı vardı.
Allah elə insanın başının üstə yardı.
O işıqlı amala ömrü boyu can atdı.
Otuz il yorulmadan tikdi, qurdu, yaratdı.
Bəli, o gəlməliydi, bu gəliş haqq səsiydi.
Bu gəliş millət üçün hünər təntənəsiydi.

***

Ağdam, sən yoxsan daha,
hər evin bir məzardı.
Sən, sən olsaydın, millət,
Bu qəbri kim qazardı?!

Ağdam, yas içindəsən
Fələk deyir ağını.

Sinəmizə çəkilən
Sənin bu göz dağını.
Gəzdirmək çox çətindi,
Toy otağın sökülüb.
Millət qəddi bükülüb!
Ağdam, sən yoxsan daha,
Yolların lal sükutdu...
Sənə cənnət deyirdik,
Bu cənnəti ah tutdu?!
Ağdam, sən yoxsan daha,
Zirvənə qar çilənir.
İmarətin yerində
İt oğlu, it sülənir.
Ağdam, sən yoxsan daha
Sinən Xarabazardı.
Bu yoxluğun ağrısın
Allah özü yazardı...
Ağdam, sən yoxsan daha
Səni yoxluğa atdıq.
Qollarını bağlayıb
Səni düşmənə satdıq.
Ey gözəl yurdum-yuvam
İçində öldü səsin.
Niyə kəsildi birdən
Səsin, sözün, nəfəsin?!
Ağdam, sən yoxsan daha,
Sən qanlı bir yuxusan:,
Sən Arif tək oxusan
Qədir kimi oxusan.
Çay susar, daş əriyər!
Gözündə yaş əriyər!
Ramizimin barmağı,

Od tökür ağır-ağır,
Mənsüm Məcnun diliylə
Nələ çəkib ağlayır!
Nəzakət saçın yolur,
Aygün matəm içində.
Dərd ola bilərmə heç,
Bu boyda, bu biçimdə?!
Hamı Xudu tək oğul
Yuxusu qan gölündü.
Ağdam toy otağın da
İndi tamam ölüdü.
Şahmalı çırtdaq-çırtdaq
Yanıb söz-söz sızlayır.
Fələk saydığın sayır.
Yurdsuz can verir Rəmiş
Qəbri harda qazılar?!
Kişinin taleyinə
Bu qədər dərd yazılar?!
Od tökür ağır-ağır,
Dəli olub "dəlimiz!"
Əriyir dərd içində
Bu canlı heykəlimiz!
Yox, çalma, çalma Ramiz,
Simlər qəbrinə dönər.
Varlığın yanar, sönər!..
Həyat sönüb gözündə
Nöqtə-nöqtə kiçilər,
Sənə kəfən biçilər,
Ağdam boyda bir kəfən!
Qorxuram od içində
Yanıb külə dönəsən!
Ağdam, ağrı içində

Sızlayan bir şəhərsən.
Bağrımızda naləsən,
Gözümüzdə qəhərsən.
Yox, yox şəhər hardadı,
Ağdam qara qutudu.
Yanıb, sönüb, kül olmuş
Bir şəhər tabutudu!

***

Başına od yağsın zavallı Kirsin
Erməni kim idi, Ağdama girsin?!
Erməni kim idi Ağdamı əzə,
Boz Qurd yuvasında tülkü tək gəzə.
Erməni Ağdamdan tir-tir əsirdi.
İşə bax, erməni Ağdama girdi!..
Onun arxasında köpəklər yatdı
Ağdamın qolunu namərdlər çatdı.
Vallah, bu dəhşətdi, bu qanlı sözdü
Bu ağrılı sözə canımız dözdü.
Ağdamda minlərlə dəliqanlılar,
Yurdsevər insanlar, Vətən canlılar
Düşmənin qanını töküüb keçərdi
Onun dizlərini büküb keçərdi...
Erməni nə idi, tor qura bizə
Ox kimi sancıla ürəyimizə.
Orda, Qarabağda ərənlər vardı.
Onlar hücum etsə dağlar qopardı.
İmkan vermədilər, vur deyən qaçdı.
Millətin başına min oyun açdı.
Sanki buxovlandı Ağdam yerində,
Ağır xəyanətin kökü dərinde!..

Uzanıb gedirmiş, anlamaq çətin
Yurdu satılırmış yazıq millətin...

***

Doymadıq Yaqubun Şaqraq səmindən
Quşlar qanad saldı "Mənsurə"sindən.
Hanı Xan oğlu Xan zəngulə vursun,
Yalçın qayalarla üz-üzə dursun.
Oxusun "Qarabağ şikəstəsi"ni
Dərələr əks etsin onun səsini.
Seyid yaram üstə qoy çıxsın zilə
Orda dağlar, daşlar gələcək dilə,
Tutar Mütəllimi segahın ahı,
Pənahlər uyuyan qədim gorgahı,
Səxavət səsiylə o da salacaq,
Söz dəli olacaq, səs ucalacaq.
Zülfü asta-asta zümzümə etsin,
Canım səs odunda əriyib, itsin.
...Vaqif - ey şerimin şah oğlu şahı,
Tarixlər yumamış qanlı günahı!
Məzarın dağılıb, qəbrin sökülüb,
Qəbrinin önündə belim bükülüb.
Ruhum qəbrin üstə çəkilib tarım.
"Vaqif, ey sərvərim, ey tacidarım" -
Deyən Səməd Vurğun ölür yenidən
Dərdini torpaqla bölür yenidən.
Vaqif! Ey şerimin ölməz ustadı.
Nə qədər şirinmiş Vətənin dadı?!
Vaqif! Misra-misra közərdin, söndün,
Axırda bir ovuc torpağa döndün.
Sənin də başını özümüz kəsdik,

Sonra qəbrin üstə külək tək əsdik!
Sənin qəbrin yatan torpaq əsirdi,
Şairim, görəsən bu necə sirdi...
Elə bil qapqara daşa dönmüşük
Elə bil od kimi yanıb, sönmüşük.
Vaqif! Qəbrin üstə yaman gecikdim,
Nəmli gözlərimi yollara dikdim.
Nə bir soraq gəldi badi-səbadan
Nə də bir xəbər var, eldən-obadan!
Şair, məzarın da qalarmış əsir,
Ruhun qarşısında dizlərim əsir.
Vidadi közərtsin bu dərdin közün,
Gərdişi-dövrəndi demisən özün!
Natəvan hiçqırır, qəlbi pərişan
Bağrı pörşələnmiş üz-gözü al qan.
Yandı, babaların ruhu hey yandı
İçilmir hələ də intiqam andı!..

***

Səmasına baxıram, buludlar ağlar-ağlar,
Buludlar Kirsin üstə hər gün sırsıra bağlar!
Gürşadlar çıxma bilməz o qayanın başına,
Tarixin göz yaşını var, hər qaya yaddaşında.
Murova bax, Murova, zirvəsi yas içində
O zirvəyə çatmayan qeyrətim pas içində.
Laçına bax, Laçına,
Qan bulaşmış laçınlı anamın ağ saçına.
Orda hər daşın üstə hopubdur düşmən qanı
Düşmən unuda bilməz laçınlı bəy Sultanı.
Qayaların başında qayalaşan Kəlbəcər.
Oldu bizə dərd - əcər!

Öz içindən özünü çıxarmayan milləti
Boğacaq məşhərə tək qeyrətsizlik zilləti.
O torpağın üstündə mən ər kimi doğuldum
Bəs niyə birdən-birə durdum, susdum, boğuldum?!
Bunu səndən soruram, qayanı satan "kişi"
Qayanın kölgəsində tülkü tək yatan "kişi".
Hara qaçdın, üzə çıx, ay ala-səkil oğlan,
Bunu səndən soruram, ay bizim kəkil oğlan.
Bunu səndən soruram, a torpağı satan kəs,
Məğrur, mətin, bir millət olubdur qaranəfəs.

***

Gorgahda ölmək də bir kişilikdi,
Gorgahım közünü yollara tikdi.
Pozuldu düzdüyüm mizanlı işlər,
Kəsildi evimə gediş-gəlişlər!
Orda yurdum qaldı, ağlar, kiriməz
Orda zirvəm qaldı buzu ərimez!
Bir əlçim buluda dönə biləydim,
Alışa biləydim, sönə biləydim.
Elə bil siqlətdən lalam, karam mən,
Vətən qarşısında günahkaram mən.
Evimə əllərim uzanır, çatmır,
Yaradan ömrümü bir az uzatmır.
Ümid çilik-çilik olub, töküldü,
Göyçədə millətin beli büküldü.
Ələsgər qəbri də bir ovuc közdü,
Alı sarı simin ahına dözdü.
Öldü Sarı aşığı, Yaxşı ağladı,
Diddi üz-gözünü qara bağladı.
Yaman qara gəldi ömrümün yazı,

Ruhu tək sızladı Şəmşirin sazı.
Fələk saydığını beləcə saydı,
Görünür bu qanlar Allah "payıdı".
Görünür bu ağrı mənə gərəkmiş,
Düşmən torpağında fələkət əkmiş.
Düşmən içimizdən bizi oyurmuş,
Zəhərli bıçaq tək bizi soyurmuş.
Sonra qurulmuş qanlı bir tələ,
Millət o tələyə ov kimi, belə.
Düşüb, hey çırpınıb, çıxa bilməyib,
Düşmənin evini yıxa bilməyib,
Özünü yurduna sıxa bilməyib.
Dünyəvi bir cələ qurulub bizə,
Bir əsrin yarası vurulub bizə.
Milləti haqlayıb oyun yuxusu,
Çal-çağır yuxusu, qoyun yuxusu.
Məhəllə yuxusu, mən, sən yuxusu,
Milləti tutmayıb Vətən yuxusu!
Şöhrət yuxusunda məst olduq, yetər.
Millət taleyinə qəsd olduq, yetər!
Haralı-yaralı sözün içində,
Alovun içində, közün içində.
Palıd tək əkilib, kol kimi bitdik,
Zirvə tək tanınıb, yol kimi itdik.
Hanı o torpağın mamırlı daşı,
Satdı vəzifəyə qardaş-qardaşı!
Ay ötür, il keçir, sağalmır yaram,
Vətənsiz ömür-gün haramdı, haram!
Qarabağ - dünyanın bir qan beşiyi,
Belə çəkilməzdi Vətən keşiyi!!!

GƏL, DƏRDLƏŞƏK

Gəl dərdləşək, ay bu elin ozanı,
Çağır qanlı yuxumuzu yozanı.
Gəl dərdləşək çadır adlı qəbirim,
Buxovlandı Xocalıda səbirim!
Gəl, dərdləşək, ay didərgin soyadım.
Taleyimi al qanımla boyadım.
Gəl, dərdləşək, qan qoxuyan bayatım?
Hardan köçdi, hara düşdü elatım?
Gəl, dərdləşək, ay bu elin atası.
Nə olmuşdu bu millətin xətası?!
Gəl, dərdləşək, ay bu elin balası,
Hanı yurdun Şuşa kimi qalası?
Gəl, dərdləşək, ay bu elin anası,
Qana dönüb əllərinin xınası...
Gəl, dərdləşək, ay bu elin gəlini,
Gizlətmə sən qabar olmuş əlini.
Gəl, dərdləşək, ay bu elin loğmanı,
O yurd-yuva, o el-oba bəs hanı?!
Gəl, dərdləşək, külə dönmüş şəhərim,
Gözlərimdən qan tək axır qəhərim.
Gəl, dərdləşək, ay dağılan gorgahım
Bağrım üstə daşa dönür hər ahım...
Gəl, dərdləşək, əsir düşən baş daşım,
Gəl, dərdləşək, dərd qananım, dərddaşım.
Gəl, dərdləşək, bu dərd bizi qınadı,
Gəl, dərdləşək, yaram köz-köz qanadı...
Gəl, dərdləşək, çadır evim, son ahım,
Gəl, dərdləşək, ulu tanrım, günahım...
Gəl, dərdləşək, dərdsiz, qəmsiz olan kəs,

Sıxır məni dünya boyda bir qəfəs.
Gəl, dərdləşək, ay mənim başbilənim.
Nə vaxtacan öz qanıma bələnim?
Gəl, dərdləşək, ulu xalqım, millətim,
Gəl, dərdləşək, boğur məni zillətim.

***

Yaramın dərmanını loğmanlar da tapa bilməz.
Bu sızlayan bağırımı tikə-tikə doğra, əz.
O sarayı mən tikdim, içində kim çapır at?
Bəsdı, bağı yarayam, yaramı gəl, az, qanat.
Əfsanədir gözümdə Teymur, Qacar, İldırım,
Göz yaşım bəhri-xəzər, bədənim şırım-şırım.
Açılmayıb hələ də tarixin qara bəndi.
Qırıldı Qarabağda köhlənimin kəməndi.
Hanı, hanı tarixə diz çökdürən şah babam?
Heratdan Bağdada tək hökmdar "Allah" babam.
Hanı Nadir qılını, hanı Qacar nəfəsi,
Bu torpaq üstə min il, qan-qan dedi hərəsi.
Torpağı doğradılar, yada bəxşiş etdilər,
Tarixin döşü üstə, yara kimi bitdilər...
Tikib-qurub getdilər, tarixə düşdü yadlar,
Mənim xalqıma isə düşdü quruca adlar.
Budur, tarixin dərsi, budur dəhşət, dərd, ələm,
Titrəyir barmaqlarım, əlimdən düşür qələm.
Hələ bir şah, xan oldu, bu yurdu parçaladıq,
Qalamız qəbrə döndü, qanımızı yalayaq.
İndi qızıl torpağım üstündə yağı gəzir.
Qaçqın, köçgün həyatı bağırımı sökür, əzir.
Ey şah oğlu, şah babam, yadlarda vətən oldun,
Bu dünyayla tən oldun!..

İndi Qarabağ boyda torpaq bizə göz dağı,
Ucala bilmir orda Azərbaycan bayrağı,
... Qisas qında boğulur, həyat sönür içimdə,
Dərd cücərdi içimdə, vətən boyda biçimdə.
İndi mənim soydaşım, dərdləşməyə dəyəirmi?
Ulu bir xalq bu zülmə belə boyun əyəirmi?
Çadırdan şəhər olmaz, çadırdan kəfən olar,
İnsan oğlu evində, eşiyində doğular!..
Sən bu xalqın oğlu tək, doğulub boy atmısan
Bəs niyə ilan kimi qıvrılıb sus yatmısan.
Köklə, köklə qanında olan namus, qeyrəti,
Çırp yalçın qayalara gözündəki heyrəti.
Donubdur yollar, izlər, ölüb ayağın, əlin,
Ucalmır Qarabağda hələ qeyrət heykəlin.

***

Bilməzdik qara yel sərt-sərt əsərmiş
Orda adi daş da bir şah əsərmiş,
Ey məni mənim tək, duyan ərənlər,
Gözüylə od görüb, od götürənlər:
Açın fikrinizin düyünün açın,
Qubadlı, Zəngilan, Kəlbəcər, Laçın
Boynu bükük qalıb, yollar ölüdü,
Ayaqlar ölüdü, qollar ölüdü...
Əlimiz uzanır, Füzuli yoxdu,
Bu yoxluq bağrıma sancılmış oxdu.
Gəl dərdləşək, məmur adlı şiş boyun,
Görməmişik axı, belə bir oyun!
Mən Vətən deyirəm, sən nə deyirsən?
De hansı budağı silkələyirsən.
Ağzına su alıb susursan "Kişi"

Səni düşündürmür həyat gərdişi?
Şuşada “tos” deyib kabab yemisən.
Özündən böyüyə, tərif demisən.
Çatmısan atını dağlar boyunca,
Hər yay bulaqların üstə doyunca,
Ömür-gün sürmüşsən, xumarlanmışsan,
Badələr qaldırıb çox şey anmışsan.
İndi o günləri yuxu sanırsan,
Elə bil hər şeyi birdən danırsan,
"Qarabağ" deyəndə kal-kal dinirsən,
Elə bil can deyil, ölü sinirsən.
Baxmışsan dağların şah zirvəsinə,
Qulaq kəsilmisən bülbül səsinə.
Ay başı içinə düşən sirdaşam,
Ay nəfsi içinə bişən soydaşım,
İndi qanırsanmı o günlər hanı?
Bəlkə də başının tükləri sanı
O dağlar qoynunda bəsləyib səni,
Gəl, düşün soyadım, itkin vətəni.
Mən Vətən deyirəm, od tək yanırım,
Yanan evimiz tək alovlanıram!
Qaynadıq, əridik dərd qazanında,
Barmağı qurusun dərd yazanın da.
Hər evdən nişana bir ovuc güldü.
Bu gül başımıza hardan töküldü?
Boğur varlığımı bu dərd, bu ələm,
Dəyirman daşıyam, dərd üyüdüürəm.
Asaq boğazından, düşməni asaq,
Bağrının üstünə od seli basaq.
Sən demə bir zaman Şuşalıyammış,
Sən demə, sən demə mən evi yanımış
Sən demə, bir zaman Ağdamlıyammış

Sən demə, Göyçə tək saz, söz məbədi
Sən demə, sən demə varmış Nüvədi...
Sən demə, bir anlar bəxtəvərmişik,
Fəqət, bu torpaqda dərd becərmişik.
Mənim məsləkdaşım, bu bir yuxumu?
Sən demə yurduma bu qan toxumu.
Çoxdan səpilirmiş, suvarılırmış,
Ölüb Qarabağda, ölübdür vətən,
İndi "segah" üstə ağlayıram mən.
Sən demə, illərcə Araz boyunca!
Ömür sürərmişik biz də doyunca!

***

O torpağın üstündə tarixin əl izi var,
O torpağın uğrunda qan tökübdür babalar!
Artıq düşmən üstünə atılmaq məqamıdır,
Şuşa bu millət üçün sanki Tanrı damıdır.
Bu torpağın yükünü götürməz Ağrı dağı.
Sanc Kirsin zirvəsinə o üçrəngli bayrağı.
Qılinc kimidir qisas,
Min il qalsa pas atmaz!
Qarabağ bu millətin ölməz səs muzeyidir.
Tarı, kamanıdır, susmaz, neyidr!
Ruhumuz alışırs məşhər odu tək,
Əsir qız-gəlinlər cikkə çəkərək.
Qeyrətə səsləyir vətən ərlərin.
Yaramız ağırdır, ağrısı - dərin.
Hər ev bir baş daşı, hər ev bir tabut
Dərd əyib bu xalqı, başını dik tut!
Barıta, qırmaya, tüfəngə dön sən,
Balıq tək çırpınır müqəddəs Vətən!
Qanlı köynəyindən keç bu vətənin

Hanı yurdun-yuvan, gorgahın sənin?
Hanı ev-eşiyin, soydaşın hanı?!
Tökülsün yoluna qoy qisas qanı.
Düşmür ocaq üstən yas qazanları
Apar muzeylərdən as qazanları.
Daş-torpaq yeyərik, vətən bir olsa,
Bu qansız namərdlər kaş əlbir olsa.
Sarımaq asanlıdır Vətən yarasın
Tarix tarixini təzədən yazsın.
Kişnəsin Turanın dəmir köhləni,
Qarabağ döyüşə səsləyir səni...
Yetər, bu sızlamaq, yetər bu ağrı
Yarılar tezliklə düşmənin bağı.
Onun iştahı çox, vətəni yoxdur.
Bizim bağrımıza sancılmış oxdur!..
Dünya nə kar, nə kor, nə də naşdır.
Qarabağ bu xalqın qan yaddaşındır!..
Yox, kafir erməni, sən anla qəti,
Bu xalqın mənliyi, ruhu, cənnəti
Yalnız Qarabağdı, atlılan deyil.
Heç zaman, heç nəyə satılan deyil!
Balıq tək ağzını ayıraraq sən
"Güzəşt, güzəşt" deyib bağırma hərdən.
Utan, bir ar eylə, tökdüyün qandan,
İndi məğrur millət, Ali komandan,
Qəzəbin dişində çeynəyib udur,
Millətin, dövlətin məramı budur:
Artıq qisas üstə köklənib Vətən!
Gec-tez oxlanacaq düşmən gözündən.
Erməni yaradı, bir əhriməndi,
O mənfur, hiyləgər, niyyəti qandı.
O mənim qanıma çox içib, doymur.

Haqqı-ədaləti anlamır, duymur.
Nə qədər türk qanı töküb o yağı.
İndi məskənidir Tər lan oylağı...
Çəksin qoy başına o qalxanını
Bu millət alacaq ondan qanını.
Mən qisas deyirəm, o güzəşt deyir,
Yağlı bir torpağı udmaq istəyir.
Mənim qaçqınımın ahı ucalır
Şuşanın üstündə tarix qocalır:
Sənə güzəşt oldu, dağıtdın sökdün.
Anamın, bacımın qanını tökdün.
Arxalı köpəksən, bu da ötüşər,
Sənin də bağırina qara qan düşər!
Tülkü arxasında çaqqal dayandı,
Mənim yurdum-yuvam qana boyandı,
Zəhərə dönmürsə çörəyin, duzun,
Əsir alınmırsa arvadın-qızın.
Sənin yekə başın kəsilməyibsə,
Yurdunda tufanlar əsilməyibsə.
Bu sənə güzəştədir, naqis erməni,
Bu dünya tanıdı igid, ər məni.
Yətər, ətəklərdən tutduğun yətər,
Sənin də yurdunda dərd, ələm bitər.
Yandırdın bu xalqı külü yox oldu
Bu dərd sinəmizdə qanlı ox oldu!
Sökdün ev-eşiyi, ocağa çatdın
Faciə yaratdın, zülm yaratdın.
Keçirdin nizəyə körpə balamı.
Uçurdun tarixi-qəs r qalamı...
Az qaldı torpağı yeyəsən qurd tək.
Yox, elə bilmə ki uzun çəkəcək,
Sənin ulamağın, bayquş siqlətin!

Sənin "idbarlığın", sənin "qeyrətin".
Çatmazdı Qarabağ adın çəkəsən
Anla, qatil yağ, eşit, anla sən.
Öpdün ayaqları sən qana-qana
Girdin müti kimi ağlar bir dona.
"Soyqırım", "soyqırım" deyib bağırırdın
"Türk məni məhv" edir - deyib çıxırdın.
Fəqət, unutma ki, yarasan özün
Allah qismətindən doymayıb gözün.
Sən məni içimdən oyub yemisən,
Hər çiçək üstünə qan çiləmişən.
Zavallı qoymusan satqın adını.
Neçə min gəlini, qızı, qadını
Məscidə doldurub, oda qaladın
Evini yandır, yurdun taladın.
Yolumda hər zaman pusqu qurmusan,
Sənə torpaq verən türkü vurmusan.
Arxadan vurmusan, önə keçmişən
Mənim millətimə kəfən biçmişən.
Hər gecə bir kəndin qəbrin qazmışan.
Türkə xain çıxıb yolu azmışan!
Küllü-Qarabağda, neçə diyarda,
Şəhri Naxçıvanda, Vedibasarda.
Göycədə, Gorusda, qoca Təbrizdə.
Gəncədə, Şirvanda, Dərələyəzdə,
Qarsda, Ərzurumda, Vanda, Qubada,
Qədim Lənkəranda, eldə-obada,
Yaşayan hər kəsi qırıb-tökmüşən,
Bu ulu millətin belin bükmüşən.
Qırıb belimizi Markariyanlar,
Neçə min ivanlar, neçə min yanlar,
Qan içən Şaumyan, qatil Mikoyan,

Bu xalqı məhv etmək qəsdinə uyan
Cani ermənilər komuna qurub,
İçib qanımızı sonra qudurub.
Harda baş bilən var güllələyiblər.
Bizi xəlbirlərdə hey ələyiblər.
Nə qədər general, alim, şair var,
Nərgində məhv edib düşmən sayıblar.
Bu xalqın mənlüyün oda yaxanlar,
Müşfükün gözünə güllə sıxanlar.
Cavidi Sibirdə buza döndərən,
Sümüyün cəmləyib bizə göndərən,
Əhməd Cavadlara, zəncir çeynədən
Salman Mümtazları vurub göynədən.
Toprudze, Sumbatlar, Qriqoryan oldu.
Bütün otuz yeddi tamam “yan” oldu.
Bütöv bir millətin ruhu qan oldu.
Saxta qərar verib, güllə sıxdılar
Millətin sonuna belə çıxdılar!
Dahi Üzeyirlər günün sayırdı
Vətən birləşmişdi, onlar ayırdı...
Millətə siyasi çələ qurdular.
Arazın üstündə tələ qurdular!
Çatdı canla, qanın ayrılıq dəmi
Dünya - qan dəryası, Vətən - bir gəmi...
Bax, bunlar silinmir milli yaddaşdan
Bax, budur "soyqırım!" Bunu yaxşı qan
Haqq mənəm, hayqırram haydı, qana-qan!!!

DAĞLARA QAR YAĞAR

Göyərmiş şairin sözü, ilahi,
Fələk saydığını düşmən sayıbdı.
Kordu bu dünyanın gözü, ilahi,
Yaram cadar-cadar suluqlayıbdı.

Əli qoynundadır cığırın, izin,
Tüstülər evlərin ahıdır, nədir?!
Orda sürünərəm mən dizin-dizin,
Hər daşım, kəsəyim bir əfsanədir!..

Sovrulur göylərə evimin külü,
Divarlar çığırır, mən necə gəlim?
Kirsə çıxan yolun beli bükülü,
Quruyub varlığım, ayağım, əlim!

Dağlara qar yağar, könlümə - dərd, qəm,
Oyulub gedirəm qum danəsi tək!
Allahım, bu dərdə dözə bilmərəm,
Mənim taleyimə təzədən əl çək!

Dağlara qar yağar, gözlərim ağlar,
Üşüyür tabutsuz evim-eşiyim.
Qoynunda bir dünya ağrımı saxlar,
Xocalı adlanan ölüm beşiyim...

Şuşada dahilər məzarı yanmış
Dünyadan baş alıb qaça bilmirəm.
Meşin qapıların dəstəyi qanmış,
Əllərim titrəyir, açə bilmirəm!

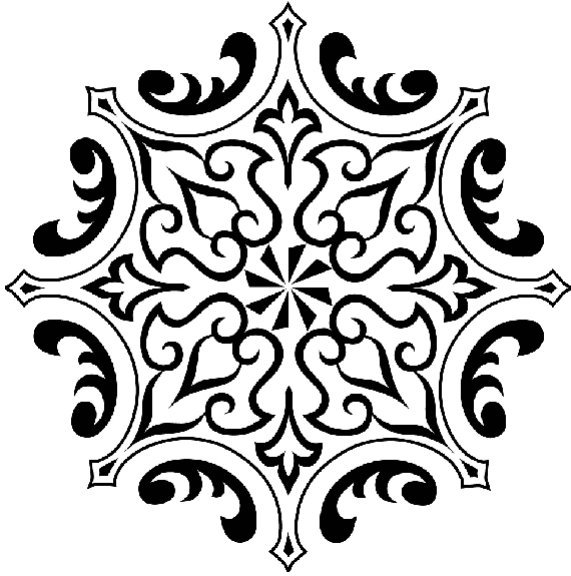

Bayquş yuvasıdır, indi elə bil,
Böyük Pənahların qəsri-sarayı.
Gurşadlar susdura biləsi deyil,
Vətənin bağrından qopan harayı...

Başımı götürüb gör qaçdı hara,
Millət taleyinə qol çəkən naşı.
Bir xalqı gözündən çəkdilər dara,
Öldü Xocalıda tarixin yaşı...

Boğanda insanı zülm, zəlalət,
Tanrının özünə əl açmamışdı.
Məzarın göylərdə tapan bu millət,
Tarixdə bu qədər alçalmamışdı!

Bakı-Şuşa-Ağcabədi
20 yanvar-30 iyun 1990-1992-ci illər

BU YARA KÖZ
BAĞLAMAZ

BU YARA KÖZ BAĞLAMAZ

(poema)

Ehey, millətimin ozan ərləri,
Dərdimi gözümdən yozan ərləri.
Ehey, millətimin mərd mərd adamları,
Kədər adamları, dərd adamları.
Sinəsi qorlanan söz adamları
Sadə adamları, düz adamları,
Ehey, ey yaralı, ey yarasızlar
Dərdimiz böyükdür, illərcə sizlər.
Yeyir köksünüzü Vətən ağrısı,
Ölən, əsir düşən, itən ağrısı.
Ehey, yurd-yuvası dağılan elim,
Kəsildik, doğrandıq biz dilim-dilim.
Gözümüz önündə əridi Vətən,
Uşaq tək ağlayıb kiridi Vətən.
Bir deyin siz Allah, indi kimik biz?
Qəm üstə köhlənən qırıq simik biz.
Görgahı dağılan, qəbri sökülən,
Başına od yağan, alov tökülən,
Süfrəsi boşalan, işığı sönən,
Yanan ev-eşiyə əliboş dönən,
Zavallı məxluq, dözmək çətindi.
Bu yara bizimdi, məmləkətindi.
Ehey, ay elimin ağbirçəkləri,
Siz nə çəkirsiniz illərdən bəri?!
Eşidin, ay anam, ay bacım, vallah
Bizə təsəllidir o qadir Allah.
Dadlı əlləriniz plov bişirmir,
Nehrə çalxamayır, qazan düşürmür,

Yumur dağ çayında gəbə - palazın.
Görməyir nə vaxtdır dağların yazın.
Laylanız donubdur, bayatınız yox!
O gümrah, o məğrur elatınız yox!
İlməniz çalınmır, gəbən toxunmur.
Dodaqlar çat atıb, nəğmə oxunmur.
Üzündən qəm yağır, qəlbin pərişan,
Olubdur, ay anam, ürəyin şan-şan.
Beşiklər üstündə ağlayan gəlin,
Başına qaralar bağlayan gəlin.
Taleyin gözündə əriyən qart ök.
Dünya belə gəlib, belə gedəcək...
Hanı o bağ-bağat, o ev, o eşik,
Orda, daxmalarda pas atıb beşik.
Evlər kösöv-kösöv qaralır orda
Niyə daş olmadıq o gözəl yurda?!
Ehey, millətimin nə cavanları,
Gördünüz tökülən haqsız qanları?!
Gördünüz daş kimi atıldı Vətən?!
Şeytan bazarında satıldı Vətən.
O ağır yaramız illərcə sızlar,
İsmətli gəlinlər, bakirə qızlar
Düşmən əlindədir, dəhşətə bir bax!
Bu namus qisasın bəs kim alacaq?!
Qarabağ dedikcə bağrım qanadı.
Bəs kim qaytaracaq Pənahabadı?!
Ay alim, ay şair, ay nəçi oğlan,
Ay bənnə, ay dülgər, pinəçi oğlan,
Ay rayon başçısı, ay zavod oğlan,
Ay bankir balası, bir az zad oğlan,
Sən bir az o tayda, bir az bu tayda,
Bir az İstanbulda, bir az Dubayda,

Eşib bığlarını nəşələnersən,
Qeyrətin korlaşıb, quru hənirsən.
Ay şöhrət ardınca sürünən kəslər,
Qızıl qumaşlara bürünən kəslər.
Çatmırmı sizlərə o şivən səsi,
Oğlu şəhid olan ağlar bir kəsi,
Çağırın, dindirin, könlünün alın.
Kəndindən qovulmuş o ayaqyalın,
Bir qoca kişinin tutun qolundan,
Gözləri tor görür, çıxır yolundan.
Əsası qırılıb, ayağı əsir,
Artıq cana doyub, gora tələsir.
Çuğlayıb nurani çöhrəsini qəm ,
Arabir yadına düşür, görürəm.
Dağların buz kimi səhər havası,
İndi bu dünyanın zəhər havası
Boğur o siqləti, əlacı nədir?
Köksünü ağrılar, acılar didir.
Gəlin, Qarabağın yaman günüdü,
Dönün bu torpağa aman günüdü.
Yurdumuz yadlaşır, dönükləşirik,
Yanmırıq, gözərib sönükləşirik.
Qaçıb dağılır, yurd yeri qalır,
Başımdan od çıxır, tüstü ucalır.
Susub Qarabağın zil şikəstəsi.
Olmuşuq hamımız torpaq xəstəsi,
Olmuşuq hamımız didərgin, köçkün.
Bu necə soyuqluq, bu necə bir gün?
Salma qəribliyə sözümü qəti,
Qarabağ adlanan gözəl cənnəti.
Viranə qoyublar, söküb töküblər.
Taun tək torpağın üstə çöküblər.

Qızıl palıdларım pul-pul doğranır,
Ev-eşik, nə varsa alışıb yanır,
Çadırdə yaşayar o qaçqın ana,
Nə olar, arabir baş çəksən ona.
Alnı qırış-qırış, rəngi sapsarı,
Oğullar doğmuşdu o məsum qarı,
Dönüb ocağında ölmək istəyir.
Ağrısın o yurdla bölmək istəyir.
Ehey, ay elmin müdrək övladı.
Alça tamı deyil Vətənin dadı.
Yaramız min il də qaysaq bağlamaz,
Özu yıxılan kəs vallah, ağlamaz.
Müti ömür sürmək bizə yaraşmır,
Durub sıtqamaqdan heç vaxt kar aşmır.
Bir damın altına sığışmadıq biz,
Bir ocaq başına yığışmadıq biz,
Qanlar axıdıldı sinəmiz üstən
Bizi parçalayıb diddilər qəsdən.
Yıxdı evimizi "haralı" sözü,
Bu çirkin, bu mindar yaralı sözü
Silə bilmədik biz lüğətimizdən,
Tamam ayrı düşdük qeyrətimizdən.
Biz ümüd gözlədik, ümüdsiz kəsdən,
Çıxmadıq mütilik adlı qəfəsədən.
Vətən dara düşdü, şir tək bağırdı
Dərəni hayladı, dağı çağırdı
Nə güllə sıxıldı o boş başlara.
Nə bir satqın adam çəkildi dara!
"Rəhbər" hey gərnəşib, telin daradı
Vətən xilasına yollar "aradı",
Xocalı boğuldu qan dəryasında
Millət qara geydi Vətən yasında...

***

O ölümü, o qanı necə yozum, mən necə?
Xocalıda bir ana yuxu gördü o gecə.
Gördü qan içindədir Xocalı başdan-başa,
Gördü dirsəklənibdir qan çilənmiş bir daşa.
Gördü uzun saçları dünya kimi qarışıb,
Gördü ağrı köksünə ilan kimi sarışıb,
Gördü yollar bağlanıb elə bil kardı aləm.
Yeyir ana köksünü kədər, qüسسə, dərd, ələm,
Gördü bir kimsənə yox, darda qalıb həyatı.
İtirib başdan-başa yurdu, eli, elatı.
... Səksəkəli oyandı
Çıxıb çöldə dayandı.
Səslədi qonşuları, "yuxu görmüşəm" - dedi.
Bir içim su istədi...
Qonşular yavaş-yavaş təsəlli verdi ona,
Təsəlliyyə, ümidə ram olmadı o, ana.
Dedi damıb qəlbimə, nəşə nigaranam mən,
İki-üç gün olar ki, boğularam qəhərdən.
Düşmən çəpər çəkibdir, kəsilib gediş-gəliş!
Olmaz belə bir həyat, olmaz vallah belə iş!
Gəlib xəstə qızının başının üstə durdu,
Gözündən yaş tökdürdü, bədəni uçunurdu...
Neynim, canım, ciyərim, bizə güllə atırlar,
Bəlkə də baş qatırlar?
Qəsdə durub yağırırlar,
Bu gün hücum etsələr, bütün şəhər dağılar,
... Toplar birdən gurladı, Xocalı silkələndi,
Torpağa od ələndi.
Nalə, fəryad səşindən gecənin bağı yandı,
Allah, bu necə qandı...

... Telefonlar inləyir.
Mərkəz sakit dinləyir.
Sonra Bakı dillənir: - "Nədir bu gecə vaxtı?"
Ay Bakı, qurban olum, millətin qanı axdı!
Qardaş, qardaş eşidin, ölən Xocalıyam mən!..
Bu millətin taleyin gəl belə düşünmə sən.
Qırıldı millət tamam, dünya boyda qəbir var,
Gəlin, köməyə gəlin, sizdə əcəb səbir var.
Xocalının həyatı lap sona çatır daha
Belə getsə bir insan çıxa bilməz sabaha,
Qırıb tökdü hamını azğın, hiyləgər yağ,
Çəkdi sinəmiz üstə düşmən minillik dağı,
... Öldü telefonçu qız, dəstək düşdü əlindən,
Bir soyuq əl yapışdı qan çilənmiş telindən!

***

Gecə zülmət bir gecə,
Qan yağacaq indicə,
Vətən, sənin bağına
Vətən, sənin ağrına
Dözmək çətin, çox çətin.
Allah, bu məmləkətin,
Üstünə ölüm yağır.
Torpağ qəbir tək ağır.
Hava zülmət qoxulu,
Millət ölüm yuxulu.
Yazıqlar sənə millət,
Bu nə zülüm, nə zillət?!
Bu nə dəhşət, bu nə qan,
Susma, ey Azərbaycan!!!
Yazdılar ölüm hökmün,

Yazdılar elə bu gün.
Başçı başsız, namussuz,
Ruhu ölü, qəlbi buz!
Mənliyi, qeyrəti yox!
Küt, aciz, cürəti - yox
Düşmən məkrli, alçaq,
Ey xalq, tarixinə bax,
Sən də ey sərsər yağdı,
Bizə çəkdin gözdağı.
Qazılacaq qəbirin.
Xocalıda əbədi.
Ora ölüm məbədi...
... Şaxta qılınc tək kəsir
Xocalı tamam əsir...
Dağıdılır büsbütün tamam şəhri qəsrimiz,
Ölənlərin sayı yox, eşidilmir səsimiz
Zülmətlərin qoynuna bir məğrur el qan qusur,
... Bakı sakitcə susur.
Səhər açır gözünü, qar üstündə qana bax,
Elə bil qar üstəki qan alışıb yanacaq!

***

Moskva şər yuvası, gəl baş aç hiyləsindən,
Ayıl, ayıl, ey Vətən, Qordi düyünüdəsən.
Xəbər çatır Bakıya - Azərbaycan beyninə,
Xocalı düşmür Allah, "rəhbərin" heç eyninə,
Yazır saxta qəzetlər: vurtut iki ölən var,
Xalqı tamam çaşdırır saxta, soyuq yalanlar.
Öz matəmi üstündən sükutla keçir millət,
Qıcıyıb dişlərini qanını içir millət.
Buxovlanır yerində bir xalqın əl-ayağı,

Aldadılır Bakıda millət uşaqşayağı.
Bəlkə yuxu görürük, bəlkə sönübdür həyat?
Millət əli qoynunda baxır Bakıya mat-mat!
Bakıdan yoxdur soraq,
Bu dərdi varaq-varaq,
Sinəmizə yazırlar,
Bizə qəbir qazırlar-
Qarabağ boyda qəbir.
Milləti didir səbir
Milləti yeyir təlaş,
Tamam qalmışığı çəş-baş.
"Rəhbər" telin darayır,
Başqa yollar "arayır",
O möhkəmcə yapışıb yumşaq kreslosundan,
Xalq eləyir əl-aman.
Bax, beləcə bir xalqın köksünə dağ basılır,
O, naxələf "başbilən", səbət kimi asılır
Moskvanın şəlindən.
Xalq qurtara bilməyir bu hiylə, şər felindən.

***

Vətən, sənin tarixin az-çox mənə tanışdı,
Ürəyim gecə-gündüz tarixinlə danışdı.
Nə keşməkeşli ömrün, nə qanlı tarixin var,
Zaman - zaman kükrəyib başındakı qovğalar.
Adın qanla yazılıb tarixin yaddaşına
Minbir oyun açılıb əsrlərlə başına.
Torpağın qıyma-qıyma parçalanıb, satılıb,
Çörəyinə, duzuna hər an zəhər qatılıb.
Vətən, vətən olunca nələr çəkmisən, nələr?
Hər ağrına, acına şahiddir qərinələr.

Bərkimisən daş kimi, ələnmisən un kimi
Doğranıb tikə-tikə didilmisən yun kimi.
Hər daşın dibində bir fateyin qəbri var,
Can vətən, ürəyində bir dünyanın səbri var.
Vətən, yumaq çətindir Xocalı adlı qanı,
Bu millətin içdiyi Vətən andı bəs hanı?!
Xocalıda millətin namusu tapdalandı
Bəlkə uca Cavanşir, igid Babək yalandı?
Ölüm yuxusundadır, məğrur ərənlərimiz
Bəli, bir millət kimi öldük Xocalıda biz!
Sabir adlı babamız qurban olum adına
Çox qızındıq şerinin alovuna, oduna.
Yazdın sən göz yaşınla soyuyan qanımızdan.
Canımızda qeyrətsiz uyuyan qanımızdan.
"Daş qəlbli insanları neylərdin, ilahi?
Bizdə bu soyuq qanları neylərdin, ilahi?"
İlahidə günah yox, günah səndə, məndədir,
Günah namərd başçını böyüdən vətəndədir.
Bakıdan tez-tez gəldi, gəldi dürəng gədələr,
Gəldi bədrəng gədələr.
Cürətləri, çatmadı, gecələr Əsgəranı,
Buz kimi soyuq imiş onların murdar qanı.
Ağdama çatan kimi gəldilər özlərinə,
Quzu kabablarından təpdilər gözlərinə.
Boylanırlar Şuşaya, Xocalıya, Laçına,
Namələr göndərdilər Cəbrayıla, Xaçına.
Füzuli unuduldu, yaddan çıxdı Zəngilan,
Bu millətin belini yumaq tək bükən oğlan
Hara qaçdın, sən hara?
İnan, çəkiləcəksən ayaqlarından dara.
Düşmənin qoltuğuna sığınmaq bir ölümdü,
Ömür sənə haramdı, həyat sənə zülümdü.

... O, riyakar, o satqın, kabinet tülküləri,
Qarabağa mərkəzdən o gəl, get tülküləri.
Milyon illik torpağı bircə anda satdılar,
Dördbaşı sözləriylə başımızı qatdılar.
Səngər, səngər ölmədik Laçında, Kəlbəcərdə.
Kaş bir yolluq öləydik, düşməyəydik bu dərdə,
Sarıla bilmədik biz, o yolların boynuna
Qısıla bilmədik biz o dağların qoynuna.
Ay mənim Qarabağım!
Ay mənim sinə dağım.
Hanı, hanı Ağdamlı anamızın süfrəsi?
Şuşada dəfn olundu bir millətin haqq səsi.
Göycədə göy kişnədi, Vedidə yer ağladı,
Zəngəzurda, Mehridə millət qara bağladı.
Sazın, sözün məkkəsi Ələsgər yurdu hanı?
Leysanlar yuya bilməz, yuya bilməz bu qanı.
O ağlayan qəbirə dayan, diqqət ilə bax,
Gözündən od çıxacaq!
Türbəsi tapdalanan o Natəvan anandı.
Beləmi olar qardaş, el-oba, Vətən andı?..
Şuşada Vaqif baban misra-misra közərdi,
Allahlar yaza bilməz yazılmayan bu dərdi.
Bülbülün ağlar səsi, bağırqandan asıldı.
Qaryağdının köksünə əbədi dağ basıldı.
Qalx ayağa, Üzeyir! Ey dahi, məğrur babam,
Bir döyüş cəngisi çal, dardadır elim-obam.
Bulud - bulud ağlayır orda Kirsin zirvəsi,
Perik düşüb dağlarda “Qarabağ şikəstəsi!”
O zirvənin yolları harda itib görəsən,
Satqın oğlun qəfəsin qara daşdan hörəsən!
Əsir ana-bacımız tanrıdan köçmək umur,
Qəzəbini çeynəyib, dərdinin üstə cumur.

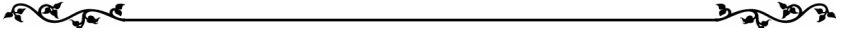
Topxanada düz qırx gün ayaq üstə duran xalq,
Dişiyələ, dırnağıyla qayalar uçuran xalq.
Xocalı qan qusanda niyə dayandı, durdu?
Gözümüz baxa-baxa fəlakət sardı yurdu,
Eşit, tarixçi oğlan, eşit, qeyrətli millət.
Çökdü bu torpağ üstə Qarabağ boyda zillət.
Xocalı faciəsi qeyrətimnə ləkədir,
Xocalı könlümüzdə əbədi səksəkədir.
... Mənim Xocalı yaram, mənim Şuşam göz dağım,
Mənim Kəlbəcər dərdim, mənim Ağdam dustağım,
Mənim Göyçə mahalım, a mənim Göyçəgölüm,
Düşməyə olsun ölüm!
Quruca yurd yerimiz dünyalara dəyərdi,
O, yerlərin ağrısı içimizdə göyərdi.

***

Bu Qarabağ yoludu...
Bu yol qanla doludu...
Ölüb bu dərdli yollar üstündə otu bitməz,
Qanımız bu yolların bağından getməz, itməz.
Bu Qarabağ yoludu...
Bu yol çox-çox uludu...
Bu yol üstə az qalır birdən od tutam, yanam,
Öldü bu yollar üstə Xocalı adlı anam.
Bu Qarabağ yoludu...
Sınımış əsgər qoludu...
Sızlayır zaman-zaman köz-köz olmuş yarası,
Dərdimə baş daşdır yanmış divar parası.
Bu yolun son yerində əsir qalan evim var,
Divarından qan damar!..
Orda bir ev qaralır, suvağı dərd, daşı qəm,

Yollarda ölüm durub, evim, gələ bilmirəm!
Cığırları ot basıb, yollar yorğun, yuxulu,
Çiçəklər qan qoxulu.
Yox, bu yollar mənimdir, gəlişimə az qalıb!
Ömrümüz zaman-zaman yollar üstə qocalıb.
O yol mənim yolumdu, o yoldan keçəsiyəm!
O bulaqlar mənimdi, suyundan içəsiyəm,
O zirvələr mənimdi, bulud qonar qaşına,
Canım qurban o yurdun torpağına, daşına.
Çəkil mənim yolumdan, çəkil şərəfsiz yağ,ı,
Ola bilməz o torpaq bizim üçün göz dağı!
O tökülən qanları leysanlar yuya bilməz!
O torpağın tamamı əcdadın duya bilməz!
Tarixi səngərimdi orda hər daş, hər qaya,
Mən türk oğlu, türk kimi gəlmişəm bu dünyaya!
Orda tarix yaradıb, xan oğlu xan babamız
Azərbaycan babamız!!!
Qılıncım pas atmayıb, döyüşməyə hazırım,
Bu şerimlə düşməyə ölüm hökmü yazıram!!!

*Ağcabədi - Şuşa
1992-ci il*

İTTİHAM

İTTİHAM

(poema)

*Bu kiçik əsəri Milli Bayrağımızı
Şuşada kim ucaldacaqsə ona həsr edirəm.*

Ağrına qurban olum, ey ölməz, itməz Vətən!
Qan toxumu sinəndə cücərib, bitməz Vətən!
Ürəyimin qanını vərəqlər üstə sıxdım,
Bu dünyanın dərдинin damının üstə çıxdım!
Asıldı kipriyimdən taleyimin qəm yükü,
Dərd yükü, aləm yükü!
Boylandım o keçdiyim ötən yollar boyunca
Çəkdim dərdli sinəmə qəm havasını doyunca!..
Vərəqlədim tarixi dönə-dönə bir də mən,
Allah, necə qovuşdum bu çəkilməz dərdə mən?!
... Sualların odundan geyindim məhşər donu
Cavabsız sualların nə əvvəli, nə sonu?!
Mən nəçiyəm, mən kiməm,
Mən odlu bir qılıncam, mən qırılmış bir siməm,
Mən qalxanam, mən oxam!
Mən həm varam, həm yoxam!..
Bəli, indi mən yoxam, Qarabağsız, Göyçəsiz,
Qeyrəti korşalanlar, Zəngəzursuz siz nəsiz?!
Tarix əfi ilan tək dolaşib boyumuza,
Zülmün qanlı gözündən od yağır qoynumuza.
Öz kökünə, soyuna qənim kəsilən kəslər,
Çadır - çadır qəbirlər sizi qeyrətə səslər.
Bəli, indi mən yoxam, Xocalıda qəbirəm,
Dünyanın sinəsində Murov boyda səbirəm!
Mən kor olmuş bir evəm, mən yanmış baş daşıyam,

Mən Vaqifin qəbrinin kül olmuş yaddaşıyam!
Kirsdə mən buz heykələm, Kəlbəcərdə mən yoxam,
Əsir qız - gəlinlərin əlində qalıb yaxam.
Laçında bir dərəyə atılmış bir sal daşam,
Yurd - yuvasız anamın gözlərində qan yaşam.
Ağdamda külə dönüş bircə ovuc torpağam,
Zəngilan meşəsində ölüm rəngli yarpağam!..
Bəli, mən hələ yoxam, orda Cıdır düzündə,
Keybir kimi suların ərimişəm gözündə.
O yerdə ki, cığırılar otlardan geyib kəfən,
O yerdə ki, yolların saçı ağarıb dən - dən.
O yerdə ki, qırılıb xalqın şahpər qanadı,
O yerdə ki, millətin ovxarlanmır inadı,
Demək orda yoxam mən, mənim deyil o diyar,
Ürəyimin başında bir ağır heykəli var.
O yerdə ki, sel - sular dərələrdə boğular,
O yerdə ki, göz yaşım, bulud - bulud doğular,
O yerdə ki, hər qala bir məhbəsə dönübdür,
O yerdə ki, evlərin gur işığı sönübdür,
O yerdə ki, deyilmir nə bayatı, nə ağı,
O yerdə ki, çəkilib ömrümüzə göz dağı,
O yerdə ki, ah qopa, baş kəsilə, can çıxar,
O yerdə ki, torpağı ovxalasan qan çıxar,
O yerdə ki, gəlinlər bağlanıblar saç - saça,
O yerdə ki, milləti qoymadılar göz açar,
Demək, orda yoxam mən, atılmışam harasa,
Ömrüm bir qara daş tək bir hörgüyə yarasar.
Püskürməzdi sinəmdən nə bir fəryad, nə bir ün
O yerdə ki, Üzeyrin, Natəvanın, Bülbülün,
Heykəli güllələdir.
O yerdə ki, torpağa göylərdən, od ələdir,
O yerdə ki, millətin ruhuna dağ basılır,

O yerdə ki, qız - gəlin qayalardan asılır,
Demək, orda yoxam mən, qeyrətsiz bir oğulam,
O torpağın gözündə qıfıllanmış nağılam !!!
O yerdə ki, həyat yox, toy mağarı qurulmur,
O yerdə ki, haçandır sular axır durulmur,
O yerdə ki, qartallar qıy vurub göydə süzmür,
O yerdə ki, gözəllər "Xarı Bülbül" dən üzür,
O yerdə ki, evlərin kösövdən baş daşı var,
Açılmayan qarının qəmli bir yaddaşı var,
Demək, orda yoxam mən, demək ölmüşəm orda,
Allah, necə yatacam qanlı kəfənlə gorda?!

***

Fırçası rənglərin qanından lələlənmiş,
Hər tablosu üstünə rənglərdən qan ələnmiş
Səttar Bəhlulzadəni qəbirindən oyadın
Çəkmədiyi güllərin ruhuna boyadın,
Əsər - əlamət yoxdur, deyin, o gülüstandan
Qəbri üstə çökübdür çəkmədiyi qızıl dan.
... Yaramın ağrısından tutub göyə çıxıram,
Qəzəbdən dişlərimi bir - birinə sıxıram!
Gör bizə neylədilər?!
Canımızı aldılar, ruhumuzu çeynədilər!!!
Gözümüzün içində böyüdü düşmənimiz,
Üzümüzə gülənə - dostumuzdur, dedik biz!
Onlar ac zəli kimi qanımızı sordular,
Bu milləti at kimi çapıb, çapıb yordular.
O, riyakar, o xəbis, bax o namərd "kişilər",
Oldu yazıq millətə əbədi dərd, "kişilər",
O məkrli, o ancaq, bax o kirli "kişilər",
O kütbeyin, o satqın, o sehrli kişilər!

Qeyrətli olsaydılar göydən cəsəd yağardı?!
Bu milləti, bu xalqı belə qəhər boğardı?!
O şalvarlı "arvadlar", o qeyrətsiz "kişilər",
O minnətli "kişilər", o minnətsiz "kişilər",
Bizi tora saldılar eynən balıq sayağı,
Üzöldü yerdən tamam, xalqın əli, ayağı.
Pərdənin arxasında siyasət toru hazır,
Qanlı əllər millətin orda "taleyin yazır".
Sadələhlük dərslərini öyrətdilər millətə,
Ah, zavallı millətim, nədən düşdün zillətə?!

***

Tərəziyə qoyulan qızıl taleyimizdən,
Ey namərd, satqın gədə nə qazandın, görəsən?!
Zaman məhək daşdır, hər kəsi yoxlayacaq,
Kökün qırıq diş kimi çürüyüb, laxlayacaq!
Millətin qanı üstə şah sarayı ucalmaz
Xalis oğul vətəndən qisas almaz, bac almaz!
Bu millətin kələfi satqınlıqla dolaşdı,
Düşmən Qarabağında ac qurd kimi ulaşdı.
Vəzifəyə, şöhrətə torpağı satmaq olar?!
Bir millətin başını bu sayaq qatmaq olar?!
Mənəm - mənəm dedilər, o mənliksiz gədələr,
Boşaltdı Zəngilanı vahimələr, hədələr!
Ay bu xalqa, torpağa qənim olan yağılar,
Bir ocaq söndürənin şah sarayı dağılar!
Siz kişi olsaydınız, qaçqın - köçkün olardı?!
Millət çadır qəbirli, millət düşgün olardı?
Anam əsir düşərdi, bacım əsir düşərdi?
Şuşa kimi məbədim, tacım əsir düşərdi?!
Siz kişi olsaydınız, Qarabağ yas tutardı?!

Bu xalqın, bu millətin qeyrəti pas tutardı?!
Siz kişi olsaydınız, Göyçə birdən gedərdi,
Öldürməzmi bizləri Zəngəzur, Vədi dərdi?!
Siz düşmənin önündə toyuq kimi yasdınız,
Bizi didərgin edib, yaramızdan asdınız!..
Yedi milləti hiylə,
Xəyanətin əliylə,
Uçuruldu bu xalqın Kəlbəcər tək qalası,
Özün atdı qayadan qucağında balası.
Kəlbəcərli bir ana,
Kömək etmədik ona!..
Onun ruhu önündə diz çökürük hər an biz,
O kişi qeyrətlimiz, o erkək tinətlimiz!
Özünü qayadan atdı,
Coşğun sulara batdı...
Namusu xatirinə, isməti xatirinə,
Boyandı soyuq sular, boyandı qan ətrinə!
... O qayanı, o daşı, o dərəni, o dağı,
Söküb, tökə bilərdi mərd oğulun dırnağı,
Yolları bağlayardı, gədikləri boğardı,
Buludları kürk edib, gurşadları sağardı.
Kürəyindən vuruldu ölməz igidlərimiz,
Satqınlıq əzabından qurtara bilmədik biz!
Fələklər diz çökərdi Zəngilanlı oğula,
O qoymazdı anası xan Arazda boğula.
O mərdin, o qeyrətin yolunu bağladılar,
Gözünü kor etdilər, qolunu bağladılar.
Vahimələr milləti içindən yedi, oydu,
“Başçılar” baş alladı, bu xalqı başsız qoydu...

Sinəmdən daş kimi asılıb ağrı,
 Göyçədən yarıldı vətənin bağı...
 Öldü Ələsgərim, qırıldı sazım,
 Sarsıldı söz dünyam, söndü avazım.
 Gör tarix nə deyir, mən nə deyirəm,
 Yatmış duyğuları silkələyirəm.
 Ey millət, ey soydaş, ey xalqım deyən,
 Ulu keçmişiyə özünü öyən,
 Sonra Kəlbəcəri, Laçını satan,
 Sonra Cəbrayılın daşını atan,
 Sonra Füzulinin çərxin çevirən,
 Sonra a mürvətsiz, a qeyrətsiz sən,
 Anandan soruş ki, sən kimsən, nəsen!
 Yaramaz, binamus, şərəfsiz, alçaq,
 Rus gözlüyünü gözlərinə tax,
 Boylan Qarabağa, gör nə görürsən,
 Hələ də bu xalqa sən tor hörürsən.
 Yanmış kösövləri bəbəyinə sox,
 Bu torpaq üstündə sənə qəbir yox!
 Sənə haram olsun yediyin çörək
 Cavab ver görək?!
 Üç əl bir boğazdan yapışıb boğur,
 Bu qədim torpağdan fəlakət doğur.
 Rusiya arxadan, erməni öndən,
 Ey satqın, bişərəf, daxildən də - sən.
 Birləşib kökümə balta çalırsan,
 Xalqı alçaldırsan və alçalırsan.
 Əlinlə fəlakət sardı torpağı
 O bülbül nəfəsi, o gül yarpağı.
 O zərif ağ çiçək, o qızıl lələ

O soyuq saf bulaq, o gur şəlalə.
O körpə ağ cığır, o yaşıl çəmən,
O incə gül kolu, o tər yasəmən.
O daşlı, kəsəkli, çənli yal beli.
Yağışla islanmış sərin dağ yeli,
O aylı, ulduzlu lacivərd göylər,
Ora qayıtmasaq bizə nə söylər?!
... Mən də bir əsgər tək ölmədim orda,
Qoyduq gözgörəti milləti darda.
Nə fəryad, nə nalə, nə ah, nə fəqan,
Nə əsir qız - gəlin, nə günahsız qan,
Nə ana harayı, nə qanlı beşik,
Nə uçan saraylar, yanan ev - eşik.
Nə qardaş ölümü, bacı naləsi,
Nə ölən müdriklər, nə körpə səsi,
Donmuş vicdanlara etmədi əsər
Qırıldı, məhv oldu millət sərəsər!
Bu ayrı bir savaşıdı.
Düşmən həddini aşdı,
Harda türkün izi var, o izi topa tutdu,
O çəməni, o dağı, o düzü topa tutdu,
O sizi topa tutdu, o bizi topa tutdu!

***

Qarabağ! Ey ölməz sənət beşiyim,
Gorgahım, məbədim, evim - eşiyim,
Qılınclar qan qusdu dərələrində
Dərdlərin ağırdır, yaran - dərində.
Üstündən min illər qara yel əsdi,
Övladın fatehlər başını kəsdi.
Tarix buza döndü qayalarında

Qoynunda dahilər doğulan anda.
Nə qədər ucalıb, məğrurlaşardın,
Sel kimi kükrəyib, aşıb - daşardın.
Vaqif yanıb - söndü sinənin üstə
Bağrından qaynadı "Segah", "Şikəstə"!
"Dünya qan üstündə bir Xanimandı" -
Deyən böyük şahın imanı, andı
Sinəndə məhv olub, qanla qarışdı.
Sənin kimliyilə dünya barışdı.
Qarabağ! Millətin səs muzeyisən,
Tarı, kamançası, udu, neyisən.
Qarabağ! Qaryağdı, Bülbül, Natəvan
Yoxsan, Qarabağsız, ey Azərbaycan!
Bayquşlar ulayır bürclərin üstə,
Xarı - bülbüllərin düşübdür xəstə.
Nə orda kişnəyir qızılnal atlar,
Nə ayaq altında xaladır otlar.
Nə Məmməd Cavanşir gözə dəyirdi,
Nə düşmən qəddini büküb, əyirdi...
Orda dünya bizə qəbir tək dardı,
Orda nə İbrahim, nə Pənah vardı...
Nə xan zilə çıxır Cıdır düzündə,
Nə Şuşa yaşayır bu yer üzündə.
Nə Gəncə qarısı bizə baxırdı,
Nə İsa bulağı şır - şır axırdı.
Elə bil donmuşdu yolların qanı,
Yarıb keçmək olmur sisi, dumanı.
Cığırılar uşaq tək kəsib ağlayır,
Çiçəklər başına qara bağlayır.
Daşlar çilik - çilik olub tökülür,
Yelli gəldiklərin beli bükülür.
Susubdur Üzeyir üverturası...

Bu gözəl diyarın matəmi, yası...
Bağrımı ox kimi dəlib ötüşür,
Ağrı sinəm üstən gəlib ötüşür.
Orda - ağ qayadan zülmət asılıb,
Torpağın köksünə min dağ basılıb.
Nə çiçək açılıb, nə gül qoxuyur,
Nə Zülfü dillənir, Seyid oxuyur.
Nə Fikrət, Niyazi, Cövdət görünür,
Nə Rəşid mahnıdan oda bürünür.
Nə Bülbül səmindən güllər uyuyur,
Nə qızlar əllərin şəh ilə yuyur...
Nə soraq verilir Yusif Vəzirdən
Nə tapa bilirəm Süleymanı mən.
Saranın "Şahnaz"ı yüksəlmir zilə,
Vasif pianosun gətirmir dilə.
Poladın səmindən titrəmir güllər,
Orda məhbəsdədir sevən könüllər.
Nə Yaqub oxuyur qəmli şikəstə,
Nə Arif sızlayır bayatı üstə.
Nə Qədir dərdini qəlyan tək çəkir,
Nə kəklik sürüsü daşlarda səkir.
Nə Valehin sazı göynəkdən çıxır,
Nə Qəndab "segah"ı bağrına sıxır.
"Azad bir quşdum,
Yuvamdan uçdum"
Deyən Səxavətin qəbri talandı,
Şahmalı Kürdoğlu od tutub, yandı.
Ölən ocaqların közü qaraldı,
Göydə buludların bağı daraldı.
Şuşa, daş kəmərli, gözəl şəhərim,
Daş üstə doğulan qızıl səhərim.
Boğdu ruhumuzu acı bir qəhər,

Açdım qollarımı yenə bu səhər...
Bülbüllər ötüşdü, çikkə çəkərək,
Ağrıdan qayalar sındı şüşə tək.
Gördüm nala çəkir bir əsir oğlan,
Yurdum viran qalan, evi dağılan,
Sızlayır tarixin qəbrinin üstə
Bir səs hey ağlayır, sakit, ahəstə...
Qaryağdı! Qaryağdı! çağırır dağlar,
Vətən, övladında nə möcüzə var...
Səs döyür qayanı, qaya dillənir,
Buludlar dərənin qoynuna sinir.
Kirsin zirvəsindən süzür şələlə
Aləmi məst edib qərənfil, lalə...
Bu yerdən sükutla adlaya bilsən,
Sən insan deyilsən, demək heç nəsən..
O yer cənnət idi, əzəl binadan,
O yerdə bir uşaq doğulan zaman,
Qayalar kükrəyib məğrurlaşardı
Sellər haray salıb, aşıb - daşardı...
Yağış çiləyərdi, çiçək gülərdi...
Elə bil göylərdən gül tökülərdi...
Gəlinlər su üstə güzgülənərdi.
Nazlı gözəllərin nə idi dərdi?!
Çayda qız - gəlinlər gəbə yuyardı,
Yar - yara su üstə gizli uyardı.
Durna qatarıydı səhəngli qızlar,
O xoş günlər üçün ürəyim sızlar.
Gözəllər örtərdi güldən kələğay,
Qızların gözündə gizlənərdi ay!
Toy - büsat qurular, el şənlənərdi,
Elə yurdu olan elin nə dərdi?!
Təbiət güllərdən xalı toxuyar,

Küləklər şikəstə üstə oxuyar.
"Qu" desən meşədə tutular qulaq,
Hər daşın dibindən qaynar bir bulaq.
Hər cığır şairin misrası kimi
Yollar- yoxuşların gərilməmiş simi.
Uzanıb gedərdi, yaldan aşardı
Gözəl bir dünyayla qucaqlaşardı.
Səcdə edilərdi orda hər daşa
Dərələr dünyayla verib baş - başa,
Sakit uyuyardı, ömür keçərdi
Çoban qıyxırdı, oba köçərdi
Quzu mələyərdi, ney çalınardı,
Yayda yaylaqlarda yurd salınardı.
Sel tutmaz yurdlara oba düşərdi,
Erkək kəsilərdi, kabab bişərdi...
Ocaq çatılardı, şiş düzülərdi
İgidin bığından yağ süzülərdi.
Nəmi təhnə - təhnə südlə dolardı,
Tuluq çalxalanardı, yağ dağ olardı.
Nənəm çeşidlərdi pendirin, yağın
Bıçaq kəsməz idi qoyun qaymağın.
Balla qarışdırıb yeyərdik buzu
Ordubad əriyi, Naxçıvan duzu,
Nərələrə yüklənib hey daşınardı.
Zamanın, dünyanın mənası vardı.
Çatardı ellərdən - elə hayımız
Ağız ləzzətimiz, şirin payımız.
Beləcə gələrdi, xoş günlər vardı,
İndi bütün dünya başıma dardı.
Sükut dəlisidir indi o aləm,
Torpağın sinəsin oyur kədər, qəm
Hanı o cah - cəlal, hanı o çağlar

Gözümdə Qarabağ sırsıra bağlar.
Yuxu tək görünür o güllər mənə
Qənim kəsilməşəm ey ömrüm sənə.
Suallar beynimi çeynəyir, didir
Yoxsa, yazdıqlarım bir əfsanədir?!

***

... Dikib o dağlara yenə gözümü
İttiham edirəm özüm - özümü,
İttiham edirəm soydaşım səni,
İttiham qanına bələtdir məni.
İttiham edirəm sizi, ərənlər
Öldürər bu yara bizi, ərənlər,
Çoxdur bu millətin ağrısın duyan,
Bu torpaq altında şəhid yuyan.
Oğullar bizləri ittiham edir,
Bu soyuqqanlılıq millətdə nədir?!
Ağbirçək anamız, zərif bacımız,
Gül kimi qızımız - ismət tacımız,
İncəbel gəlinlər, su sonası tək
Əsirdir, əsirdir! Bu ağrını çək!
O qızın baxışı, bir qan dənizi,
O baxış ittiham eyləyir bizi
O baxışın odu bizi yandırar
O nifrət sizləri necə qandırar?!
O gəlin intiqam, intiqam - deyir.
O ana ahıyla yer silkələyir.
O qızın qardaşı bəs harda yatıb?
Qoca atamızın qolların çatıb.
Sürüyür belədən - beləyə düşmən
Salıb bu milləti tələyə düşmən!

Vətəni, torpağı, yurdu satılan,
Halal çörəyinə zəhər qatılan,
Mənliyi, şöhrəti itən şairin,
Köksündə yaralar bitən şairin,
Gərək kipriyindən asılsın gecə.
Bu vətən, bu millət satıldı necə?!
O bağlı qapılar açılacaqmı?!
Yaramın dərmanı tapılacaqmı?!
Ayrıla bilmirəm qəm dünyasından,
Xocalı yasından, Şuşa yasından.
Hanı bu millətin Qarabağ tacı,
Haçan qurulacaq o dar ağacı?
Haçan asılacaq düşmən gözündən
Fikirdən saçımız ağarıb dən - dən.
Bu çətin suallar ömrümə yükdü,
Dözmək çox çətindi, ağrı böyükdü!..

***

Yollarda bitən zəmin, vağanyıb, biçilmir,
Bu vətənin ağrısı zəhər olub, içilmir!..
Dünyanın kor edəcək kar ocağın tüstüsü
Dünyanı kar edəcək könlümün iniltisi.
Ay mənim atam - babam, ay mənim əsrdaşım.
Qoymadılar torpağı qoruyasan, qardaşım.
Sən ki, atan deyildin o odu, o ocağı,
Səni köçkün etdilər ömrünün qürub çağı!
Ayaqların bilirdi o cığırın yaşını,
Bircə - bircə hörmüşdün o qayanın daşını.
O evi niyə tikdin, o yolu niyə çəkdin,
O daşı niyə yığdın, o yeri niyə əkdin?!
O ocağı kim üçün elə qaladın, söndü.

O ocağa su tökdün bir anda külə döndü.
Sən çəkdiyın o arxın suyu qurudu birdən
İndi həmin gorgaha gedib, gəlirsənmi sən?!
Bu sükutun yox deyir, mənım didərgin soyum,
Didərginlik köksünü didəcək oyum - oyum!
Kişiliyin taleyi qeyrət üstə yazılar
Taledən yarıyanın qəbri yurdda qazılar.
Qəbiri nurla dolsun o yenilməz Cavadın,
Məğrurluq zirvəsinə yazdı kişilik adın.
Vüqarı əyilmədi o ölməzlik qazandı,
Düşməne nifrətindən çırtdaq - çırtdaq o yandı.
Məğrur millət qılıncdan keçirildi büstbütün,
Gəncədə su yerinə qan içdilər neçə gün!
Dərs oldu Cavad xanın ölümü bu millətə
Dərs olmadı torpağın bölümü bu millətə!
İbrahim birin dedi, Kəlbəli üçün dedi..
Fətəli beşin dedi, erməni köçün, - dedi.
Çələbi mənəm - mənəm, Mustafa qan - qan dedi!
Şəhidlərin məzarı, oyyy ... Azərbaycan dedi!
Gəl qəbrinə baş əyək Hüseynqulu xanın,
Sisyanovu gəbərdib, aldı Cavadın qanını!
Əsr - əsr, zaman - zaman,
İrəvan qalasında bayrağı dalğalanan.
İgid Məhəmməd Həsən, ruhuna od yağırımı?!
Ucaltdığın bayrağın indi dalğalanırımı?!
Səni əyə bilmədi, nə şah, nə quduz ordu,
Sən xan oğlu xan kimi qoruyurdun o yurdu.
Şöhrətin, məhəbətın sal daşlara yazıldı
Ayaqların altında düşmən qəbri qazıldı.
Mənım igid xan babam!
Dur, tökülür qan babam!
Mən yanırım, yan babam!

El gədikdən aşanda,
Tufanla çuğlaşanda.
El elindən keçəndə
Dərd yeyib, qəm içəndə
Qopanda ah, nalə, ün
Sızladımı sümüyün?!
İrəvanda el qalmadı,
Şairində hal qalmadı,
O el nə eldi, hara tökdürmüsən?
Bu millətin qəddini belə бүkdürmüsən?!
İrəvanda şal qalmadı,
Şairində hal qalmadı,
O şal nə şaldı, yarama bağladın,
O dağ nə dağdı, sinəmi dağladın.
İrəvanda xal qalmadı,
Şairində hal qalmadı,
O xal nə xaldı, ora düzdürmüsən,
Bağrımın üstə yara düzdürmüsən.
O daş nə daşdı, qala düzdürmüsən,
Torpağın üstə bəla düzdürmüsən...
Düşdük çox haldan-hala,
Tikdiyim məğrur qala
Düşməyə səngər oldu,
Bu ləngər oldu?!

***

Ey mənim millətim, ey ulu bəşər,
Bağrımın başında dünya yerləşər.
Ey yazıq millətim, ey bədbəxt soydaş,
Düşüb başımıza tarixi bir daş.
Susdu birdən - birə hayqıran səslər,

Oğul dediyimiz qeyrətsiz kəslər.
Bizə qanımızdan kəfən toxudu
Nəşimsiz üstündə quran oxudu.
Qarabağdan Bakıyacan,
Qəbirləşdi Azərbaycan!
Ey mənim millətim, qaldır başını,
Çəkək imtahana qan yaddaşını
Biz yenə gecikdik qeyrət dərsinə
Tarixin təkəri dönür tərsinə.
Mənası qeyrətdən, sözdən yoğrulan
Mayası alovdan, közdən yoğrulan
Ah, nədən Qalamız diz çökdü, heyhat!
Dərdimiz üstünə dərd çökdü qat - qat!

***

Dünya sükut daşıdır, Şuşanın barısında
Mən yox oldum o yolda ömrümün yarısında.
Şuşa qar üstündəki qan kimi laxtalandı
Orda məğrur millətin məsləki laxtalandı.
Onlar mənə deyir ki, var olmağın yeridir.
Zaman qeyrətsizlərin yetim kimi kiridir.
Onlar mənə deyir ki, köhlənini yəhərlə,
Çıx zülmətin qoynunda, ya qovuş al səhərlə.
Ya özünün özün bil, ya yoxluğunda dayan,
Ya çıxış döyüş cənginə, ya al qanına boyan,
Ya bir yolluq var ol sən, ya bir yolluq yoxa dön,
Ya bir yolluq od kimi yandır bizi, ya da sön!
Onlar mənə deyir ki, qeyrət andı içilsin,
Kədərin gözlərində zərrə - zərrə kiçilsin.
Yara birdir, kədər - bir, ölüm - birdir, - olum bir,
Xəyanət bir qurd kimi bizi çeynəyir, didir.

Vətən düşübdür qana,
Hərə çəkir bir yana.
Bunlar mənə deyir ki, torpaq əsir olanda
Silah uyumaz qında.
Sən də ey əsgər oğlan, qaldır, qaldır başını,
Qarışdır od - alovla milli qan yaddaşını.
Gör sən kimsən, nəçisən, səni kim buxovlayıb
Bu millətin yarası Murov üstə hovlayıb.
Sən də general oğlan, daşı tök ətəyindən,
Şərimizin adından sənə əmr edirəm mən!
Eşit didərgin düşən millətin naləsini
Öz qanıyla bərpa et, Vaqifin türbəsini.
Natəvanın qəbrinin izi - tozu bilinmir!
Namus, qeyrət ləkəsi ömür boyu silinmir.
Qəzəbinin odunun düşmən üstə cala sən!
Yağı düşmən köksünü dağdıb, parçala sən!
Qisas qımında qalmaz, çıxarma sən yadından,
Şairlərin adından
Sənə əmr edirəm mən, yar düşmənin bağrını,
Çək millətin canından bu dəhşətli ağrını.
İndi məqam yetişib, qisas günü yaxındır,
Xocalı qan ahındır,
Şuşa məbədğahındır.
Zaman bizi səsləyir bütöv bir can olmağa!
Azərbaycan olmağa!

20 mart - 15 aprel 1997.

VƏTƏN

VƏTƏN

(*poema*)

Vətən - arzum, istəyim.
Vətən - çörəyim, duzum.
Vətən - ayım, ulduzum.
Vətən -varlığım, canım,
Vətən - təmiz vicdanım.
Vətən - həyat səsimsən,
Yaşamaq həvəsimsən.
Vətən körpə balanam,
Gəl qol salım boynuna.
Atam, anam da getdi
Torpağının qoynuna.
Sevdiyim məğrur Vətən,
Ömür-günü nur Vətən!
Səndən mən necə doyum.
Daşını, torpağını
Öpüb göz üstə qoyum.
Dağlarına çıxıram,
Dağların nə ucadır,
Dağların nə qocadır,
Güllərin al-qırmızı,
Güllərin yaşıl, sarı.
Harda olar Vətənim,
Yurdunun ilk baharı?!
Göygölünə baxıram.
Suda gözəlliyə bax.
Göygölün sinəsinə
Düşürəm yarpaq-yarpaq
Məhsətinin gözündən

Düşübdür bəlkə Göygöl?
Könlüm mənə deyir ki,
Sən burda qal, burda öl!
Qat ömrünü Kəpəzin
Daş ömrünə, səsinə.
Ordan zirvə gözünlə
Boylan Yer kürəsinə.
Vətən, hər çiçəyini
Milyon kərə qoxladım.
Göy ot üstə baş qoyub
Quzu kimi yuxladım.
Küləklərin nə sərin,
Güllərin nə təzətər!
Gül-çiçəyin içində
Sevdiyim gözəl itər
Vətən, bulaqlarından
Ovuc-ovuc içmişəm.
Vətən, çəmənlərindən,
Addım-addım keçmişəm.
Murovun zirvəsindən
Baxmışam Savalana.
Baxmışam yana-yana.

Ürək damarımdır
Vətən yolları.
Çatar bütövlüyün
Şah zirvəsinə,
Dünya başdan-başa
Heyran kəsilər
Vətən övladının
Məğrur səsinə.
Torpağın - beşiyim,

Səman - yorğanım.
Yolunda tökülsə
Əgər al qanım
Sənə halaldır, Vətən!
Döşündən Babək kimi
Oğula süd vermişən.
Varmı görən dünyada
Səndən əziz bir varlıq.
Ömrümə bəxtiyarlıq
Bəsimdir, məğrur Vətən
Ömrü-günü nur Vətən...

***

Baxdım Təbrizə doğru
Dərəsi düz göründü.
Canım oda büründü.
Köksüm döndü bir dağa
Culfa, Təbriz, Marağa
Ərdəbil, Şəki, Şirvan,
Hamısı bir ürək, can
Qolumdur, qanadımdır.
Qazax, Gəncə, Qarabağ,
Əcəminin gözüylə
Naxçıvana bir də bax!
Lənkəranın, Bakının,
Əli uzanır Aya.
Gözəl şəhər Urmiya,
Hamısı doğma, əziz,
Hamısı ürəyimiz.
Bu tay mənim gözlərim,
O tay mənim göz yaşım.

Bağrım yandı köz oldu.
Ay mənim qan qardaşım,
Ayrılıq həsrətiylə
Sinəm şırım-şırımdır,
Nifrətim dağlar, daşlar,
Qəzəbim ildirımdır.
Təbriz də, Ərdəbil də
Vətənimdir, Vətənim.
Qardaşımın əlinə
Əlim yetişmir mənim,
Gör kimlər cürət edib
Kül üfürür gözümə.
Mənsə özüm-özümə
Heyrət edirəm, heyrət,
Yox-yox, kişidə gərək
Olsun cəsarət, qeyrət!
Savalan yumruğunu
Çırpsın zülmün başına
Desin bu da mənəm, mən
Həyatımdan keçərəm,
Keçməyəm Vətənimdən!

***

Qoca tarix, başını
Qaldır bir az yuxarı.
Sinəndə əks olubdur
Qədim odlar yurdunun
Zəngin axar-baxarı.
Xətai qalxa bilər
Məzarından bir anlıq,
Düşmənin gözlərinə

Çökər zülmət, qaranlıq
Yerləşə bilərmə heç
Bir bədəndə iki can?
Oyat Xiyabanını,
Oyat Səttərhanını.
Oyat, ey Azərbaycan!!!
Azəroğlu demişkən
Oğul istəyir Vətən
Barmağıyla qan tökə
Düşmənin gözlərindən.
Zaman ayaq saxlayıb
Boylansın keçmişlərə,
Boylansın bircə kərə.
Görsün necə qəzəblə
Baxır Babək, Koroğlu -
O, igid, o nər oğlu!
Nəsimi qəhqəh çəkib
Gah gülər, gah ağlayar,
Füzuli yaramızı
Şeirlərlə bağlayar.
Deyər Vətən,
Niyə sən
Alma tək bölünmüşən?!

İldırım baxışlı,
Qaya kürəkli
Oğul böyütmüşən
Qüdrətli Vətən!
O aydın sabahı,
O xoş sabahı
Gözləyirəm hər an mən.

***

Sinəsində ayaq izi azalmış
Yedikcə sellər onu
Bir az uçmuş, sozalmış
Bir körpü var dünyada.
Xudafərin,
Xudafərin!
Qəlbin böyük
Yaran dərin!..
Sahilləri bir-birinə
Bağlayırsan.
Duymayanda bir səs, hənir
Öz-özünə qəzəblənir,
Öz-özünə ağlayırsan.
Günahımız nədir, nə?!
Həsrət qaldıq o yurda
Həsrət qaldıq o elə
İnsan səbir etməz belə!

***

Vətən, eşit səsimi
Sən mənim doğma yurdum!
Mən sənin varlığınla
Bu xoş həyatı qurdum.
Bircə ovuc torpağın
Elə bildim cahandır.
Sən həmişə gözümdə
Həyat işığı yandır.
Vətən qınama məni.

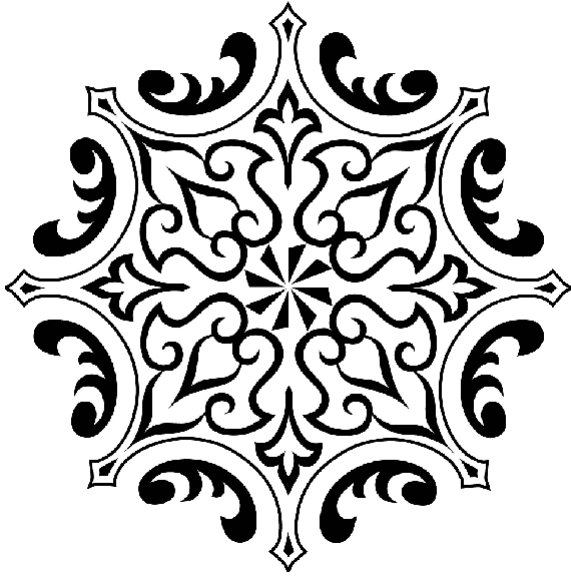

Dünyanın tarixini
İndi raketlər yazır.
Vətən sənin yolunda
Oğlun ölməyə hazır.
Oğlun müntəzirdir bax.
Açıram ürəyimi
Gəl oxu, varaq-varaq.
Sərhəd dirəklərini
Doğrayaram dişimlə
Dərdinə məlhəm ollam,
Əməlimlə, işimlə.
Yox, yox, heç kəs qırammaz,
Bu möhtəşəm xalqımın
Əzmini, inadını,
Vətən, Babək qoymuşam
İlk oğlumun adını!
Mən görə bilmədiyim
İşi o gördü bəlkə.
Vaxt gələr bircə anda
Birləşib bütün ölkə
Gedər qızıl sabaha.
Dillərdə Vətən sözü
Şadlıq meydanlarına
Dönər Mil, Muğan düzü.
Vətən, sənin ürəyin
Günəşdən də böyükdür.
İkiyə bölünməyin
Ömrümüzə bir yüküdür.
Qəzəbim gözlərimdən
Alov-alov tökülər.
Yaş ötər, bel bükülər,
Qəbrim alışar, yanar:

Yandıqca alovlanar
Deyərlər birdən-birə
Ocağa döndü şair.
Deyərlər birdən-birə
Kül oldu, söndü şair.
Sovuşmur ürəyimdən,
Bu dərd, bu sər sovuşmur,
Arazla Kür qovuşur,
Bakı, Təbriz qovuşmur.
Səni bütöv görmədən
Əgər ölsəm qəflətən,
Məni əziz balan tək
Bağışla sən, can Vətən!

1968, Bakı.

QOBUSTAN
MÖCÜZƏSİ

QOBUSTAN MÖCÜZƏSİ

(*poema*)

Qayalardan kənarda dur,
Naxışlara asta əl vur.
Əsrlərin lal sükutu tutar səni,
Daşa dönmüş ovçu baban
                    bir ov sanıb atar səni.
İlişərsən bir eralıq
                    daş nizənin qarmağına,
İlişərsən qayaların barmağına.
Çəkər səni kahaların vahiməsi,
Qulağında əks olunar
                    mücüzənin yaratdığı
                    nəğmə səsi.

Yaxan keçər
                    daşa dönmüş igidlərin
                    sağ əlinə.
Sən yaxşı bax dünəninin
                    qayalaşan heykəlinə.

Ürəyində
                    duyğu seli daşa-daşa,
Üfüqlərin qanadından
                    bu yerlərə et tamaşa.

Qaya üstə əsərə bax -
                    sal daşlardır vərəqləri.
"Qaval daşdan" bir az bəri
                    ayaq saxla, bir az düşün.
İlk memarlıq dünyasıyla
                    başlanıbdır bu görüşün.

***

Qayaların qanadı var,
Uça bilsə raket olar.
Nəhəng qaya öküzlər
Qəflətən qəzəblənib
Torpağı, daşı dizlər.
Öküzlər yarımları
Keçirər buynuzuna.
Dartıb yeri şırımlar
Dəvəbel aşırımlar.
Vəhşi pələng izindən
Oyum-oyum oyular.
Marallar qaya üstə
Buynuzundan asılıb
Soyum-soyum soyular.

Qobustanın daş sazı
İnsan kimi dillənir.
Daş sazın kövrək səsi
Üfüqlərə millənir.

***

Daşın səsi haçalandı;
Ürəyimdə od qalandı,
Əllərimi daşa vurdum
Üşüdüm, lap üşüdüm,
Baxışımla bir qayanın
Daş kürkünü düşüdüm.
Geydim dərhal əynimə,
Nə gəldisə əynimə
Dayandım düz yerimdə.

Elə bildim timsahlar
Gəzir həndəvərimdə.
Kaha gözlü bir qorxu
İstədi mənə cuma.
Bir daş alıb ovcuma
İstədim hay-küy salam
Bir səs gəldi: ay balam,
Lap sən uşaqsan, uşaq,
Qəlbi kövrək, yumuşaq
Olmur bu daş adamlar.
Girlərinə düşərsən
Dərhal bir ov əti tək
Gur ocaqda bişərsən.
Düşündüm öz-özümə,
Daşlar nəhəng fili kimi,
Göründülər gözümə.
Gördüm odur, o tayda
Özü nəhəng dağ kimi,
Qalxanı qaya boyda
Kişilər ocaq çatıb.
Qızıl közün içinə
Bütöv bir cəmdək atıb,
Qızardıb hey yeyirlər
Bıgıburma kişilər.
Qorxdum axır iş elər,
Yayınmaq istədim mən.
Elə bu vaxt qəflətən
Bir qız tutdu əlimdən
Əynində dəri çuxa.
Tutu elə darddı ki,
Az qaldı qolum çıxa.
Baxdım, gözüm qamaşdı,

Ağlım çaşdı, nə çaşdı
Bu qız ovçu qızımı?
Bu qız ömrün yazımı?
Özü igid, həm qoçaq,
Başında dümağ papaq
Gözləri gur, işıqlı,
Qamətli, yaraşıqlı.
Qız gördü çox qorxmuşam,
Qız dedi: qorxaq olma,
Sən ki, əsrin oğlusan,
Öz kosmik idrakınla
Aya, günə bağlısan,
Sən raket qollarınla
Tutmusan Veneranı.
Artıq qabaqlamısan
Min əsri, yüz eranı.
Qız danışdı o ki var;
Gördüm ovçu adamlar
Dağılışıb getdilər,
Tamam gözdən itdilər.

***

Heyrətim yağış kimi
Töküldü gözlərimdən,
Daş qız tutub əlimdən
Məni xeyli apardı.
Birdən haray qopardı
Bir ox atan oğlanı
Göstərib dedi: tanı
Əgər gəlsək üz-üzə
Xata yetirər bizə.

Qolunda fil gücü var,
Məğlubedilməz olur
Qobustanlı adamlar,
Bu daş əsrin daş qızı
Nələr, nələr danışdı.
Elə bil ki, mənimlə
Yüz ildi ki tanışdı.
Bət-bənizi gümüşü,
Onun qaya gülüşü.
Əks oldu dərələrdə.
Gur səsi pərdə-pərdə
Səsləndi qayalarda.
Üşənib dedim bəlkə
Qaya adam ayılar.
Daş qıza sağ ol deyib.
Dayanmadan bircə an
Çəkildim daş dünyadan.

***

Buradakı möcüzələr
Elə bildim yuxudu.
Günəş telli daş gözəl
Kosmik əsrin oğluna
Daş kitablar oxudu.

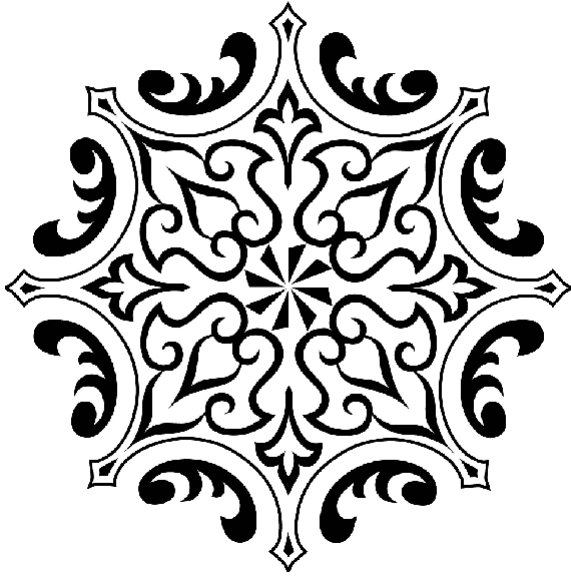
***

Qobustanı əsr-əsr
Ürəyimdə yaşatdım.
Daş dənizin qoynuna
Lap bir kiçik daş atdım,

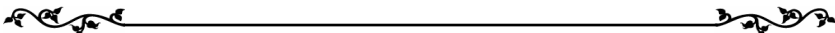
Qayalar l p l ndi,
Ay bařım üstə endi.
Torpađın yumruđu dađ,
Barmaqları - qayalar,
Qayaların qoynunda
 srl rin s z  var.
Tarixlər varaq-varaq
Elə bil ki, oxundu
K lm l r ilmə-ilmə,
Naxıř-naxıř toxundu.
"Sənin ulu elin, oban
Sənin bu dařlařan baban
Tarixini yazmıř dařa
Hər dař yazı bir tamařa.
Hər dař yazı bir möcüzə
Əsl sənət d nyasıyla
Dayanmısan sən  z- z ".
Eh, Qobustan, Qobustan
Q dirř naslıq elmimiz
Bař qaldırsa sənə sarı
 nvanını dərhal tapar
řeirimizin qobustanlı
misraları!

1971-Bakı-Qobustan

TORPAĞIN İŞİĞİ

TORPAĞIN İŞİĞİ

(poema)

Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Xuraman Abbasovaya həsr edilir.

I

Boğulur bürküdən aran torpağı,
Qoca təbiətin dözüminə bax.
Mənə elə gəlir bu axşam çağı
İnsanlar günəşlə cəngə çıxacaq,
Qoca təbiətin dözüminə bax!

İnsanlar zəhmətlə durub üz-üzə,
Könüllər oxunur hey varaq-varaq.
Gecələr ömrünü qatır gündüzə,
Sevinir, şadlanır anamız torpaq,
Könüllər oxunur hey varaq-varaq!

Üstümə gün doğur insan səmindən,
Könlüm başdan-başa nura boyanır.
Qızıl anlarımın qəhqəhəsindən
Mürgülü üfüqlər qalxır, oyanır,
Könlüm başdan-başa nura boyanır.

Torpaqdan tapmışam hər bir növrəği,
Onun nemətindən yaxşı halıyam.
Uzanır getdikcə aran torpağı,
Mən onun üstündə ucalmalıyam,
Onun nemətindən yaxşı halıyam!

Bacım, zəhmətinlə öyün bir də sən,
Bir ovuc torpaqda bir dünya sirr var.

Sən özün-özünü dərk edə bilsən,
Gözündə, könlündə Günəş parıldar,
Bir ovuc torpaqda bir dünya sirr var.

Gəl, öpək torpağı, öpək doyunca,
Torpağın ürəyi - ana ürəyi.
Gəzək Mil boyunca, Muğan boyunca,
Udaq sinə-sinə vətən küləyin,
Torpağın ürəyi - ana ürəyi.

Qızıdır gözlərində qızıl Günəşi,
İstəkdən yaranıb hər sevən ürək,
Çöllərin nəğməsi, yerin atəşi,
Höpub sinəmizə zəhmət selitək,
İstəkdən yaranıb hər sevən ürək!

Günəşi içdikcə doymur torpaqlar,
Bir buğda dənəsi - bir dünya həyat.
Bir yaşıl yarpaqda bahar zövqü var,
Zaman səsləyir ki, nə desən yarat!
Bir buğda dənəsi - bir dünya həyat!

Açıb sinəsini insana çöllər,
Həyat bulaq kimi qaynayar, coşar.
Qızıla çevrilər iş üstə əllər,
Adamlar tarlada qəhrəmanlaşar,
Həyat bulaq kimi qaynayar, coşar!

Xoş günlər quş kimi ötüşər bir-bir,
Sığmaz hər arzu-kam şeirə, sənətə.
Zəhmət dünyamızı gözəlləşdirər,
Vurğun kəsilərsən bu ülviyyətə,
Sığmaz hər arzu-kam şeirə, sənətə.

Xuraman yol üstə çıxıb bu səhər,
Boylanır kənd boyu yenə hər yana.
Getdikcə uzanan məhsullu çöllər,
Sirli bir dastanmı söyləyir ona,
Boylanır kənd boyu yenə hər yana!

O gedir, qəlbində sonsuz bir marağ,
Bu hansı gedişdir, bu hansı yoldur?!
Bərəkət yetirib hər qarış torpaq,
Elin qəlbi açıq, süfrəsi boldur,
Bu hansı gedişdir, bu hansı yoldur?!

Artıb kəndistanın şöhrəti, şanı,
Evlər yaraşlıq, evlər aynabənd.
Zəhmətdir ucaldan burda insanı,
Zəfər çağırışıyla oynayır hər kənd,
Evlər yaraşlıq, evlər aynabənd!

Könlündə fikirlər gəlir baş-başa,
Dünənəm, bu günəm, sabaham deyir.
Məhsullu çöllərə edib tamaşa,
Qabarlı əllərdən öpmək istəyir,
Dünənəm, bu günəm, sabaham deyir.

II

Xuraman deyərək yazdı qəzetlər,
Yazdı bir səhər.
Yazdı Qarabağın igid qızından,
Yazdı ki, qoy onu tanısın cahan.
Könlümüz tutmadı sevincimizi,

Bu ellər böyütmüş qoynunda bizi.
Xuraman bu elin məğrur övladı,
Şöhrəti günəştək yandı, parladı.
Xuraman bu elin od əlli qızı,
Torpağın - işığı, hünər - ulduzu.
Torpaq da anadır, sən də anasan,
Torpağı əbədi beşik sanasan.
Torpağın səsinə hey qulaq asdın,
Qızıl səhərləri bağına basdın.
Aylı gecələri qatdın gündüzə,
Hünərlə, qeyrətlə durdun üz-üzə.
Həyatın qoynunda açdın qol-qanad,
Xuraman, sənindir ölümsüz həyat.
Sənindir süd rəngli aydın səhərlər,
Səhərin qoynunda açır çiçəklər.
Sənindir and içib öpdüyün torpaq,
Sənindir Günəşdən qızılı bayraq!
Doğulduq dünyanın səhər çağında,
Böyüdük həyatın sərt qucağında.
Doğulduq, dünyanın ruhu dəyişdi.
Yolumuz enişə, yoxuşa düşdü.
Doğulduq, çayları cilovladıq biz,
Qabardı sinəmiz hey dəniz-dəniz!
Doğulduq, qələbə çaldıq zülmətə,
Doğulduq, qovuşaq əbədiyyətə!
Doğulduq, dünyanın tutduq əlindən,
Doğulduq, taleyin güldü, ey Vətən!
Doğulduq, böyüdük yenilməz, mətin,
Çəkdik qayğısını bəşəriyyətin.
Böyüdük, Cavanşir, Babək hünərli,
Böyüdük, Qafurtək qəlbi tərərli.
Böyüdük, sərt qışı döndərək yazə,

Gətirək Günəşi öz dünyamıza.
Böyüdük, sızladı sərhəd yarası,
Susdu bu yer ilə göyün arası.
Böyüdük, azaldaq kədəri, qəmi,
Böyüdük, qoy böyük görək aləmi.

III

Xuraman başını qaldırır hər dən,
Bu gün aləm onun ruhuna dardır.
Günəş parça-parça yağır səhərdən,
Torpağın sinəsi cadar-cadardır.

Bir damla yağış da düşməyir yerə,
Torpaq qovurğatək qovrulur tamam.
Xuraman göz dikib gen üfüqlərə,
Deyir ki, doğrusu lap mat qalmışam.

Tər tökür istədən sinədə ürək,
Elə bil təpələr bir od dağdır.
Göylərin üzünə bulud gələntək,
Küləklər o saat vurub dağdır.

Günəşin qəzəbi tutubdur kədər,
Yandırır dərəni, təpəni, dağı.
Quraqlıq torpağın gözünü didir,
Çatlayıb nar kimi yerin dodağı.

Təslim etməliyik biz təbiəti,
Susuz bitə bilməz bir gül, bir çiçək.
Yox, məncə, bu sayaq yaratmaz qəti,
Su işi tezliklə həll olsun gərək!

İnsanın arzusu vaxtsız solmasa,
Ürəklər birləşər, əllər birləşər.

Çuvalı, süfrəsi dolu olmasa,
Kəndlinin dizləri taqətdən düşər.

Çörəkdir, həyatdır hər bir damla su,
Vaxtdır artezian vurulmalıdır.
Əməkçi insanın eşqi, arzusu,
Aydın səhər kimi durulmalıdır.

IV

Gecə keçib yarıdan, yuxu getmir gözüne,
Düşünür öz-özünə.
Sabah tezdən katibi görüb bildirəm gərək,
Bu qədər çək-çevirə tab edə bilmir ürək.
Arxlarda su yoxdur pambıq od tutub yanır,
Çoxları söz verməyi bəlkə də asan sanır.
Söz vermişik planı düz ikiqat ödəyək,
Bəs vaxt-vədə gələndə nə söyləyək, nə deyək?
Gözlərimi tarlada açmışam dünən gecə,
Vicdanımız bəs necə,
Necə dözsün buna bəs?
Məncə, deyildir əbəs,
Bu vurhavur, çal-çağır.
Göydən od-alov yağır,
Pambıq kolu olur zay.
Bu təşviş, bu hay-haray
Hamısı su üstədi.
Susuz torpaq xəstədi,
Susuz torpaq - adi daş...
Gərək deyim, a yoldaş.
Pambıq yanıb qovrulur,
Yarpaq-yarpaq sovrulur.

Əkib-becərəsən, sonra zay ola,
Deyib bu sözləri tez çıxır yola.
Üz qoyur birbaşa raykoma sarı,
Təkərlər əridir uzun yolları.
Çatantək raykoma, maşından düşür,
Birinci katibi tapıb görüşür.
Bildirir sözünü açıq-aşkar,
Deyir ki, od tutub yanır tarlalar.
Adamın ürəyi dözmür doğrusu,
Biz ki neçə ildir deyirik su, su!
Nə fayda, bir kömək görmürük hələ.
Bəzi “aktivlər” də belədən-belə,
Atını səyridib deyir pambıq ver,
Kənddəsə ağzını ayırıbdır yer.
Torpağın nəbzinə gəl qulaq asaq,
Yağışa, buluda ümid bağlasaq,
Məncə, çətin olar, olduqca çətin,
Sirrini bilmirik biz təbiətin.
Bir arxa üç kolxoz dikib gözünü.
Gözləsək, deyirəm, biz üç-dörd günü
Hədər gedə bilər elin zəhməti,
Tədbir görməliyik bu gündən qəti.
Katib diqqət ilə onu dinləyir,
Sonra Xuramana üz tutub deyir:
Siz çox haqlısınız, Xuraman xanım,
Hər kimə gəlersə mənim gümanım,
Ondan xahiş edib istərəm kömək.
- On beş artezian az olsa, gərək,
Baş-böyük kanaldan su gəlsin sizə.
Dünən mən baxmışam yovşanlı düzə,
Oradan Qərvəndə su çəkmək olar,
Bu işə imkan da, şərait də var!

Birbaşa Qərvəndə gəldi Xuraman,
Sanki od yağırdı baxışlarından.
Torpağın qoxusu nələr deyirdi,
Susuzluq torpağı ovub yeyirdi.
Kəndlinin əlləri soyuyub işdən,
Danışmaq olmayır heç yüksəlişdən.
Açıb idarəni, keçib oturur,
Qarşıda dağ kimi planlar durur.
Əgər belə getsə bəs necə olar,
...Bir də qoçaq olur bizim adamlar.
Deyib təskinliklər verir özünə,
Başqa cür görünür həyat gözüne.
Yığır idarəyə başbilənləri.
Deyir bu kəndə mən gələndən bəri
Sizə arxalanıb işə girişdim;
Həyatın ən çətin yoluna düşdüm.
Bildim ki, məqsədim aydın, durudur,
Mənə qüvvət verən el qürurudur.
Gəlin bir nəfərtək verək əl-ələ,
Çətin günlərimiz ötüşməz belə.
Bu gün danışmışam katib ilə mən,
Belə aydın oldu dediklərindən:
Qərvəndə tezliklə su gələcəkdir,
Çöllərin ürəyi dincələcəkdir.
Ağır günlər görmüş bizim nəsillər,
O uğursuz illər, bax o nəhs illər
Gərək yadınızdan çıxmasın sizin.
İnsan torpaq üstə hey dizin-dizin
Sürünüb bir tikə çörək tapardı,
Ölüm yollar üstə atlı çapardı.

Yox idi çox evdə çıraq işığı.
Sönmüşdü dünyanın yar-yaraşığı,
Bir sünbül bir günlük ömür olurdu,
İnsan vaxtsız köçür, arzu solurdu.
Fəqət, elə günlər düşdü yoluna,
Yeni qüvvət gəldi elin qoluna.
İnsanlar doymadı əməkdən, işdən,
Həyat öz donunu biçdi Günəşdən.
Bugünkü kəndlərin gözəl növrəği,
Aydın səhərləri, firavan çağı,
Zülməti kor edən bu gur işıqlar,
Bu qəşəng ev-eşik, bu yaraşıqlar,
Bu sərvət dünyası, bax bu cah-cəlal,
Sizə halal olsun, deyirəm, halal!
Tezliklə çəkilsə Qərvənd kanalı,
Bir daha dəyişər torpağın halı.
Su tamam azalıb, əkin, biçin çox,
Neçə yol demişəm, demişəm yox, yox,
Olmaz bel bağlamaq yağışa, selə,
Otuz artezian bəs etmir hələ,
Bir sözlə, su işi həll olunacaq.
Lakin bir şərtim var, deyirəm, ancaq
Qənaət olunsun sulara bir az,
Bir damla suyu da korlamaq olmaz!
Deyərək, Xuraman ayağa qalxır,
Geniş pəncərədən çöllərə baxır.
Durub iş başına yollanır hamı,
Qəlblərdə torpağa, elə inamı
Aparıb gedirlər, dinir tarlalar:
Ey insan, adında nə mənalar var!
...Çox keçmir gur sular şırhaşır axır,
Günəş bu yerlərə həsədlə baxır.

VI

Təzəcə oyanıb Qərvənd yuxudan,
Kimdir o torpağı, daşı oxudan?
Güllərdən toxunub zərli kələğay,
Qızların gözündə gizlənibdir Ay...
Bu yerdən həvəssiz sən keçə bilsən,
Ya daşsan, ya dəmir, ya da heç nədən,
Söyüdlər saçını şəh ilə yuyub,
Bülbüllər gül üstə çoxdan yuyub.
Qonağam bu səhər bu ülviyyətə,
Ömrümü vermişəm şeirə, sənətə.
Duyğular qəlbimdə gəlib ötüşdü,
Yadıma sevdiyim bu şeir düşdü:
"Keçmə şairindən, müğənnisindən,
Könlümü o yerə bağlar deyirlər.
Döysən Qarabağda bir uşağı sən,
Muğamat üstündə ağlar deyirlər".
Bəli, bu belədir əzəl binadan,
Qaryağdı "Çahargah" oxuyan zaman,
Bülbüllər düşərmiş günlərlə xəstə,
Sonra başlayarmış segah, şikəstə.
Susarmış bu yerin torpağı, daşı,
Yanarmış dağların bağrının başı.
Buludlar saçını yolub keçərmiş,
Çayların gözləri dolub keçərmiş.
Qarabağ! Üzeyir nəğməkarlısan,
Cənnət timsallısan, bağça-barlısan.

Çevirək tarixi biz varaq-varaq,
Bəlkə də mayamız musiqi olmuş?..

Necə sevinməsin bu ana torpaq,
Üstündə o boyda dahi doğulmuş!

Qarabağ! Tarixin qədimdən, qədim,
Sənin dastanını yazmaq istədim.
Kimlər sinən üstə at oynatmadı,
Fəqət, ürəyinə heç kim yatmadı.
Talandı dövlətin, varın hər zaman,
Yadlar göz açmağa vermədi aman.
Yandı ormanların, od tutub yandı,
"Mənim vicdanım da, qəlbim də qandı", -
Deyib hökm elədi Məhəmməd Qaçar,
Tarix qapısını ərənlər açar.
Bu yerə çatanda doğrandı, getdi,
Zaman gör kimləri tapımar etdi.
Xaqanlar qəbiri qazıldı burda,
Vaqif misra-misra yazıldı burda.
Tarix, qoca tarix, yaxşı bilirsən
Bu yerin sirr dolu hekayətini.
Gözümdən nur töküb üstünə bəzən,
Açıb sətir-sətir oxudum səni!
Sənin hər varağın hikmət dünyası,
Oxudum, çox şeylər qaldı başımda.
Tarix, şəfəqlidir ömrün aynası,
Mən nələr görmüşəm bu az yaşımda.
Qarabağ! Düzlərin necə genişdir,
"Ağ qızıl" donunu geyib tarlalar.
Böyük Səməd Vurğun yaxşı demişdir,
"Gələcək günlərin öz şairi var".

Bəli, çatıb zaman, çatıbdı günlər,
Bəzəyir günləri toylar, düyünlər.

Mən də od oğluyam, deyiləm sönük,
Eşqimə, andıma çıxımaram dönük.
Açdım ürəyimi mən dosta, yara,
Qovuşdum ən gözəl, xoş arzulara.
İçdim ovuc-ovuc keybir sulardan,
Keçdim soyuq qışdan, ilıq bahardan.
Zaman səcdə qılır qalib gələnə,
Ey ürək, güvəndim həyatda sənə,
Bildim ki, mənzilim hələ uzaqdır,
Ömrüm yollar üstə parlayacaqdır.
Çapdım köhlənimi belədən-belə,
Vuruldum sevdiyim bu doğma elə.
Uçurdu könlümü əngin üfüqlər,
Öpdüm torpağımı hey səhər-səhər!..

***

Oturub yanaşı Xuraman, Zeynal,
Getdikcə uzanır hər sorğu-sual.
Zeynal Qarabağın ağsaqqalıdır,
Onun kəlamından ellər halıdır.
Hər vaxt az danışar, çox düşünər o,
Bir soyuq baxışdan tez üşünər o,
Sevər bu torpağı öz varlığıtək.
Onun sinəsində döyünən ürək
Şeirdən sənətdən od alıb yanır,
Bir ovuc saf suyu bir ümman sanır.
Deyir: asta-asta, bacım, Xuraman,
İnsan bu dünyada doğulan zaman,
Tapır Vətən adlı əbədi beşik,
Axı, Vətənə də ana demişik.
Vətən verir bizə çörəyi, duzu,

Vətənlə parlayır ömrün ulduzu.
Vətənin qoynunda ucalırıq biz,
Vətənin yolunda qocalırıq biz.
Torpağa qayğını artıraraq bir az,
Torpaq ucaldanı tanrı ucaltmaz.
Biz yalnız torpağa arxalanmışıq,
Çörəksiz dünyanı məzar sanmışıq.
Bəli, bu doğrudur, - deyir, - Xuraman,
Ancaq çoxları da verməyib aman,
Asan vəzifələr gəzirlər əl-əl.
O gün bir aktivə demişəm, bala,
Torpağı duz kimi yalayıb əvvəl,
Oturmaq lazımdır sonra stula!
Dəyişib donunu, çöl-çəmən, bayır,
Günəş bu yerlərdə gəlib qışlayır.
Başımız ucalır şah zirvələrə,
Atıbdır dizini göylər də yerə.
Silinib lüğətdən kədər, ehtiyac,
Aç, aç, qollarını, insan oğlu, aç!
Sığınsın qoynuna dərələr, dağlar,
Çağlasın könlündə qaynar bulaqlar,
Dünyanın gözləri açılan kimi,
Çöllərə gür işıq saçılan kimi,
Gəl kəndə, iş üstə adamlara bax,
Onlarda əməyə, şöhrətə marağ
O qədər artıb ki, heyran qalırsan,
Fərəhdən, sevincdən hey ucalırsan.
...Arzular çağlayır, söhbət uzanır,
Zeynal da arabir keçmiş anır.
Üfüqlər boyunca baxır uzağa,
Köksündə ürəyi dönür bir dağa.
Deyir ki, hər sözün düzdür, Xuraman,

Sənintək insanlar yetirən zaman,
Olacaq tarixin qızıl yaddaşı.
Bu yurdun adicə sal qara daşı
Gərəksiz deyildir, əhsən bu elə,
Gözəl günlərimiz öndədir hələ!
Üç qoca yol üstə durub şər çağı,
Biri çəliyiylə eşir torpağı,
Biri qəlyanına verməyir ara,
Biri diqqət ilə baxır yollara,
Biri dəsmalıyla silir tərini.
Kəndistan yerinin axşam sərini
Açır sinələrə, hava dumduru,
Dağlardan ucadır elin qüruru.
Dillənir aramla Məhərrəm kişi: -
Belədir əzəldən dünyanın işi,
Doxsandan keçibdir hələlik yaşım,
Qovğalar çəkibdir bu yerdə başım,
Hər kolun dibində bir qaçaq vardı,
Onlar el malını çalıb-çapardı.
Qara gün kəndlinin belin əyərdi,
Əkərdik, biçərdik, bəylər yeyərdi.
Yoxsulluq, səfalət qalardı bizə
Min dağ çəkilərdi ürəyimizə;
Gör neçə dəyişib indi bu aləm,
Yoxdur ömürlərdə nə kədər, nə qəm,
Baxın, gündən-günə məhsul bollaşır,
Mal-dövlət insanın başından aşır,
Qaraxan söhbətə qarışır bu an,
Deyir, ay Məhərrəm, tamam haqlısan,
Uzağa getməyək, şahiddir Əli,
Xuraman bu kəndə sədr gələli,
Nə vardı kolxozda? Taxıl, pambıq az,

Kimsə demirdi ki, yox, belə olmaz!
Bu qədər torpağı olan camaat,
Durub bir-birinə baxarmı mat-mat?
Sudan korluq çəkdik əvvəllər düzü,
Budur, başın üstə Tərtər dənizi.
Gecə də, gündüz də axır o ki, var,
Üzür nur gölündə geniş tarlalar.
Tərpədib başını danışır Əli,
Uzanır irəli titrəyən əli.
Şıxlar torpağını göstərib dinir,
Onun sözlərindən könül isinir.
Mürşüd müəllimlə bu gün səhərdən
Pambıq çöllərini dolaşmışam mən,
Yığıb-yığışdırmaq çətindir, çətin.
Bu qədər dövlətin - qızıl sərvətin
Sahibi həmişə olar bəxtiyar,
El dağı dağ üstə bax belə qoyar.

VII

Yenə Xuramanın qaralıb qanı,
Deyir öz-özünə: - yoxdur vicdanı,
Hələ adını da kişi qoyubdur.
Demir camaatdan, eldən ayıbdır,
Hər gün daldalanır küncdə-bucaqda,
Hər gün böhtan atır bir insan haqda.
Gərək tapıb onu dərslərini verəm,
Kəndin arasında bax elə bu dəm,
Gəlir Xuramanla üz-üzə Zaman,
Pul kimi qızarıb yerində bu an.
Başını sallayıb xəyala dalır,
Bir xeyli beləcə lal kimi qalır.
Sonra da astaca başlayır sözə:

- Düzü, çox əziyyət vermişəm sizə,
Üzrxahlıq üçün gəldim yanına,
Məni ya bağışla, ya da ki, qına.
Bir ara inciyib küsmüşdüm sizdən,
Ancaq dünən bizə gəlişinizdən,
Çox razı qalmışam, Xuraman xanım,
Artıq susa bilmir mənim vicdanım.
Haqsızlıq etmişəm bir neçə kərə,
Deyəsən uymuşam öyrətmələrə!..
Sonra tər içində qanrılıb gedir,
Yol boyu özüylə hey söhbət edir.
Tövşüyüb istidən köksündə ürək,
"Kişisən, kişidə namus, ar gərək!"

VIII

Ülvi bir aləmdir bir gül yarpağı,
O da payız gəlcək saralır, solur.
Bir qəmli olanda, bir qürub çağı,
Həyatı daha çox düşünmək olur.

Duyğusuz olmadıq anadangəlmə,
Bir ürək ahından min fikrə getdik.
Həyatı düşünmək! Bu iki kəlmə,
Bizə nələr dedi, biz nələr etdik!

Bəzən yol azanda çəndə, dumanda,
Sədamız dağlara quştək qonubdur.
Bir körpə ilk dəfə dil açan anda
Bir insan dünyası kəşf olunubdur.

İnsan, gözəl insan, müqəddəs insan,
Min hikmət dünyası yaşayır səndə.

Sən dünya üzünə gəldiyin andan,
Cahan əks olundu bəbəklərinədə.

Həssaslıq eyləyib yaxına, yada,
Çox qayğı göstərdik biz illər boyu.
Yaxşı anldı ki, qoca dünyada
Ömrün həm yası var, həm də ki, toyu!

IX

Burlaxatınmısan sən də, Xuraman,
Ən ağır dərdlərlə üzləşən zaman
Boğulub sinəndə acı fəryadın,
Mərdlik simvolutək çəkilsən adın.
Qoy gizli qalmasın deyim bunu mən,
Bahar, gəlin kimi cilvələnərkən,
Düzüldü qarına elçi alayı,
Bəzəndi ev-eşik, könül sarayı.
Ürəklər dil açdı, hey ağır-ağır,
Süfrəyə gül yağdı, evdə çal-çağır,
Ömrün ağ günləri qatar-qatardır,
Həyatın nə gözəl anları vardır.
Aytək bədirləndi gözəl qızların,
Çiçəkdən ətirli, günəşdən narın
Sözlərlə isindi gözlər, könüllər,
Hər könül bir bahar, gülü təzə-tər!
Nə həyat solaydı, nə güləydi qəm.
Ömür uzanaydı ta Günəştək
Aydan pay alaydı hər arzu, istək.
...Lap öndə əyləşib yenə Xuraman,
Axar mənə seli baxışlarından.
Qohum-qonşuların gözaydınlığı,

Gülüş aydınlığı, söz aydınlığı,
Süzülür qəblərə bulaq suyutək,
Yaşasın insanlıq, məhəbbət, ürək!
Xuraman şad halda çıxır eyvana,
Gözləri dolusu baxır hər yana.
Kimsə yaxınlaşır onu bu zaman,
Didib üz-gözünü edir əl-aman!
Dillənir dəhşətlə: - Baş verdi qəza,
Tufanlar başlayıb xoş dünyamıza!
Deyib bir daş kimi sərilir yerə.
Xuraman dillənir evdəkilərə:
Heç nə deyilməsin!
Səs-küyü kəsin!!!
Ölüm şərbətini çox vaxtsız içən,
Yeganə oğluydu dünyadan köçən.
Özüylə çırpınır yaralı quştək,
Az qalıb partlasın köksündə ürək.
Elə bil qırılır qəlbinin simi,
Elə bil başına uçur kainat,
Damarda durmayan qara qan kimi,
Sanki gözlərindən tökülür həyat!
Bir neçə adama verir göstəriş,
Deyir ki, belədir həyatda hər iş,
Qonaqlar gedincə bildirməyin siz.
Xeyirlə şər sözü ekizdir, ekiz!
Qayıdıb oturur yerində bu dəm,
Ovur gizli-gizli onu kədər, qəm...
Fəryadlı anları saatlar sayır,
Elçilər heç nədən xəbər tutmayır.
Yeyirlər, içirlər, hey gülüşürlər,
Sonra şad-şalayın yola düşürlər.
...O dinmir, o susur, hələ bir qədər,

Buz kimi soyuyur lal dəqiqələr.
Elə bil həyatda heç nə olmamış,
Elə bil ürəyi qanla dolmamış,
Elə bil poladdır, əyilməz, sınar,
Elə bil ağlasa el-oba qınar.
Elə bil zəhərli yel əsməmişdi,
Elə bil ölüm də tələsməmişdi.
Elə bil çıxırsa dünya kar olar,
Elə bil anada dünya səbri var.
İnsan yaranmışdan belədir, belə,
Kimsə yaşamayıb doyunca hələ,
Ömür müvəqqəti, dünya möcüzə,
Ölüm həyat ilə durub üz-üzə!

X

Bakı... Od ürəkli qaynar bir şəhər,
Üzür nur içində yenə bu səhər.
Gəlir qəhrəmanlar hey axın-axın.
Arzusu, istəyi Günəşə yaxın.
Bir elin mərd oğlu, mərd qızı gəlir,
Zəfər nəğmələri göyə yüksəlir.
Gəlir Qarabağdan, Mildən, Qazaxdan,
Gəlir Lənkərandan, Şəkidən, Qaxdan.
Gəlir Nizaminin sözlü övladı,
Tarixə bildirir onun mərd adı
Gəlir nəqşi-Cahan, alnında vüqar,
Gəlir qədim Şirvan, qəlbində bahar.
Gəlir Muğan qızı, gəlir gülər, şən,
Bir bayraq altında qəlbən birləşən.
Ellərin gəlişi şərəfdir, şandır,
Həyat, işığı könlümdə yandır.

Eşidin onların şaqraq səsini,
Yazım bu günlərin təntənəsini.
Onların içində Xuraman da var,
Qızıl ulduz yanır döşündə par-par.
Qovuşur ürəklər, birləşir əllər,
Səadət şərbətin içir bu ellər.
Burda vərəqlənir hünər dastanım,
Yazılır tarixə şöhrətim, şanıam.
Salon çil-çırağban içində yanır,
Sevinc qanadlanıb ərşə dayanır.
Könül sarayıdır qərq olan nura,
Qaliblər cərgəylə axışır bura.
O qalxıb kürsüyə deyir ürəkdən:
Qalib bir diyarın evladıyam mən.
Odur dalğalanam qızıl bayraqlar,
Zəhmət dünyasından verir soraqlar.
On ildə yüz illik iş görmüşük biz,
Gülüb səhər kimi xoş taleyimiz.
Torpaq üfüqlərə ucaldıb bizi,
Torpağın sinəsi - qızıl dənizi.
Hünərdən, qeyrətdən veririk soraq.
Əməyə, şöhrətə artıbdır maraq.
Torpaq müqəddəsdir əzəl binadan,
Torpağın nazını çəkməsə insan,
Süfrələrə boş qalar, əllərsə - kasad,
Torpağa bağlıdır ən şərəfli ad.
Nə ilə ucalıb bizim kəndistan?
Hər insan taleyi böyük bir dastan!
İnsan əməlləri sığmaz dünyaya,
Çatıb sorağımız Günəşə, Aya,
Torpaq əllərini uzadıb bizə,
Torpaq hakim olub ürəyimizə,

Qurub yaratmağa can atırıq biz,
Şəhərdən seçilmir indi kəndimiz!
Gümüş zəmilərdir haraya baxsan,
Bu gün toraq üstə bir çubuq taxsan,
Sabah qol-budaqlı bir çinar olar,
Könlümüz qürurla, ilhamla dolar.
Pambıq tayaları göylərdən uca...
Hər kəs o yerləri gəzsə doyunca,
Görər ki, dünyada nələr var, nələr.
Ötəcək neçə min aylar, fəsillər,
Sabahın əlini bu gün sıxacaq,
İnsanlar Günəşə, Aya çıxacaq.
Sonra deyəcəklər Yerdən gəlmişik,
Əməklə, hünərlə biz yüksəlmişik.
Gəlin, bizim kəndə yaxından baxın,
Hər insan döşünə bir ulduz taxın.
Xuraman danışır odlu, səmimi,
Zal qalxıb ayağa bir nəfər kimi,
Hamı alqışlayıb əl çalır ona,
Elimin, günümün mərd övladına.
...Ey geniş torpağım, ey ulu Vətən,
Gözəl bir günündə doğulmuşam mən.
Ömrüm qısalardı sən olmasaydın.
İnsanın baxışı Günəşdən Aydın,
Məqsədi, məramı böyük, uludur,
Yolu həqiqətin, haqqın yoludur.
Gedirik inamla al sabaha biz,
Poladdan yoğrulub ürəklərimiz.
Keçirir könlündən bu fikirləri,
Baxır Xuramana bayaqdan bəri.
Dinləyir yurdumun mərd övladını
Tez-tez təkrar edir onun adını.

Deyir sözü qəti, arzusu haqdır,
Qaliblər tarixdə yaşayacaqdır.
Kür axır sinəmdən qızıl qan kimi,
Salon nəfəs alır bir insan kimi,
Alqış sədaları bir də ucalır,
Hamı iftixarla ona əl çalır.
Yaxınlaşır ona Feyruz¹ bu zaman,
Deyir halal olsun sənə, Xuraman.
Sənin hünər bağın qətiyyən solmaz,
"Aslanın erkəyi, dişisi olmaz".
Aqıl babaların bu müdrik sözü
Nə qədər yerində deyilib düzü.
Elimin qızısan, əhsən adına,
Əhsən varlığına, istedadına.
Nə qədər məna var hər bir sözündə,
Ucaldın bir daha elin gözündə.
Çağır günəşi də, qəlbində qızıdır,
Arzu bir ümmandı, dərin dayazdır.
- Minnətdar oluram, Feyruz, sənə mən,
Öpürəm qardaştək səni ürəkdən.
Bir yurdun, bir elin övladıyıq biz,
Sanki bir döyünür ürəklərimiz.
Borcludur Vətənə, hər oğul, hər qız,
Sənin də döşündə yanan o ulduz,
Zəhmətin yoluna səpir gur işıq,
Dünyaya işıqdır verən yaraşlıq.

---

¹ Feyruz Mustafayev - o vaxt

Şamaxı Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi olan şəxs

XI

Anamın qoynunda quzutək yatdım,
Bilmədim bayırda bahardı, qışdı.
Mən burda böyüdüm, burda boy atdım,
Səsim el səsinə burda qarışdı.

Demədim qarşımda kəhkəşan yandır,
Uzanan üfüqlər hardan-haradır.
Deyirəm dünyanın əsrəfi insan,
Gör nələr düşünür, nələr yaradır.

Etmədim kimsəyə bir yol yamanlıq,
Dəryalar bu yerə axsın deyirəm.
Cahan bircə anlıq, tək bircə anlıq
Dönüb bu torpağa baxsın deyirəm!

Sən ana torpaqdan min bir bar istə,
Torpağı sevəni torpaq yarıdar.
Gözündən nur çilə torpağın üstə,
O sənə yamyaşıl yarpaq yaradar.

Xuraman, qulaq as könlüm deyənə,
İnsan bu dünyanın sirrini arar.
Bu torpaq insantək ruh verib sənə,
Torpağın qoynunda dəfinələr var.

Könlüm ayrılmayı öz amalından,
Nə qədər əzizdir mənalı günlər.
Bu geniş düzlərə üz tutan zaman,
Qarşımda süfrətək açıldı səhər.

Torpağın qızıldır, suların inci,
Yel kimi ötməsin günlər yanımdan.

Elə bil dünyanın bütün sevinci
Axıb dalğa-dalğa keçir qanımdan!

Nəbzini tutağın hər ötən anın,
Başqadır tələbi indi zamanın.
Gərək Xuramantək bir qəhrəmanın
Hünər dastanını yazmaq bu başdan.

Xüraman, böyükdür zəhmət dünyası
Mən nələr düşünüb, nələri andım.
Görəndə üzündə bir tər damlası,
Mən onu ömrünün incisi sandım.

Könül, bu hikməti dinlə bir anlıq,
Xuraman danmadı içdiyi andı.
Zəhmətlə yaranan bu qəhrəmanlıq.
Onun ömrü üçün şərəfdi, şandı.

Xuraman, gör nələr olur həyatda,
Bəzən şad göründün, bəzən pərişan
Mis kimi qaralıb qızmar gün altda,
Qazandın əbədi şöhrət, şərəf, şan!

Sənin yaşidlərin zərli xanımlar
Kölgədə nazlanıb xumarlananda,
Sən dedin zəhmətin min mənası var,
Ayrıla bilmədin işdən bir an da!

Nəbzini tutağın hər ötən anın,
Başqadır tələbi indi zamanın.
Gərək Xuramantək bir qəhrəmanın
Hünər dastanını yazmaq bu başdan.

Ağdam-Ağcabədi
1981-ci il

SÜLEYMAN VƏ BİLQEYİS
DASTANI VƏ YAXUD
QUŞ SÜMÜYÜNDƏN SARAY

SÜLEYMAN VƏ BİLQEYİS DASTANI VƏ YAXUD QUŞ SÜMÜYÜNDƏN SARAY

I

Peyğəmbər Davudun oğlu Süleyman,
Müdrük, ədalətli, kamil, mehriban.

Pəhləvan cüssəli, işıqlı, nurlu,
Aydın həqiqətli, məğrur, qürurlu.

İnsan tək böyüdü, ərsəyə çatdı,
Şöhrət zirvəsinə əlin uzatdı...

Gecə köç edirdi, sökülürdü dan,
Davud asta-asta çıxdı saraydan.

Son dəfə həsrətlə süzdü dünyanı,
Titrədi ürəyi, qaraldı qanı.

Fikirlər içində xəyala daldı,
Bir müddət daş üstə oturub qaldı.

Sonra Süleymanı çağırıb dedi:
- Oğul, bu həyatda qayda belədi

Doğulan nə vaxtsa ölüb gedəcək,
Ölümsüz dünyada Allahdı gerçək.

Mənə vəhy gəldi, ölümüm haqdı,
Taleyin ağrısı gözümdən axdı...

Əlvida deyirəm, ömrə, saraya,
Şahlıq, peyğəmbərlik gəlməz haraya!

O gündən şah oldu cavan Süleyman,
Onu hifz elədi ulu yaradan.

Onun hökmü ilə küləklər əsdi,
Onun hökmü ilə zaman tələsdi.

Böyük qoşun yığdı, sədlər düzəldi,
Cinlər Süleymana köməyə gəldi.

Bir taxt düzəltdilər, bəzəyi zərdən,
Qızıl, zümrüd, yaqut, fil sümüyündən!..

Cinlərə hökm etdi! Dənizdən onlar
Xəzinə, mirvari, mərcan tapdılar.

O bildi həyatda hər cürə tənədi,
Quşun, qarışqanın dilin öyrəndi.

Layiq bilinəndə şahlıq taxtına,
Tanrı bir gözəl də yazdı baxtına.

Səba hökmdarı - pəri Bilqeyis -
Leyli olasıydı, Süleyman - Qeys.

II

Gözəllər gözəli Bilqeyis xatın
Gözünün nuruydu elin-elatın.

Müqəddəs bilərdi çörəyi-duzu,
Onun ölkəsində bol idi ruzu.

Ora cənnət idi əzəl binadan,
O cənnət məkanı böyük Yaradan.

Sevib, seçmiş idi orda hər kəsi,
Orda tapılmazdı bir quş qəfəsi.

Lalələr bəzərdi çəməni, düzü,
Günəşi içərdi burda yer üzü.

Həyat zövq alardı bülbül səmindən,
Bülbül məst olardı gül nəfəsindən.

Çəmən sevinərdi, çiçək gülərdi,
Göylərin gözündən nur tökülərdi.

Bəli, belə idi ordakı həyat,
Təbiət o yerdə açardı qanat.

Burda hakim idi əmin-amanlıq,
Kimsədən görməzdi kimsə yamanlıq.

Böyüyün, kiçiyin öz yeri vardı,
Səbada insanlar xoşbəxt yaşardı.

III

Fəqət Süleyman da Süleyman idi,
Hər şeyin sirtini anlayan idi.

Ona quş dilini öyrədən Allah
Bir incə mətləbi eylədi agah.

Ona hökm gəldi ulu Tanrıdan,
Axtar Bilqeyisi, durma Süleyman.

Süleyman şəst ilə ayağa durdu,
Yaradan önündə boynunu burdu.

Dedi: şükr sənə qadir yaradan,
Sənə duaçıyam mən ki hər zaman.

Yenə dərgahına səcdə qılıram,
Hökmünlə göylər tək mən ucalıram.

Sanki, dünyaları verdilər ona,
Süleyman çəkildi xeyməgahına.

Sevdi birdən-birə o ay üzlünü,
O günəş simalı, şirin sözlünü.

Süleyman yatmadı səhərə qədər,
Boğdu səhərədək onu qəm, kədər.

O yalnız Bilqeyis adını andı,
Onun eşqi ilə alışıb yandı.

Könül yangısıyla verdi səs-səsə,
Bir namə yazdı o tez Bilqeyisə.

Sonra o təlaşla ayağa durdu,
Məktuba öz qızıl möhürün vurdu.

Beytül-müqəddəsi tikdi Süleyman,
O çox uzaq oldu dərddən, bələdan.

Süleyman Məkkədən dönərkən, fəqət,
Elə bil od tutdu, yandı təbiət.

O tapa bilmədi bir içim suyu,
Təşnəlik keçirdi bütün yol boyu.

O bütün quşları tez cəm eylədi,
Astaca-astaca belə söylədi:

Hanı Hüdhdü quşu, gözümə dəymir?!
Gəlib sizin kimi başını əymir.

Sonrasa ərz etdi, gəlməsə o quş,
Ölüm fərmanına gələcəkdir tuş!

Birdən Hüdhdü quşu gözə göründü,
Quşların sözündən oda büründü.

Quşlar soruşdular, hardaydın, söylə?
Yaşamaq naminə bir çarə eylə!..

Peyğəmbər başını kəsib atacaq,
Zərif qanadların qana batacaq.

...Hüdhüd qorxusundan yerlə süründü,
Çatıb Peyğəmbərə - astaca dindi.

- Bağışla, Süleyman, Səbaya getdim,
Orda bir ölkəni ziyarət etdim.

Gördüm hökmdardı orda bir qadın,
Çalışıb öyrəndim mən onun adın!

Adı Bilqeyisdi, hökmü qətidi,
Ölkə yer üzünün lap cənnətidi.

İnsanlar sitayiş edir Günəşə,
Mübtəla olublar eşqə, atəşə.

Peyğəmbər şad oldu quşun sözündən,
Məhəbbət çağlayıb axdı gözündən.

O Hüdhüd quşuna təzim də etdi,
Hüdhüd qanad açıb Səbaya getdi.

IV

Gül üzlü Bilqeyis on dörd yaşında,
Sürmə gözlərində, vəsmə qaşında.

Gecələr ay kimi bədirlənərdi,
Yox idi dünyada nə qəmi, dərdi.

Güllər gülüşünə dönüb gülərdi,
Üzündən-gözündən nur tökülərdi.

Kəmər tək belinə saçın dolardı,
Ulduz tək parlayıb, işıqlanardı.

Önündə bülbüllər qanad salardı,
Eşqin mehrabına o ucalardı.

Çiçəklər ovcunda çiçəkləyərdi,
Al səhər önündə başın əyərdi.

Mərmər sinəsindən yellər öpərdi,
Lalə yanağından güllər öpərdi.

Bal tək şirin idi qönçə dodağı,
Gün kimi parlardı qaş-qabağı.

Bir ay parçasıydı zərif qaşları,
Ömrü yol gedərdi günəşə sarı.

Gecələr kipriyi üstə yatardı,
Ülvi gözəlliklə işvə satardı.

Xoşbəxt yaranmışdı doğulan gündən,
Dünya doymaz idi gözəlliyindən.

V

Dan yeri yuxuda Xızırı gördü,
Durub saçlarını günəşlə hördü.

İndicə bir Hüdhdüd gözümə dəydi,
Bu necə yuxuydu, bilməm bu nəydi?

XIZIR söylədi ki, ey Məryəm üzlü,
Ey Günəş simalı, ey Ay bənizli.

Yaradan yarını sənə yetirər,
Könül gülzarında güllər bitirər.

Süleyman padşah sənə yar olar,
Onun sinəsində dünya sirri var.

Quş dilin quş kimi bilir Süleyman,
O sirri-xüdadır, yaranışından!

Günəş qürub etdi, qaranlıq çökdü,
Bilqeyis gözünün yaşını tökdü.

O gecə yatmadı ta sübhə qədər,
Çox susqun göründü, qəmgin, mükəddər.

Gözləri yollara dikili qaldı,
Fikirlər içində xəyala daldı.

Sanki hüşyar oldu eşq nəşəsindən,
Ürəyi titrədi ayaq səsindən.

Gələn kəniziydi, dedi: - hökmdar,
Bu səhər deyəsən bir xoş xəbər var.

Dimdiyində namə pəpıllı bir quş,
Elçi daşımıza şəst ilə qonmuş...

Məktubu açan tək dərddli Bilqeyis,
Keçirdi qəlbindən qəribə bir hiss.

Dedi: - qoy yoxlayım onun eşqini,
Görək həqiqətən sevirmi məni?

Mən ona çətin bir təklif edəcəm,
Mənim təklifimə edərsə əncam

Onda qəbulumdu, mənə yar olar,
Ömrümüz-günümüz bəxtiyar olar.

Xanımın sevincdən üzüldü tabı,
Şirin göz yaşıyla yazdı cavabı:

"Bir saray yapırsan quş sümüyündən,
Təkcə o sarayda səninkiyəm mən".

Bilqeyis məktubu Hüdhdə verdi,
Astaca çəkilib saraya girdi.

Hüdhdə qanadlanıb geri qayıtdı,
Cavab Süleymanın əlinə çatdı.

VI

Şaha ümid verdi Hüdhdun səsi,
Bu da dimdiyində cavab naməsi.

Peyğəmbər oxudu, xəyala daldı,
Sanki Günəş söndü, dünya qaraldı.

Quşları məşvərət üçün çağırdı,
Dedi Bilqeyisin şerti ağırdı:

"Bir saray yapırsan quş sümüyündən,
Təkcə o sarayda səninkiyəm mən!"

Quşlar dedilər ki: - müdrik Süleyman,
Bu haqda dərd çəkib, düşünmə bir an.

Sümük istəyirsən biz can verərik,
Sən damla istəsən, ümman verərik.

Əmr eylə etsinlər bizi dörd para,
Ya da diri-diri hördür divara.

Ta ki, Bilqeyisin xoşuna gəlsin,
Saray tez yapılsın, işin düzəlsin...

VII

Bir quşlara baxdı, bir şaha Bayquş,
Dil açdı, yalvardı Allaha Bayquş:

Şəhvətə qul olan ağılsız bir şah,
Quşların nəslini kəssinmi, Allah?!

Süleyman quşlara: - Azadsız, gedin,
Hələlik sarayı, məni tərək edin!-

- Deyərək, sarayda çox var-gəl etdi,
Sanki gözlərində bu aləm itdi.

Titrədi əlləri quş lələyi tək,
Dedi: bir quş mənə ağıl verəcək?!

Soyuq bir nəzərlə Bayquşa baxdı,
Sanki gözlərindən ildırım çaxdı.

Bunda cəsarətə, bunda üzə bax,
Mənə dərsmi verir Bayquş tək axmaq?!

Bayquşun gözləri parladı, söndü,
Sonra şaha tərəf, qürurla döndü.

Qorxmadı, qorxmadı, bir zərrə qədər,
Sözünü söylədi o birər-birər:-

- Şah, sənin üzünə ağı olan haqdı,
Bu sümük söhbəti haqdan uzaqdı.

Cismin barınsa da dünya varından,
Ruhun uzaq düşüb ulularından.

İbrahim nəslisən, Davud oğlusan,
Quşlar da zülmündən bezikib, usan!

Sən quş sümüyündən məbəd də tiksən,
Bir Bayquş sümüyü görməyəcəksən!

Bayquş belə verdi şahın payını,
Məğrurca tərək etdi şah sarayını!

VIII

Bayquşun cavabı dərs oldu řaha,
Düşündü, and olsun o bir Allaha

Bayquşun sözündə həqiqət vardı:
Mənim haqsızlığım lap-aşikardı.

Ədalət adından əmr edir ürək:
Bayquşun ağılını sınamaq gərək.

Onu hüzuruna çağırıb dedi:
- Sənin hər kəlamın hikmətdi, nədi?!

Çıxsan imtahandan billəm ki, haqsan,
Doğru danışmasan, asılacaqsan!

Eşit, üç sualdan belədir biri:
- Dünyada nə çoxdu, ölü, ya diri?

Bayquş asanlıqla söylədi birdən,
Əlbəttə, ölümlər çoxdu diridən.

Ölümdən kim qaça bilər, de, hara?
Ölənlər ölüblər, rəhmət onlara.

Bütün dirilər də öləsidirlər,
Şahlar da ölümün köləsidirlər.

Şah çatdı qaşını, çox fikrə daldı,
Sanki fikirlərdən asılı qaldı.

Düşündü, daşındı, sonra Bayquşa:

- Başqa sualım var, sən tək Bəy quşa.

Deyib asta-asta cövlan eylədi,
Səbrlə, təmkinlə belə söylədi:

- Dünyada arvad çox, ya kişi çoxdu,
Cavabın düz olsa, zavalın yoxdu.

- Söylə keçmiş çoxdur, yoxsa gələcək?
Cavabın düz olsa, bəxtin güləcək.

Bayquş qanadların tez silkələdi,
Dönüb həqiqəti belə söylədi:

Həyatın əbədi bir qanunu var:
Keçənlər keçərək keçmiş olublar.

Bütün gələcəklər keçmiş olacaq,
Həyata zamanın gözləriylə bax!

Bayquş ara verib bir az sözüne,
Açıqca söylədi şahın üzünə.

Şahım, xülyaları gəl başından at,
Əsl kişiləri qıt edib həyat!

Arvadlar müntəzəm çoxalır hər an,
Arvad tədbiriylə oturub-duran

Kişilər də arvad sayılmalıdı,
Şahım, bu məntiqdən dünya halıdı.

Şah döndü duyğusuz daş heykəlinə,
İndi daş qıfılnı vursun dilinə?

Lakin danışmağın yeri deyildi,
Bayquş haqlı idi, Şah bunu bildi.

Bayquş məntiqini dərk eylədi şah,
Qəlbində söylədi: Ey qadir Allah,

Haqsızlıq haqq deyil, bunu anladım,
Haqsız bir şah kimi çəkilsə adım

Ölkəm başdan-başa viran qalarmış,
Zülmün odu-közü alovlanarmış.

Yenə də çevrilib Bayquşa baxdı:
- Bayquş, ağıllısan, məntiqin haqqı.

İnsan haqsız olsa nə din, nə iman,
İnsan haqlı olar yaranışından.

İnsan haqsız ikən, Allah xofu da,
Onunçün yaşamsız köpükdür suda!

Allahın bir adı: haqdır demişlər,
Yalnız haqq gücüylə ucalır bəşər.

İndi ki, mən səni haqlı görürəm,
Hələlik, quşlara möhlət verirəm!..

Özünlə iyirmi doqquz quş apar,
Məğribdən-Məşriqə Simurqu axtar.

Qırx gün müddətinə Simurqu tapsan,
Hesab edərəm ki, canlı kitabsan.

On da inanaram məsləhətinə,
Heç bir quşun işi düşməz çətinə.

İmtina edərəm quş sümüyündən,
Haqqı Bilqeyisə tanıdaram mən.

Dənizlər üstündən yeriyib keçən,
Quşların südünü su kimi içən.

Uçan xalçaların üstündə uçan,
Göylərin qarısını əliylə açan.

O müdrik peyğəmbər naçar qalmışdı,
Ram olmayırdı, fikrə dalmışdı.

O çıxıx bilmirdi, - özü demişkən
Eşqin, məhəbbətin cazibəsindən.

IX

Bayquş Şərqdən çıxıb, qərbə yollandı,
Ejğahan dünyanı gəzib dolandı.

Yerdə canlılardan, göydə Xaliqudən,
Havada quşlardan, suda balıqdan.

Simurqu soruşdu, görən olmadı,
O quşdan bir soraq verən olmadı.

Hər gecə yol getdi, hər gün tələsdi,
El-el, ölkə-ölkə aradı-gəzdi.

Axır yerlə göyün qovuşağında,
Bir mələk solunda, biri sağında

Nurdan əba geyən bir qoca gördü,
Onun məqamını çox uca gördü.

Diz çöküb dərini söylədi Bayquş,
Şahdan çox şikayət eylədi Bayquş.

Dedi: - Biz tapmasaq Simurq quşunu,
Quşları qıracaq şahın qoşunu.

Qoca nəfəs aldı xeyli dərindən,
Sizə haqq sözünü çatdırıram mən.

- Sizin şahdan daha yoxdu qorxunuz,
Sayın özünüzü, Siz, Si-Murqsunuz!..

X

Təzəcə dünyaya günəş doğurdu,
Qaranlıq gecəni sanki, boğurdu.

Süleyman çıxmışdı "cənnət" bağına,
Əlin toxundurdu gül yarpağına.

Baxdı min rəng vuran çiçəyə-gülə,
Baxdı cəh-cəh vuran şeyda Bülbülə.

Bir daha şükr etdi yaradanına,
Dərhal Bilqeyisi saldı yadına.

Dedi: necə olsa mən hökm edəcəm!
Səbanın üstünə qoşun çəkəcəm.

O Bilqeyis olsun, mən də Süleyman!
Onun məmləkətin edəcəm viran!

...Bu vaxt altı atlı gəlib yetişdi,
Onların hamısı atından düşdü.

Süleyman Peyğəmbər baxdı onlara,
Onlardan birisi dedi bu ara:

- Bəxşislə gəlmişik Səba elindən,
Xoş ülfət, mərhəmət görürük sizdən.

Baxdılar hər yana, Saray cah-cəlal,
Uçurdu onları şirin bir xəyal.

Gördülər sarayda şiri, pələngi,
Elçinin dəyişdi ruhu və rəngi.

Gördülər burada əzəmət, vüqar,
Gördülər ölkədə nə təntənə var.

Quşlar səliqəylə uçub keçirlər,
Qoşunlar vətəncün tez and içirlər.

Hər tərəf bürünüb, ala-qumaşa,
Ölkə gülüstandı, dünya tamaşa.

Süleyman diqqətlə baxdı onlara,
Qızıl taxtın üstən qalxıb bu ara:

- Gedin şahınıza söyləyin ki, siz,
Onun ənamını istəmirik biz!

Rüşvətə bənzəyir onun "bəxşiş"i,
Həqarət sayırıq belə bir işi.

Bizə gərək deyil var-dövlət, ənam,
Bizə çox gərəkdir, Allaha inam!

İbadət etsəniz böyük Allaha,
Sizinlə dil tapa bilərik daha.

Büdpərəst olmaqdan çəkinsə insan,
Allah kömək olar onlara hər an!..

XI

Elçilər kor-peşman Səbaya döndü,
Elə bil onların çırağı söndü.

Bilqeyis onları xeyli dinlədi,
Ürkək maral kimi sanki inlədi.

Yıgdi əyanları dedi: nə edək,
Gəlin, Fələstinə özümüz gedək.

Onunla danışaq, fikrə gələk biz,
Barı xilas olsun gözəl ölkəmiz!

XII

Bir səhər möminlər iclas keçirdi,
Peyğəmbər bu anda saraya girdi.

Baxdı cinlər, quşlar bir yerdədirlər,
Onlar möminlərə diqqət edirlər:

Süleyman oturdu, hamısı durdu,
Peyğəmbər Süleyman belə buyurdu:

- Kim gedib Bilqeyisin taxtın gətirər,
Mənim təlaşımı sona yetirər?!

Hüdhüd bacararmı görən bu işi?
Dərhal hiss olundu quşun gərdişi.

...Hüdhüd tez dilləndi: - böyük hökmdar,
Məndə axtardığın qüdrət tapılar.

Mən onun taxtını bura gətirərəm,
Zülmətin qoynunda onu itirərəm.

Gələr Fələstinə o Səba qızı,
O Yəmən elinin parlaq ulduzu.

Kəssə də qarşımı silahlı aləm,
Ancaq, səhər gedib, axşam gələrəm...

Birdən Cin yerindən durdu ayağa!
Şahım, canım sənə, olsun sədağa.

Günəş görünməmiş, sübh səhər tezdən,
Bilqeyisin taxtını gətirərəm mən...

Məclisi bu anda bir sükut sardı,
Burda Asəf adlı bir mömin vardı.

Şah üzün çevirdi, ona söylədi:
- Dillən, Asəf ağa, fikriniz nədi?!

XIII

O Bəzxiya oğlu Asəf ataydı,
Gedib-gəlmək üçün anları saydı.

Dedi: ya Süleyman, bir an içində,
O taxtı gətirmək gücü var məndə!

Asəf mömin idi, imanlı, mətin,
Qapısın döyürdü hər an cənnətin.

Keçdi bir neçə an, onun sözündən,
Hamı baxıb gördü taxtı gözüynən.

Heyrətə gəldilər, dindi Süleyman:
- Möminlər mömini, ey qadir insan.

Sənin hikmətindən gəldim rıqqətə,
Vuruldu səndəki böyük hikmətə!

Hifz etsin qoy tanrı səni nəzərdən,
Sən əsil möcüzə, fəvqəlbəşərsən.

Süleyman əmr etdi bu taxtı sökün,
Taxtın haşiyəsin qızıldan tökün!

Taxtanın yerinə daş-qaşlar düzün,
Yaqutla, ləl ilə bəzəyin, üzün.

Ayaqları olsun fil sümüyündən,
O taxt seçilməsin gövhərdən-zərdən!

Bilqeyis görəndə bu gözəl taxtı,
Bəlkə gözlərindən ıldırım çaxdı.

XIV

Quşlar xəbər verdi, gəlir Bilqeyis,
Qəlbində sönməyən alovlu bir his!

Bilqeyis saraya yetişdi bu dəm,
Sanki gözlərində dəyişdi aləm.

Baxdı hər tərəfə, saray bəzənmiş,
Elə bil saraya bir nur ələnmiş.

Gördü hər tərəfdə cəlal-əzəmət,
Onun görmədiyi qızıl səltənət.

Hamısı daş-qaşla bəzədilmişdi,
Bilqeyis qeyri-bir aləmə düşdü.

Saray əyanları təlimə durdu,
Süleyman Peyğəmbər taxta oturdu.

Bir əsgər dilləndi: Bilqeyis xanım,
Demirsən bəs hanı taxtı-rəvanım?!

Bax, bax, o tərəfə, o taxta bir bax,
Hər zəri, gövhəri göz oxşayacaq!

Sənin belə idi oturduğun taxt?
Ey bəxti, taleyi gül açan xoşbaxt!

XV

Bilqeyis görüncə taxtı bir anlıq,
Keçdi ürəyindən bir şadyanalıq.

Bu mənim taxtımdı? - Söylədi ancaq, -
Bu taxta Süleyman nuru qonacaq!

Süleyman hər şeydən demək halıdı,
Gördüyü hər işlər müəmmalıdı.

O əsl peyğəmbər, yol göstərənmiş,
Onun hər kəlməsi göylərdən enmiş.

Bu gündən ürəyim inamla doldu,
Qibləm, qibləgahım bir Allah oldu!..

XVI

Bilqeyis dolandı bütün sarayı,
Gördü ki, Allahın gözəllik payı

Hamısı burdadı, əhsən Tanrıya,
Onun qarşısında edirəm həya.

Cavan, gül simalı qızlar düzüldü,
Qızların gözündən işıq süzüldü.

Onlar Bilqeyisi araya aldı,
Bilqeyis sarayda heyrətə daldı.

Bilqeyis bir hovuz başına gəldi,
Sular göz yaşından inan, gözəldi.

Paltarın çırmayıb hovuzda girdi,
Gördü bu su deyil, ilahi sirdi.

Sən demə, bu hovuz, su yox, şüşəymiş,
Onu valeh etdi bu heyrətli iş.

Qızlar qəh-qəh çəkib, çox gülüşdülər,
Sonrasa başqa bir yerə düşdülər.

Bilqeyis qəşş etdi gördüklərindən,
Dedi: insan deyil, bunu nəqş edən!

Ancaq, Cin işidir bu gözəl saray,
Bura səcdə qılar göydə, Günəş, Ay!

XVII

Bilqeyis səməyə baxdı, boylandı,
Özü öz zülmünün oduna yandı.

Dedi: zülm etmişəm, canıma hər an,
Zülümdən çıxardı məni Süleyman!

Həmfikir oluram, sənə ürəkdən,
Bağışla, Süleyman, aşıqinəm mən!..

Bu gündən Allaha gətirdim iman,
Məni hifz eləsin böyük yaradan!

Hər yandan daş-qaşlar işıq saçırdı,
Dərhal Bilqeyisə süfrə açıldı.

Düzüldü süfrəyə min nazı-nemət,
Bilqeyis yedikcə alırdı ləzzət.

Qızıl piyalədə quş südü içdi,
Harda quş iliyi vardısı, seçdi!

Birdən, eyham vurdu, ona Süleyman,
Dedi: anlat mənə Bilqeyis bir an

Hər hikmət, müdriklik ömrün naxşısı
De, quş sümüyündən saray yaxşısı,

- Yoxsa quş iliyi, yoxsa quş südü?!
Qadının beynini fikir bürüdü.

Bilqeyis düşündü, sonrasa dindi,
Dedi: ya Süleyman, alisən indi.

Sən əsl peyğəmbər, yol göstərənsən,
Sənin hikmətinə baş əyirəm mən.

XVIII

Bilqeyis gözəllər ilahəsidi,
Peyğəmbər ruhunun təntənəsidi.

Könüllər açıldı, eşq odu yandı,
İçildi Bilqeyis, Süleyman andı.

Onlar qovuşdular, kama yetdilər,
Ömrün sonunadək qoşa getdilər!..

XIX

Cinlər Süleymandan yaman qorxdular,
Onlar Süleymana məbəd yaptılar.

Məbəd bəzədildi zərlə, gümüşlə,
Dünya sehləndi bu gözəl işlə.

Hər şeyin fəvqündə Allah dayandı,
İnsanın hər işi ona əyandı!

XX

Vədə tamamında Bayquş qayıtdı,
Səsiylə, küyüylə şahı ayıldı.

Doğudan Batıya peydər-pey uşduq,
Dəryalar adladıq, dağlardan aşdıq.

Güneydən Quzeyə daim tələsdik,
Hər eldə-obada Simurqu gözdik...

Şah dözə bilmədi, durdu ayağa,
Hirs ilə boylandı sola, gah sağa.

Bayquş, "atınızı" hara çapdınız?
Simurqu siz harda, necə tapdınız?!

Bayquş qanadların yenə də gərdi,
Şahım, bu axtarış vallah, hünərdi.

Biz onu göylərin tapdıq gözündən,
Haqqı tam anladıq doğru sözündən.

Şah çıxdı özündən: Simurq hanı bəs?!
Bayquş söylədi ki: ilahi bir səs,

Bizi başa saldı sığının haqqa,
Boyun əyməyin siz zülmə, nahaqqa!..

Sizin şahdan daha yoxdu qorxunuz,
Sayın özünüzü - Siz, Si-Murqsunuz!

Si - otuz, mürq - quş, biz Otuz quşuq,
Şahın qarşısında Simurq olmuşuq!

XXI

Şah dedi: - Bu sirri Adəm bilirdi,
Ha düşün- ha daşın, məntiqi birdi:

Simurq idealdı-haqq məqamı var,
Simurqu qəlbində-ruhunda axtar.

İdeal nədi bəs? - Bir haqq kəlməsi,
Mən kiməm? Sən kimsən? - Haqqın zərrəsi.

Adəm ol, ya quş ol - Yaranan haqqdı,
Yaranmış əbədi yaşayacaqdı.

*Ağcabədi-Bakı,
aprel-may 2012*

MÜNDƏRİCAT

Tərəkəmə.....	4
Xarı-Bülbül.....	56
Şəhriyara salam	80
Daş qanı.....	96
Bu yara köz ağlamaz.....	142
İttiham.....	156
Vətən.....	174
Qobustan möcüzəsi.....	184
Torpağın işığı.....	192
Süleyman və Bilqeyis dastanı və yaxud quş sümüyündən saray.....	217

Kitab "YAZIÇI" nəşriyyatında yığılıb, səhifələnmişdir,

Ünvan: Bakı, Mətbuat pr. 24,

Telefon:(99412) 510-68-48, (99412) 510-79-94

E-mail: desinger2010@mail.ru